

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

**BİR ADA, BİR DERGİ VE BİR RESSAM:
İMROZ, İMBΡΟΣ VE NİKOS PALEOPOULOS**

Zeynep Özlem ÖZLÜ

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2023

BİR ADA, BİR DERGİ VE BİR RESSAM:
İMROZ, İMBPOΣ VE NİKOS PALEOPOULOS

Zeynep Özlem ÖZLÜ

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2023

KABUL VE ONAY

Zeynep Özlem Özlü tarafından hazırlanan “BİR ADA, BİR DERGİ VE BİR RESSAM: İMROZ, İMBΠΟΣ VE NİKOS PALEOPOULOS” başlıklı bu çalışma, 14/06/2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet ÖZDEN (Başkan)

Dr. Öğr. Üyesi Hakan KAYNAR (Danışman)

Doç. Dr. Hasan MÜNÜSOĞLU (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

Zeynep Özlem ÖZLÜ

1“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Dr.Öğr.yesi Hakan KAYNAR** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Zeynep zlem ÖZLÜ

TEŞEKKÜR

Ders aşamasından, tezin yazılması tamamlanana kadar birçok kişi yardımlarını esirgemedi.

İlk olarak tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Hakan Kaynar, farklı bakış açılarıyla her daim ufkumu açtı, deneyimleri ve bilgisiyle yol gösterdi, güveni ile bana cesaret verdi. Öğrencisi olmak benim için büyük bir mutluluktur. Doç. Dr. Hasan Münüsoğlu, beni İmroz ile tanıştırdı. Araştırmalarımda yol gösterdi. Yardımlarını ve desteğini esirgemedi. Prof. Dr. Mehmet Özden'in tezimle ilgili yaptığı yapıcı eleştiriler metni geliştirmem konusunda bana çok faydalı oldu. Hepsine minnettarım.

Başta Prof. Dr. Nikolaos Uzunoğlu ve Konstantinos Chistoforidis olmak üzere tüm *İstanbulu Rumların Evrensel Federasyonu* ve *Atina İmrozlular Derneği*'ne ve Doç. Dr. Emilia Themopoulou'ya, Atina'da göstermiş oldukları sıcak karşılama ve yardımları için çok teşekkür ediyorum.

Sayın Rea Statopoulou, İmroz'u ve Nikos Paleopoulos'u daha iyi tanımam için sorduğum sorulara büyük bir nezaket ile cevap verdi, yardımını esirgemedi. Çok teşekkür ediyorum.

Bu tez TUBİTAK 2211 Yurt İçi Lisansüstü Burs Programı desteği ile yazılmıştır. Teşekkür ediyorum.

ÖZET

ÖZLÜ Zeynep Özlem. *Bir Ada, Bir Dergi Ve Bir Ressam: İmroz, Ιμβρος Ve Nikos Paleopoulos*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2023.

Türkiye'nin en büyük adası olan İmroz, ada olmanın getirdiği birçok olumsuz etkiye rağmen, kendisine yetebilen bir adaydı. Tarım ve hayvancılığa uygun olan bu adanın en büyük şansı tatlı suya sahip olmasıydı. Anakaraya ulaşımın çoğu ada gibi zor olduğu yıllarda, ada halkı kendisine yetmeye mecburdu. Bu sebeple yiyecek, içecek, giysi ve eşya gibi ihtiyaçlarını kendisi ürettiyordu. Anakaradan izole olan ada yalnızca maddi kaynakları değil kültürel tüm aktiviteleri de kendisi yaratmak zorundaydı. Ada halkı sinema ile ilk olarak 1948 yılında tanışmıştı. Adanın merkezine ise elektrik 1950 yılında verilmeye başlanmıştı. Pilli radyolar gündelik hayattaki en önemli iletişim ve eğlence aracıydı. Müzikler, danslar, dini ritüeller, düğünler ve birçok kutlama adayı eğlenceli kılarsa da bir grup entelektüel İmroz'a yeni bir hareket getirmek istiyordu. Ancak nasıl başlayacaklarını bilemediler. İkinci Dünya Savaşı'nın adaya getirdiği ekonomik ve ruhsal çöküş, aynı zamanda yeni bir başlangıca vesile oldu. Zorunlu askerlik görevlerinde birbirleri ile yakınlaşan İmrozlu ve İstanbullu Rumlar birbirlerini daha iyi tanıma fırsatı buldular. İstanbullu iki entelektüel Vasileios Anagnostopoulos ve Nikos Paleopoulos savaşın bitmesiyle birlikte İmroz'a ilk seyahatlerini yaptılar. Bu seyahat onları İmroz'a bağlayacaktı. Adadaki günlük hayattan, doğadan, İmrozlulardan oldukça etkilenen ressam Nikos Paleopoulos, burada bir dergi çıkarma fikrini ortaya atan isim oldu. Adadaki entelektüellerin de bir araya gelmesiyle adanın ilk dergisi *İmroz* doğdu. 1955 yılına kadar yayınlanan bu dergi adanın adeta bir kayıt defteriydi. Bu çalışma adanın görece "güzel" yıllarındaki gündelik hayatına bakmayı ve İmroz Dergisi'ni okuyucuya tanıtmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: İmroz, İmroz Dergisi, Nikos Paleopoulos

ABSTRACT

ÖZLÜ Zeynep Özlem. *An Island, A Magazine And A Painter: Imbros, Ιμβρος And Nikos Paleopoulos, Master's Thesis, Ankara, 2023.*

Imbros, which is the largest island of Turkey, was a self-sufficient island despite the many negative effects of being an island. Its greatest advantage was having access to fresh water, making it suitable for agriculture and livestock. During the years when transportation to the mainland was difficult, much like other islands, the island's population had to rely on itself. Therefore, they produced their own food, drinks, clothing, and other necessities. Being isolated from the mainland, the island had to create not only its material resources but also all of its cultural activities. The people of the island were first introduced to cinema in 1948. Electricity started to be provided to the center of the island in 1950. Battery-powered radios were the most important means of communication and entertainment in daily life. While music, dances, religious rituals, weddings, and many celebrations made the island enjoyable, a group of intellectuals wanted to bring a new movement to Imbros. However, they were unsure of how to begin. The economic and spiritual collapse brought to the island by World War II also became an opportunity for a new beginning. Imbros and Istanbul Greeks, who had gotten closer to each other during their mandatory military service, had the chance to get to know each other better. Two intellectuals from Istanbul, Vasileios Anagnostopoulos and Nikos Paleopoulos, made their first trips to Imbros after the war ended. This journey would connect them to Imbros. Nikos Paleopoulos, a painter who was greatly influenced by the daily life, nature, and people of the island, was the one who proposed the idea of starting a journal. With the gathering of intellectuals on the island, the first magazine of Imroz was born. Published until 1955, this magazine was almost like a record book of the island. This work aims to explore the everyday life of the island during its relatively "beautiful" years and introduce Imbros magazine to the readers.

Keywords: Imbros, Imvros, Nikos Paleopoulos, Magazine

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM: EGE'DE BİR ADA	5
1.1. ADANIN ADI	5
1.2. ADANIN NÜFUSU VE YERLEŞİM BÖLGELERİ	6
1.3. İMROZ'DA SOSYAL YAŞAM	9
2. BÖLÜM: İMROZ'DA BİR DERGİ: İMBΠΣ (1947-1955)	39
2.1. DERGİNİN KURULUŞU	40
2.2. DERGİYE KATKISI BULUNAN YAZARLAR	46
2.2.1. Atanasios Sporos	46
2.2.2. Aleksandros Zafeiriadis	48
2.2.3. Kostis Terzis	49
2.2.4. Dimitrios Terzis	50
2.2.5. Kostas Ksinos	51
2.2.6. Lazaros Lazaridis	53
2.3. DERGİNİN DÖNEMLERİ VE YÖNETİMİ	54
2.4. KAPAKLAR VE DETAYLARI	56
2.5. EGE'DEN AVUSTRALYA'YA: DAĞITIM	62
2.6. DERGİNİN FİNANSMANI: REKLAMLAR	63
2.7. NOTLARDAKİ ADA	71
2.8. DERGİNİN ADAYA ETKİLERİ	93
3. BÖLÜM: İMROZ'DA BİR RESSAM: NİKOS PALEOPOULOS	96

SONUÇ	120
KAYNAKÇA	123
EK:1 ORJİNALLİK RAPORU	135
EK:2 ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU	137

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. İmroz Dergisi'nin Haziran 1947 tarihli ilk sayısının kapağı.	57
Şekil 2. İmroz Dergisi'nin Nisan 1948 tarihli on birinci sayısının kapağı.....	58
Şekil 3. İmroz Dergisi'nin Ocak 1955 tarihli sayısının kapağı.....	61
Şekil 4. İmroz Dergisi'nin dokuzuncu sayısında yayınlanan Alkivoğlu sabunlarının reklamı.	65
Şekil 5. İmroz Dergisi'nin yedinci sayısında yayınlanan MİKA reklamı.....	69
Şekil 6. İmroz Dergisi'nin on üçüncü sayısında yayınlanan Sultana Chrisostomidou'nun Dimitrios P. Chatzikiriakidis ile Brooklyn'den yolladığı düğün fotoğrafı.	74
Şekil 7. İmroz Dergisi'nin on birinci sayısında yayınlanan, Nisan 1948 yılına ait vaftiz, evlilik ve ölüm çizelgesi.	76
Şekil 8. Ioannis Yantsos'un İmroz Dergisi'nin onuncu sayısında yayınlanan vefat haberi.	77
Şekil 9. İmroz Dergisi'nin ikinci sayısında yayınlanan ERGO'nun KEMAL çizimi	81
Şekil 10. İmroz Dergisi'nin birinci sayısında yayınlanan 19 Mayıs fotoğrafı. İmroz Kaymakamı Cevat Çapanoğlu, İmrozlu gençler ve öğretmenlerle birlikte.	85
Şekil 11. Yantsou Kardeşlerin İmroz Dergisi'nde yayınlanan bir fotoğrafı.....	88
Şekil 12. İmroz Dergisi'nin yedinci sayısında yayınlanan, Paleopoulos'un ada hayatını tasvirlediği takvimin duyurusu.	90
Şekil 13. I.M. Panagiotopoulos'un İmroz Dergisi'ne yazdığı mektup.	94
Şekil 14. Nikos Paleopoulos orta sırada soldan birinci. Sivas'ta. 15.12.1941 "Sivas'tan Anneme.." diye yazıyor. Rea Stathopoulou Arşivi'nden.	99
Şekil 15. Nikos Paleopoulos Tünel'deki dükkanının önünde. Rea Stathopoulou arşivinden... ..	110
Şekil 16: Athinagoras'ın Kaloumenos tarafından çekilen fotoğrafı	111
Şekil 17: Matzoulas'ın İmbriotika'da yayınlanan Paleopoulos çizimi.....	116
Şekil 18. Nikos Paleopoulos. İmroz'da resim çizerken. Rea Stathopoulou arşivinden...	119

GİRİŞ

Adalar, coğrafik özelliklerinin onlara getirdiği izole yapı nedeniyle, içerisinde yaşayan halka, sosyal ve ekonomik alanlarda anakaralara göre farklı bir yaşam sunar. Bu yaşam genellikle yalnızlık üzerine kurulur. Ancak tüm bunlara rağmen bazı adaların stratejik konumları onlara farklı sorumluluklar yüklemiştir. Bu adalardan biri, boğazların savunulmasında çok önemli bir konumda yer alan İmroz'dur.¹Balkan Savaşları esnasında Ege Adaları'nı kaybeden Osmanlı Devleti, 31 Ekim 1912'de İmroz'daki hakimiyetini de kaybetmiştir.² Adanın yeniden Osmanlı Devleti'ne bağlanması kararı 13 Şubat 1914'de verilirken bu iade süreci Lozan Antlaşması'na kadar sürüncemede kalmıştır.³ Bu süre zarfında ada İngilizlerin de işgaline uğramıştır. 1916 yılında gerçekleşen bu işgal ile İngilizler Kefalos ve çevresinde karargah kurmuşlardır. Ancak ada daha sonra yeniden Yunan hakimiyeti içerisine girmiştir. Lozan görüşmeleri esnasında, Venizelos adanın tamamının 9.207 kişilik nüfus ile Rumlardan oluştuğunu beyan etmiştir. Yunanistan'ın, İmroz'u hakimiyeti altına almak istemesindeki önemli hususlardan biri Gelibolu'dan İmroz'a geçen yaklaşık on bin kişilik Rum'un, ada Türk hakimiyetine geçtiği takdirde Yunan anakarasına geçecek ve göçmen sayısında artışa neden olacak olmasıdır.⁴ Ancak, Rum-Ortodoks nüfusa sahip olan adanın kendilerine verilmesi hususunda ısrarcı Yunanistan'a karşı, boğazlardan gelebilecek bir güvenlik tehdidine vurgu yapan Türkiye, adanın özel bir statüde - *çoğunluğu Rumlardan oluşan bir yerel yönetime sahip*- olma koşulunu kabul etmiştir.⁵ Böylelikle Lozan Antlaşması ile İmroz, Bozcaada (Tenedos) ile birlikte nüfus mübadelesine tabi tutulmayacaktı.⁶ Yunan askerleri 15 Eylül 1923'de

¹ Feridun Emecen, "İmbros'tan İmroz ve Gökçeada'ya: Bir adanın tarihi geçmişi.", *Gökçeada: Yeşil ve Mavinin Özgür Dünyası*, Edit: Bayram Öztürk, Gökçeada Belediyesi, Gökçeada, 2002, s.55

² Feryal Tansuğ, *Osmanlının Son Döneminde Adalı Rumlar*, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2018, s.114

³ Emecen, a.g.m, s.61

⁴ Mesut Çapa, "Lozan Antlaşması'ndan Sonra (1923-1928) İmroz (Gökçeada) Ve Bozcaada'da Türk Egemenliğinin Yeniden Kurulması: Adalar Hakkında Bir Rapor" *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S.22,2017, s.92,93

⁵ Tansuğ, a.g.e., s.117,118

⁶ Çapa, a.g.m., s.93

adadan ayrılırken 4 Ekim 1923'de Türk yetkililer adaya girmiştir.⁷ İmroz bu tarihten itibaren Ege Denizi'nde Türk ve Yunan sınırının önemli bir temsilciliğini almıştır. Yunanistan için İmroz, Doğu'daki mevcudiyetten kopmama adına önemli bir bölge iken Türkiye için yarı-özerk statüsüyle bir tehlikedir.⁸ Belki de bu tehlikeyi bir an önce bertaraf etmek için adada yerel yönetimde yer alacak kimsenin olmadığı söylenerek 1927 yılında çıkarılan kanun ile ilçeden nahiyyeye düşürülmüş yani dolaylı olarak özel statüden çıkarılmıştır.⁹

İstanbulular gibi mübadele kapsamı dışında tutulan ve özel bir statü ile "kayıt" altına giren İmrozlular aslında yazılı bir metin ile "öteki" olarak tescillenir.¹⁰ İşte burada vatan ve memleket arasındaki fark ortaya çıkar. Nurdan Türker'in İstanbullu Rumları temel alarak yazdığı *Vatanım Yok Memleketim Var* isimli kitap, bu başlığını, yazarın görüştüğü isimlerden biri olan Nikos'un cümlelerinden alır. Nikos'un ifadesi şöyledir: "*Bana diyorlar, 'Yunanistan mı Türkiye mi hangisi senin memleketin', hangisi yahut 'senin vatanın?' Diyorum 'benim vatanım yok, benim memleketim var, memleketim de İstanbul'...*"¹¹ Aynı düşünce ada halkı için de geçerli olur.

Adada yaşayan halkın "öteki" olması güvenlik korkusu yaratmış ve bu tehdit çeşitli politikalar ile bastırılmak istenmiştir.¹² Bu politikalardan en önemlisi adanın demografik yapısının değiştirilmeye çalışılmasıydı. Bu doğrultuda adanın geçim kaynağı tarım ve hayvancılık sekteye uğratılmaya çalışılmış, 1964'de adaya askeri bir üs inşa edilmiş, 1966'da ise açık cezaevi kurumuştur.¹³ Adanın demografik yapısının değişmesinde tüm bu nedenler çok önemli bir rol oynarken Okullardaki Rumca eğitimin ve adaya ulaşımın zorlaştırılması da İmrozluların memleketlerinden uzaklaşmasına neden olan en önemli politikalardandır. Lozan

⁷ Alexis Alexandris, "Türkiye'nin İmroz ve Bozcaada Politikası (1912-2012)", *İmroz Rumları: Gökçeada Üzerine*, Der. Feryal Tansuğ, Heyamola Yayınları, İstanbul, 2012, s.169

⁸ Elif Babül "Aidiyet Anıları Aracılığıyla Bir Yer Talep Etmek: İmroz Adası'nda Tanıma Siyaseti" *İstanbul Rumları: Bugün ve Yarın*, Der: Foti Benlisoy, Anna Maria Aslanoğlu, Haris Rigas, İstos Yayın, İstanbul, 2012, s.178,179,181

⁹ Alexandris, a.g.m., s.170,176

¹⁰ Hasan Münüsoğlu "Ötekinin Üçüncü Hali: İmroz'da Otantiklik ve Turizm", *Rum Olmak Rum Kalmak*, Der: Hakan Yücel, İstos Yayınları, İstanbul,2016, s.200,201

¹¹ Nurdan Türker, *Vatanım Yok Memleketim Var*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s.225

¹² Münüsoğlu (2016), a.g.m.,200,201

¹³ Babül, a.g.m., s.180

Antlaşması ile *Bozcaada ve İmroz nahiyelerinin mahalli idareleri hakkındaki 1151 sayılı Kanunun 14'ncü maddesi* arasında sıkışıp kalan İmrozlular, adada sistematik bir eğitim düzeni oturtamamışlardır. Ayrıca bu tarihlerde yurtdışındaki İmrozluların adaya gelişleri çok zorlu olmaktadır. İmroz Dergisi'nde yayınlanan bir yazıda adaya gelmekte zorlanan yurtdışındaki İmrozlular beşe ayrılmıştır. Bu gruplar şöyledir: 1) Balkan Savaşları'ndan önce Padişah pasaportu ile yola çıkanlar 2) Yunan işgali sırasında Yunan pasaportu ile yola çıkanlar 3) Türkiye Cumhuriyeti pasaportu ile çıkış yapan ve en yakın Türk konsolosluğuna zamanında gelmeyenler 4) 1923 ve sonrasında iş bulmak için pasaportsuz ayrılanlar 5) İmroz için Türk pasaportu başvurusu yaptıktan sonra Türk vatandaşlığını kaybedenler.¹⁴ Bu ayırımlardan anlıyoruz ki yurtdışındaki İmroz diasporası oldukça geniştir. 1923 yılının Eylül ayından daha önce hatırı sayılır bir nüfus (1500 kişi) adayı terk etmiştir. Bu kişilerin adaya dönüş istekleri kabul edilse de bu isteği gerçeğe çevirmek için gerekli olan pasaport verilmemiştir.¹⁵ Başka bir ülkenin vatandaşlığına sahip olan İmrozluların adaya girişi 1930'lardan sonra daha kolay olsa bile gelen kişi yalnızca Panagia'ya yani adanın merkezine gidebiliyordu. Burada kalış süresi üç ay ile sınırlıydı.¹⁶ Dönemden döneme kolaylıklar ve zorlular değişkenlik gösteriyordu. Amerika pasaportu olan Kostas Zapnokagias ve oğlu Yorgos 6 Eylül 1948'de İmroz'a gitmeden önce İstanbul'daki yetkililerden kalabilirsiniz iznini almış olmalarına rağmen, adadaki yetkililerin bakanlıktan izin almalarını istemeleri üzerine adada yalnızca bir hafta kalarak 13 Eylül'de dönmek zorunda kalmışlardır.¹⁷

Yukarıda anlatılanlar, birçok ada gibi izole ancak kendi kendine yetebilen bereketli bir adanın, bulunduğu stratejik konum sebebiyle yaşadığı zorluklardır. Tarih genellikle kötü hikayeleri yazmayı sever. Bu yüzden adanın zor dönemlerini, adalıların başından geçen kötü anlarını okumamız daha çok karşılaştığımız bir

¹⁴ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.6, Kasım 1947, s.124

¹⁵ Tansuğ, a.g.e, s.118 ve Alexandris, a.g.m.,171

¹⁶ Hasan Münüsoğlu, "Rumların Yerel Bir Süreli Yayını: İmroz Dergisi (1947-1955)", *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD)*, S.7, 2020, s.95

¹⁷ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.16, Eylül 1948, s.95 ve S.17, Ekim 1948, s.118

durumdur. Bu tezde ise İmroz'daki görece daha güzel ve bir grup İmrozlu için heyecanlı günlerden bahsetmek istedim.

İkinci Dünya Savaşı'nın etkisiyle adada oluşan hem ekonomik hem de psikolojik yıkıntıdan bir nebze olsun uzaklaşmak, adanın bu günlerini ve geçmişini kayıt altına almak isteyenlerin çıkarttıkları *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)* bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Derginin, adanın geleneklerini kayıt altına alması, gündelik yaşamın ve ada sorunlarının diasporaya ulaşmasını sağlaması ve bir grup entelektüelin hayat görüşlerini paylaşabileceği bir yayın organı olarak ortaya çıkması oldukça önemlidir.

Ayrıca bu çalışmada İmroz Dergisi'nin tarihini yazmaya çalışırken yaptığım araştırmalar beni ilk olarak, derginin ortaya çıkmasında çok büyük bir rolü üstlenen Nikos Paleopoulos ile karşılaştırdı. İstanbullu bir ressam ve entelektüelin İmroz'da devam eden hayat mücadelesi, hem İstanbullu Rumların o dönemde yaşadıklarını anlayabilmek hem de İmroz'a dışarıdan bir gözle bakmanın ne olduğunu anlamak açısından oldukça dikkat çekiciydi. Bu sebeple oldukça kısıtlı malzemeye rağmen okuyucuya Nikos Paleopoulos'u da tanıtmak istedim.

1.BÖLÜM: EGE'DE BİR ADA

Bu bölümde adanın adı, 1940'lı yıllardaki nüfusu ve yerleşim yerleri hakkında bilgi verilecektir. Ve adanın 1940-1960 yılları arasındaki gündelik hayatına dair kesitler, özellikle o döneme ait kişilerin kayıt altına alınmış anılarından yola çıkılarak anlatılmaya çalışılacaktır.

1.1. ADANIN ADI

Adanın adı Ιμβρος'tur. Latince harfler ile İmvros olarak transkribe edilir.¹⁸ Ada, adını “*çorak toprakların bereketlenmesini sağlayan tanrı*” olarak bilinen İmvramos'dan almıştır.¹⁹ İmvramos, aynı zamanda Karioların Hermes'e verdikleri isimdir.²⁰ Antik döneme ait birçok kaynakta İmvros ismini görebiliriz. Örneğin, İlyada Destanı'na göre Akhilleus'un annesi olan deniz perisi Thetis'in, İmvros ile Samothraki arasında bir sarayı bulunur. Ayrıca Homeros'da Poseidon ile ilgili bir söylencede İmvros'un ismi yeniden geçer: “*Denizin diplerinde, uçurumlarda, Tenedos'la kayalık İmvros arasında, bir mağara vardır: geniş, kocaman, dinlendirirdi orada atlarını Poseidon, yeri sarsan.*”²¹ Diğer bir antik efsaneye göre ise üzüm ve şarap Tanrısı Dionysos, İmvros'un bağlarını, Rosados civarındaki sarayından korurdu.²² İmvros, stratejik konumu nedeniyle birçok uygarlık ile tanışma fırsatı bulmuş, ancak çoğu zaman da yağmacı korsanlarla karşı karşıya gelmiştir.²³ Bu durum adanın yerleşim düzenini etkileyen başlıca faktörlerden biridir. Adalılar adanın verimli topraklarının olduğu bölgeleri tercih ederken aynı zamanda korsan tehdidinden bir nebze olsun uzaklaşmak için denizden

¹⁸ Tansuğ, a.g.e., s.19

¹⁹ Nikos Paleopoulos, *İmvros: To Drama Tou Nisiou Opos To Ezisa*, Ekdoseis Ilias G. Pavlopoulos, Atina, 1993, s.25

²⁰ Andreas Mustoksidis, Kutlumuşlu Bartholomeos, *İmroz Tarihi Üzerine Bir İnceleme/Ιστορικό Υπόμνημα για την Ιμβρο/ A Historical Memorandum Concerning the Island of Imbros*, Gökçeada-İmroz Koruma Yardımlaşma Geliştirme ve Yaşatma Derneği Yayını, 2010, s.63

²¹ Hande Birkalan Gedik, "İçiçedir Ötekilik Halleri: Festival ve Mit Arasında Imbros' da Hatırlamak ve Unutmak." *Folklor-Edebiyat*, C.16 S.62, 2010, s.12,13

²² Yorgos Zarbuzanis, "Homeros'un Dalgalı İmvros'u", *Suyun ve Rüzgarın Şehri: Çanakkale*, Der. İbrahim Dizman, İletişim Yayınları, İstanbul, 2020, s.118

²³ Birkalan Gedik, a.g.m., s.14

görülmeven yerlere yerleşmişlerdir.²⁴ Savaşta ve barışta hiçbir şeye muhtaç olmadan yaşayan bu ada Thomas More'un *Ütopyası*'ndaki adayla birçok benzerliği bünyesinde bulundurmuş, dışarıdan gelenleri, bu özelliği ile kendisine hayran bırakarak, geldiği yeri ve toplumu sorgulama isteği uyandırmıştır. Belki de bu yüzden İmrozlular kendilerini en çok kendilerine ait hissetmişlerdir. Despina Portakali'nin cümleleri de bu hissi hala yaşadıklarını gösterir: *"Adanın kimin elinde olduğu hiç mühim değil. Kimsenin elinde değil ki. Denizin elinde, denizin içinde bir ada."*²⁵ Ada Osmanlı hakimiyetine girdiğinde ise Osmanlılar adanın adını kendi dillerine yakınlaştırarak İmroz olarak kullanmışlardır.²⁶ Bu isim 1970 yılına kadar da Türkiye tarafından benimsenmiştir. Ancak 29 Temmuz 1970'de adanın adı Gökçeada olarak değiştirilmiştir.²⁷ İmrozlu Konstantinos Delikonstantin "İmvros" isminin Yunanca değil Prehelenden gelen bir isim olduğunu ve buna rağmen neden değiştirildiğini hala anlayamadığını dile getiriyor. Köylerin yeni isimlerini de sayıp *"Bu Türkçe isimler o kadar poetik değil ki!"* diye de ekliyor.²⁸ Elbette bu isimlerin poetik olup olmaması tek sorun değil İmrozlular için. Bu isimlerin değiştirilmesi ada halkının zihninde kötü günlerin zirvedeki hali olarak da görülüyor. Hasan Münüsoğlu, İmrozlular için "memleketten koparılanın" adının "Gökçeada" olduğunu belirtiyor.²⁹

1.2. ADANIN NÜFUSU VE YERLEŞİM BÖLGELERİ

İmroz, 1923 yılında 8500 kişilik bir nüfusa sahipti. 8500 kişinin tamamı Hristiyandı. Bu nüfus 1940 yılında 6200 Hristiyan, 200 Müslüman nüfus olmak üzere 6400 kişiye düşmüştür.³⁰ 1945 yılında yapılan nüfus sayımına göre ise adanın nüfusu 6355 kişi olarak kayıtlara geçer. Bu nüfusunun 3203'ü erkek

²⁴ Zarbuzanis, a.g.m., s..122

²⁵ Serdar Korucu, *Şimdi Kim Kaldı İmroz'da?: Mutlular Adasından Yasak Bölgeye Gökçeada*, İstos Yayınları, İstanbul, 2022, s.115

²⁶ Emecen, a.g.m, s.56

²⁷ Tansuğ, a.g.e., s.19

²⁸ Korucu, a.g.e. s.102

²⁹ Hasan Münüsoğlu, "Bir ismin etnografisi: İmroz'dan Gökçeada'ya." *Antropoloji*, S.41, 2021, s.121,122

³⁰ Murat Yaygın, *İmbros: Burada Yalnız Ölüm Var*, Bileşim Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.16

3149'u ise kadındır.³¹ Adanın merkezi Παναγία(Panagia)'dır. Bu isim Meryem Ana'ya ithafta bulunur.1835 yılında yapılan Panagia Kilisesi bu bölgenin sembolüdür. Bu kilise mimari özellikleri nedeniyle Klasik Dönem Hristiyan Mimarisi ile dikkat çekerken, aynı zamanda adanın Metropolitan Kilisesi olması sebebiyle önemlidir.³² Panagia'nın çok yakınında adını bir Aziz'den alan Ευλάβιο (Evlambio) bulunur. Burası oldukça küçük bir yerleşim yeridir. Aya Varvara Kilisesi ve 1947 yılında, daha önce bu kiliseye ait olan sütunlar kullanılarak yapılan bir çeşmesi vardır.³³ Evlambio ayrı bir köyden ziyade Panagia'ya bağlı bir mahalle olarak görülmektedir. Bu sebeple resmi kayıtlarda genel olarak Panagia ile birlikte anılır. 1945 yılının verilerine göre Panagia ve Evlambio'nun toplamda 1089'u erkek, 916'sı kadın olmak üzere 2005 kişilik bir nüfusu vardır.³⁴ Panagia'nın batısında ismi ile yine bir Aziz'e atıfta bulunan Αἰὼι Θεόδωροι (Aya Theodoroi) bulunur. Burası İmroz'un en göz alıcı bölgelerinden biri olarak bilinen Arasia Dağı'nın karşısında yer alır.³⁵ Nüfusu 1945 yılında 371 erkek, 446 kadın olmak üzere 817 kişidir.³⁶ Panagia'nın kuzeyinde ise Γλυκή (Gliki) yer alır. Manzarasının eşsizliği ile bilinen Gliki köyünün adı burada yetişen tatlı bademlerinden gelir.³⁷ Delikonstantin, "...Herkes kendi köyünü sever. Fakat bizim köyümüzün manzarası fevkalededir." der ve ekler "“To Balkonia' deriz yani 'adanın balkonu'”³⁸ Adalıların burayı bu şekilde betimlemesinin sebebi, Σχοινούδι (Shunudi) dışındaki, adanın diğer tüm yerleşim yerlerini görebilmesidir. Hatta Samothraki (Semadirek Adası) ve Aynaros da Gliki'nin manzarası içerisinde.³⁹ "Gliki'nin nüfusu 1945 yılında, 196 erkek, 247 kadın ile 433 kişidir. Aya Theodoroi'nin kuzeybatısında ise 530 erkek 534 kadın ile 1064 kişilik nüfusa sahip Αγριδιά (Agridia) vardır.⁴⁰ Burası adanın en yüksek yerleşim yeridir. Agridia

³¹ İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955), S.2, Temmuz 1947, s.16

³² Rıdvan Yurtseven, *Gökçeada: Sıradan İnsanların Öyküleri*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2012, s.62

³³ İsmet Ağaryılmaz, Ebru Omay Polat, "Gökçeada Yerleşim Yerleri Ve Mimarisi", *Gökçeada: Yeşil ve Mavinin Özgür Dünyası*, Edit: Bayram Öztürk, Gökçeada Belediyesi, Gökçeada, 2002, s.113

³⁴ İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955), S.2, Temmuz 1947, s.16

³⁵ Yurtseven, a.g.e., s.126

³⁶ İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955), S.2, Temmuz 1947, s.16

³⁷ Birkalan Gedik, a.g.m. s.11

³⁸ Korucu, a.g.e., s.97

³⁹ Ağaryılmaz ve Polat, a.g.m, s.106

⁴⁰ İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955), S.2, Temmuz 1947, s.16

küçük tarlalar demektir ve buradan adanın birçok yerini izlemek mümkündür.⁴¹ Σχοινούδι (Shinouði) ise adanın güneyindedir. Bu köy adını, Yunancası “schina” olan vurla (Scirpoides holoschoenus) bitkisinden almaktadır.⁴² Ortaçağ’da gemilerin güvenli olarak yük alıp boşalttığı önemli bir nokta olan Pirgos ile yine Orta Çağ’da köylülerin korsanlardan korunmak amacıyla yaptığı Paleokastro Kalesi de bu bölgededir.⁴³ Shinouði 1940-1950’li yıllarda Türkiye’nin en büyük köyü idi. 1945 yılında İmroz Dergisi’nde yayınlanan rakamlara göre o tarihte burada 989 erkek, 926 kadın ile 1901 kişilik bir nüfus yaşamaktadır.⁴⁴ Κάστρο (Kastro) ise Antik Dönem’de adanın tek yerleşim alanı olarak bilinir yani adanın en eski yerleşim yeridir.⁴⁵ Kastro adını eskiden burada bulunan antik bir kale olan Akropolis’ten alır. Bu kale aynı zamanda piskoposluk merkezi olarak biliniyordu.⁴⁶ Atinalılar bu bölgede birden fazla tapınak, bir pazar alanı ve bir de tiyatro inşa etmişlerdir. Kastro İskelesi Bizans İmparatorluğu döneminde Dardanelles, Konstantinopolis ve Karadeniz’e giden anayol üzerinde bulunması sebebiyle olacak ki bir kültür merkezi haline gelmiştir.⁴⁷ Kastro, 1974’e kadar adanın resmi olarak kullanılan limanı olarak kalmıştır ancak bu tarihten itibaren yerini Agios Kirikos’a yani Kuzu Limanı’na bırakmıştır.⁴⁸ Adada günümüze değin anlatılan birçok halk söylencesi bulunur. Kastro’ya yaklaşık on beş dakikalık bir mesafede olan, *Kaskavalía* olarak adlandırılan kayalıkların bulunduğu bölgenin hikayesi de oldukça ilginçtir. Zengin ama bir o kadar da cimri olan yaşlı bir kadının cennete gitmek için teker şeklindeki birçok peyniri buraya dizdiği ve tanrının onu cezalandırıp kadını ve peynirleri taşla çevirdiğini anlatan bir ada söylencesi vardır. Bahsedilen söylenceden ileri gelmektedir ki yuvarlak peynir kalıplarına benzeyen bu kayalıkların olduğu bölgeye *Kaskavalía* (Teker şeklindeki peynir) adı verilmiştir.⁴⁹ Kastro, 1945 sayımlarındaki rakamlara göre İmroz’un en az nüfusa

⁴¹ Yurtseven, a.g.e., s.146

⁴² İrem Diker, “Principles For The Conservation Of Depopulated Rural Heritage Sites: The Case Of Dereköy On Gökçeada (İmbros)”, Yüksek Lisans Tezi, *Ortadoğu Teknik Üniversitesi*, 2022, s.76,203,204

⁴³ Yurtseven, a.g.e., s.184

⁴⁴ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.2, Temmuz 1947, s.16

⁴⁵ Ağaryılmaz, Polat, a.g.m., s.105

⁴⁶ Mustoksidis, Bartholomeos, a.g.e., s.153,155

⁴⁷ Yurtseven, a.g.e., s.42

⁴⁸ Spiros Meletzis, Eleni Aimatidou Argiriou, *İmbros:Fotografiko Leukoma*, Syllagos İmbrion Athinon, 1997, s.133

⁴⁹ Yurtseven, a.g.e., s.44,45

sahip yerleşim bölgesidir. Burada 47 erkek, 85 kadın ile yalnızca 122 kişi yaşamaktadır.⁵⁰

İmroz Dergisi, yukarıda sayıları verildiği üzere 1945 yılının nüfus sayım sonuçlarını okuyucuları ile paylaşırken, aynı zamanda 22 Ekim 1950 tarihinde yapılan nüfus sayımını da kapsayan, adanın on yıllık nüfus değişikliğini gösteren bir incelemeyi de yayınlamıştır. Bu incelemeye göre, 1940 yılında adada ikamet edenlerin sayısı 6446 iken 1950 yılında bu sayı 6325 olarak kayıt altına geçer.⁵¹ Bu tarihlerde İstanbul'da yaklaşık 400, yurt dışında yaşayanların ise 1600 kişi civarında olduğu, böylece İmrozluların 8500 kişiye ulaştığı açıklanmıştır.⁵²

1.3. İMROZ'DA SOSYAL YAŞAM

Ada halkı geçimini tarım ve hayvancılık ile sağlıyordu. Adada üretilen besin maddeleri arasında İmroz Dergisi'nde özellikle üzerinde durulanlar şunlardı: Zeytin, zeytinyağı, peynir, buğday, arpa, şarap, bal, badem, fasulye ve et ürünleri. Ayrıca keçi kılı ve koyun yünü ile zeytinyağından yapılan sabun da adada üretilen ve hatta ihracatı yapılan ürünlerdendi. Adanın her karış toprağı ekili, dikiliydi. Adalılar hasat zamanı sabahın erken saatlerinden itibaren tarlalarına, bahçelerine giderlerdi. İmroz'a özgü bir zeytin toplama şekli vardı: Zeytin ağaçlarının altına örtüler serilir önce ağacın alt dallarındaki zeytinler toplanırdı. Daha sonra bir merdiven aracılığıyla üstte kalan dallara uzanılır ve olgunlaşmış zeytinler tek bir hamlede alınırdı.⁵³ Patrik I. Bartholomeos, İmroz'da öğrenciyken yazdığı bir kompozisyonunda zeytin hasadının nasıl yapıldığını şu sözlerle anlatıyor:

“Zeytinlerin çoğu ekim ayının sonlarına doğru olgunlaşır. Kadınlarla köylüler sabahın erken saatlerinde hayvanları ve kanaviçeleriyle zeytinliklerin yolunu tutarlar. Bazıları yere çömelerek bazıları da merdivenlere çıkarak bütün gün boyunca bıkıp usanmadan yeşil serveti toplarlar. Öğleye doğru mola verirler. Öğle yemekleri genellikle peynir, ekmek, zeytin ve sardalyedir. Köylüler

⁵⁰ İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955), S.2, Temmuz 1947, s.16

⁵¹ İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955), S.46-47-48, Mart- Nisan-Mayıs 1951, s.198

⁵² İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955), S.51-52, Ağustos- Eylül 1951, s.45

⁵³ Yurtseven, a.g.e., s.51,127

akşama doğru hava kararınca zeytin ve kanaviçelerini hayvanlarına yükleyerek yorgun argın köye dönerler...”⁵⁴

Ada halkı ürettikleri zeytini her şekilde değerlendirirdi. Zeytinyağı fabrikalarında asitsiz olan yağ yemeklik olarak ayrılırken, zeytin erkenden işlenemediği için ortaya çıkan asitli yağdan ise sabun yaparlardı. İmrozlular sofradan zeytini de zeytin yağını da eksik etmezlerdi. Adalıların mutfak kültüründeki en büyük zevklerinden biri de ürettikleri bu taze zeytinyağına ekmek banmaktı.⁵⁵ O tarihlerde her köyde sayıları az da olsa modern sayılabilecek yağ fabrikaları bulunurdu.⁵⁶ İmroz Dergisi'nin Temmuz 1947 tarihinde yayınlanan ikinci sayısında, Aya Theodoroi'de iki yeni yağ değirmeninin inşa edildiği, birinin Bay Papatheodorou'ya diğerinin ise Bay Voulgarellis'e ait olduğu, Panagia'da ise Mavroudaris'in yeni bir yağ fabrikası inşa ettiği yazıyor. Böylelikle adada son iki yıl içerisinde toplamda sekiz tane modern yağ değirmenine sahip olduklarından, adada tek manuel presle çalışanların ise Glikli'de kaldığından bahsediliyor.⁵⁷ Derginin yayınlanan dördüncü sayısında ise Glikililere de güzel haber veriliyor. Artık Glikli'de de modern şartlara uygun presler ile yağ üretilecekti.⁵⁸

Adada zeytinin ne kadar önemli bir yer kapladığını yine İmroz Dergisi'nde yayınlanan bir yazı ile görüyoruz. Bu yazıda 1951 yılında yapılan sayıma göre Shinoudi'de 48.022, Aya Theodoroi'de 43.424, Panagia ve Evlambio'da 27.900, Agridia'da 24.937, Glikli ve Kastro'da ise 10.183 olmak üzere adada toplamda 154.466 bin zeytin ağacının olduğu belirtilir. Lakin bu sayının 1941 yılında 175.000 olduğu, bazı ağaçların daha izole bir konumda bulunması sebebiyle sayılmamış olabileceği gerekli makamlara iletilmiştir.⁵⁹

Adada hububatın bol olduğu yer Shinoudi'ydi. Hem verimli arazileri vardı hem de nüfusu yoğun olduğu için kendini beslemek zorundaydı. İmroz Dergisi'nde onun için “Shinoudi'de mahsul düşük olursa geriye kalan altı köy birleşse Shinoudi'yi

⁵⁴ Dimitrios Arhondonis, *Bir Patrik Çocukken*, Çev: Ari Çokona, Bizim Deniz Yayınları, İstanbul, 2006, s.40

⁵⁵ Yurtseven, a.g.e., s.77,92,105,187

⁵⁶ Barba Yorgo, “Gökçeada”, <http://www.barbayorgo.com/tr/barba-yorgo/goceada.html> . Erişim: 04.04.2023

⁵⁷ İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955), S.2, Temmuz 1947, s.15

⁵⁸ İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955), S.4, Eylül 1947, s.79

⁵⁹ İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955), S.51-52, Ağustos-Eylül 1947, s.46

besleyemezdi ancak Shinoudi'den iyi bir verim alınırsa altı köyde bu hasat ile beslenebilir.” Diyordu.⁶⁰ O dönemlerde adada tarım makinaları neredeyse hiç yoktu. Kara saban ile tarım yapılıyordu.⁶¹ H. Vantsos, adaya pulluğu getiren ilk kişi oldu. Bu pulluk İngiliz tasarımı TRUSTY tipi idi. Aksesuarlarıyla birlikte yaklaşık 3500 liraya mal olmuştu. Saatte 1.5 litre benzin yakıyor ve bir dönüm arazi sürebiliyordu. Vantsos bu pulluğu hem arazisini sistematik bir şekilde işlemek hem de adalılara örnek olmak için almıştı.⁶²

Tarlalarda ve bahçelerde çeşitli hububat, meyve, sebzeler üretilirdi. Günümüzde yetiştirilmeyen, yassı biçiminde, sarı renkte, kenarlarında tırtıkları olan bir çok lezzetli bir fasulye çeşidi de vardı.⁶³ 1948 yılında adanın aşağı köylerine ilk kez ayçiçeği ekilmiş ve verdiği ürünle çiftçileri memnun etmişti.⁶⁴ Yaygın olmasa da börülce vardı. Portakal çoğu zaman ada halkı için çok lükstü. Bu nedenle israf yapılmaz portakal kabuklarıyla yenirdi.⁶⁵ Armut, vişne, erik ve dut ağaçları da adada bulunmaktaydı. Defne de yetiştirilirdi.⁶⁶ Ayrıca ünlü Korsna üzümü dallarından kesilir, kış boyunca bekleyebileceği bir yere asılırdı. Bu üzüm ateşli hastalıklar için şifa olarak görülüyordu.⁶⁷

Hayvansal ürünler de ada halkı tarafından üretiliyordu. Hayvanların sütlerinden peynir çeşitleri, yoğurt, ve tereyağı yaparlardı. Adanın her köyünde muhakkak peynir üretim yerleri bulunurdu.⁶⁸ Ada kaşarının, keçi sütü ile koyun sütü karıştırılıp yapıldığı da oluyordu. Adanın ürettiği kaşarı birinci sınıf kaşar olarak tanımlayanlar olduğu gibi⁶⁹ İmroz Dergisi'nde peynirlerinin kalitesinin düşük olduğundan ve İstanbul pazarında yeterince yer edinemediğinden bahsedilir.⁷⁰

⁶⁰ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.15, Ağustos 1948, s.70

⁶¹ Korucu, a.g.e., s.135

⁶² *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.5, Ekim 1947, s.103

⁶³ Deniz Kavukçuoğlu, *Hüzün Adasında Bir Köy: Gökçeada-Bademli / İmroz- Glikli, Oğlak* Yayıncılık, İstanbul, 2013, s.107

⁶⁴ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.16, Eylül 1948, s.91

⁶⁵ Yurtseven, a.g.e., s.105,132

⁶⁶ Güliz Beşe Erginsoy, Maro Mavropulu, Burcu Tekaüt Çal, Sebla Sarıdal Eczacıbaşı, *Dut Ağacının Duydukları*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2018, s.213

⁶⁷ Yurtseven, a.g.e., s.146

⁶⁸ Barba Yorgo, “Gökçeada”, <http://www.babayorgo.com/tr/barba-yorgo/goceada.html> . Erişim: 04.04.2023

⁶⁹ Yurtseven, a.g.e., s.77,122

⁷⁰ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.25-26. Haziran- Temmuz 1949, s.35

Adada hayvancılık en önemli geçim kaynaklarından biri olduğu için hayvanların sayıları sıklıkla kayıt altına geçirilmiştir. İmroz Dergisi'nde verilen bilgilere göre 1949'da yetişkin oğlak 191, keçi 6227, koç 500, koyun 11.823, öküz 633, inek 408, at 247, kısarak 484, katır 491, eşek 606, domuz ise 96 adettir. Böylelikle toplam yetişkin 21.706 hayvan kayıt altındadır.⁷¹ 1950'de ise toplam yetişkin hayvan sayısı 23.251, 1951'de ise 23.166 olarak beyan edilmiştir.⁷²

Adaya özgü yemeklerin önemli bir kısmında et kullanılıyordu. Et genellikle pazar günleri tüketilirdi.⁷³ Keçi, koyun, domuz sıklıkla yenirdi. Her Hristiyan aile Noel'de kesilmek üzere bir domuz yetiştirirdi. 24 Aralık'ta ise bu domuz kesilir çeşitli şekillerde tüketilirdi. Hiçbir şekilde israf yoktu. Etlerinden kavurma olur, iç organlarından sosisler doldurulurdu. Domuzun ayak ve başından genellikle kışın tüketilen jöleler yapılır, etin yağlı kısımları kaynatılarak domuz yağı elde edilirdi.⁷⁴ Katı halde saklanan domuz yağına *Ligda* adı verilirdi. Bir İmrozlunun hafızasında okuldan eve dönüldüğünde, bu katı domuz yağının ekmeğe sürülüp onun üzerine de şeker serpiştirilerek yendiği kalmıştır.⁷⁵ İmroz Dergisi'nde, Aralık 1948'de yayınlanan on dokuzuncu sayıda, özellikle yoksulların beslediklerin domuzları satmaya başladıklarından bahsedilir. Bu durumun ailelerin ekonomilerini canlandırdığını ancak halkı kışın yeteri kadar et yemekten alıkoyduğundan yakınılır. Her ailenin birden fazla domuz beslemesinin mümkün olabileceği halinde bu satışların yararlı olabileceği okuyucu ile paylaşılır.⁷⁶ Aynı durum kuzu, koyun gibi ihracata katkıda bulunan hayvanlar için de zaman zaman geçerli olmuştur. Ağustos 1948'de anlatıldığına göre ülkenin büyük şehirlerindeki et kıtlığı adaya ekonomik hareket getirmiştir. Ancak adada et azalmış ve fiyatı artmıştır.⁷⁷

Adada balık oldukça boldu, bazen dinamitlerle tutulduğu olsa da balıkçılar genellikle ağ kullanırdı ama denizciler genellikle süngercilik ile uğraşıyordu,

⁷¹ İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955), S.27, Ağustos 1949, s.59

⁷² İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955), S.51-52, Ağustos-Eylül 1947, s.46

⁷³ Güliz Beşe Erginsoy, *Adalılar: İmroz'dan Gökçeada'ya*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006, s.111

⁷⁴ Mustafa Dinç, *Yeni Adalılar: Çanakkale Adalarında Göç, Halk Kültürü, Kimlik ve Dönüşüm*, Paradigma Akademi Yayınları, İstanbul, 2021, s.46

⁷⁵ Erginsoy (2006), a.g.e., s.119

⁷⁶ İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955), S.19, Aralık 1948, s.166

⁷⁷ İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955), S.15, Ağustos 1948, s.71

balıkçılıkla uğraşan azdı.⁷⁸ 1947 yılında adada yedi tane motorlu tekne vardı. Bu tarihlerde yaklaşık olarak yüz aile süngercilikten geçimini sağlıyordu.⁷⁹ Kasım-Aralık 1950'de yayınlanan *İmroz Dergisi*'nde ise o yıl Türkiye'deki kırk sünger motorundan dokuzunun *İmroz*'da olduğunu belirtir.⁸⁰ Balıkçılığa geri dönersek, bahsettiğimiz tarihlerde adada buzdolapları yoktu, bu nedenle balığı yakaladığınızda hemen yemeniz gerekiyordu.⁸¹ Ancak kışa hazırlık yapanlar balıkları bazen kurutup islerdi bazen de tuzlayarak saklardı.⁸² Kabuklu deniz mahsulleri de adada boldu ve sofralarda olurdu.⁸³

Evgenikos, 15. yüzyılın başlarında *İmroz*'dan bahsederken burayı "arıcılık adası" diye tanımlamıştır.⁸⁴ 1948'de adada arıcılık faaliyetlerinin en yoğun olduğu köy *Agridia*'dır. Burada modern arıcılık sistemi gelişmiştir. *Shounidi*'de ise arıcılığa oldukça büyük bir ilgi olmasına rağmen geleneksel yöntemler kullanırlardı.⁸⁵ 1950 yılında ise Lazaros Lazaridis ve Kostis Terzis adadaki modern arıcılık için önemli bir adım atarak, Karabük Devlet Fabrikası'ndan, kırk beş tanesi *Panagia*'ya, altmış tanesi de *Shinoudi*'ye verilmek üzere yüz beş adet Avrupa tipi arı kovani sipariş etmişlerdir.⁸⁶

Hem kendi içerisinde hem de dışarıdan adaya ulaşım sağlamak oldukça zordu ve dışarıdan yiyecek gelmesini beklemek gibi bir lüks yoktu. Ancak zaten ada kendi başının çaresine bakabiliyordu. Kışın depolarda her daim erzaklar hazırды.⁸⁷ Kışa hazırlık için fırının yanında kazanların kurulduğu, adalılarının kış mutfağı olarak adlandırdıkları bir yer vardı. Burada yufkalar açılır, tarhana, kavurma, reçel gibi kışlık malzemeler hazırlanırdı.⁸⁸ Ayrıca elma ve armut gibi meyveler de kurutulurdu.⁸⁹

⁷⁸ Yurtseven, a.g.e., s.105,122,187

⁷⁹ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi* (1947-1955), S.6, Kasım 1947, s.124

⁸⁰ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi* (1947-1955), S.44-45, Ocak-Şubat 1951, s.167

⁸¹ Korucu, a.g.e., s.135

⁸² Dinç, a.g.e., s.46

⁸³ Erginsoy (2006), a.g.e., s.111

⁸⁴ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi* (1947-1955), S.44-45, Ocak-Şubat 1951, s.167

⁸⁵ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi* (1947-1955), S.13, Haziran 1948, s.21

⁸⁶ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi* (1947-1955), S.34-35-36, Mart-Nisan-Mayıs 1950, s.213

⁸⁷ Dinç, a.g.e., s.46

⁸⁸ Erginsoy, Mavropulu, Çal, Eczacıbaşı, a.g.e, s.261

⁸⁹ Zarbouzanis, a.g.m., s.121

Sonbaharın yaklaşması ada halkı için ayrı bir heyecan getiriyordu. Üzümler toplanır, şaraplar yapılırdı. Adada yapılan ev şaraplarının ünü Yunanistan'a kadar uzanmıştı. Özellikle reçine şarabının... Şaraplar yeni doğan bebeklerin doğdukları yıl içerisinde ileride onların düğünlerinde içmek için özel olarak yapılırdı.⁹⁰ Fakat şarabın, adaya ekonomik getirisi zeytinyağına göre oldukça düşüktü, çünkü aileler sadece kendilerine yetecek kadar üretmeyi tercih ediyorlardı. Ada şarabını ihraç eden çok az kişi vardı. İmroz Dergisi, nadasa bırakılan arazilerden şikayet ediyor, hükümetin ada toprağında yetişebilecek asmalardan tedarik edeceğini vurguluyordu. Dergide ayrıca hemen yakınlarındaki Tenedos (Bozcaada) örneğinden bahsediliyordu. Tenedosluların adalarındaki arazilerin İmroz'daki arazilerden daha verimsiz olmasına rağmen sistemli çalıştıkları için çok fazla para kazanan üreticileri olduğunu yazıyor ve bu yazı ile halkı üretime davet ediyordu.⁹¹ Adanın içki kültürünün temelini şarap oluştursa da üzümün posasından *çipura* yaptıkları da oluyordu.⁹² Evlerde misafirlere ikram etmek üzere tarçın ve karafil ile likörler hazırlanırdı.⁹³

Daha önce de bahsedildiği üzere adanın yemek kültüründe et önemli bir yerde idi. Kuzu dolması (αρνί γεμιστό) ve tavşan yahnisi (λαγός στιφάδο) meşhurdur.⁹⁴ Ayrıca pilav, salata ve yoğurt ile eşiklendirilen oğlak tandır da adada sıkça tüketilirdi.⁹⁵ Eylül ayı gibi çok soğuk olmayan ama yağmurlu havalarda dağ yamaçlarından salyangozlar toplanırdı. Adalılar salyangozlara *Salingaria* derdi. Toplanan salyangozlar temizlenmek üzere önce una batırılır sonra tuzda bekletilirdi. Daha sonra kabuklarından sıcak su yardımı ile ayrılır ve soğan ile kavrulurdu.⁹⁶ Pırasa ve domuz etinden yapılan bir çeşit kavurma (πρασοτηγανιά), etli patates yemeği ve keşkek adanın bilinen ana yemeklerindendir. Tatlı ve hamur işi olarak ise keçi sütünden yapılan sütlaç (ρυζογαλο), domates tatlısı (γλυκο με κατιυλί δομοκου), badem ezmesi (αμυγδαλατα), bademli kurabiye (κουραμπιεδες αμυγδαλου), melomakarona (μελομακάρονα), yılbaşı çöreği

⁹⁰ Yurtseven, a.g.e., s.146

⁹¹ İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955), S.6, Kasım 1947, s.122

⁹² Erginsoy, Mavropulu, Çal, Eczacıbaşı, a.g.e, s.48

⁹³ Erginsoy (2006), a.g.e., s.111

⁹⁴ Kavukçuoğlu, a.g.e., s.122

⁹⁵ Dinç, a.g.e., s.68

⁹⁶ Erginsoy (2006), a.g.e., s.121

(βασιλοπιτα) de ada mutfağında sıklıkla yapılırdı.⁹⁷ Ayrıca Kaşık Katlısı(γλυκο του κουταλιου) kahvenin yanına sunulurdu. Vişne ve üzüm gibi meyveler, gül yaprakları da tatlı olarak yenmesi için pişirilirdi.⁹⁸ Sabah kahvaltılarında çorba içilir öğle ve akşam yemeklerinde et yemeği olmadığında, ıspanak, fasulye ve pırasa gibi sebze yemekleri yapılırdı. Bahar ayları geldiğinde adalı genç kızlar, yaşlılarla beraber otlar toplar, bu otlardan börek harçları veyahut zeytinyağlı yemekler yaparlardı. Pazar günkü kilise töreninden sonra evlere misafiriğe giden gelen çok olurdu. Yapılan bu otlu börekler ve baklavalara veya o gün evde olan diğer yemekler misafirler ile birlikte yenir, şaraplar ikram edilirdi.⁹⁹

Adaya dışarıdan gelen ender şeylerden bazıları kahve ve şekerdi. Bu nedenle kahve pahalıydı ve onun yerine arpa ve nohut birlikte kavrulur daha sonra el değirmeninde öğütülür ve kahve şeklinde pişirilerek içilirdi.¹⁰⁰

“Her şeyimiz vardı, ama paramız yoktu” diyor İmrozlular.¹⁰¹ Besin maddelerini olduğu gibi kıyafetlerini de kendileri üretirlerdi. Kuzu yünleri yıkanıp iplik haline getirilir, bu iplerden elbise, pantolon, ceket, iç giyim olarak fanila ve çoraplar yapılırdı. Çoğu şey yünden olurdu ama erkeklere yapılan pantolon ve ceketlerde çoğu zaman kadifeyi tercih ederlerdi. Adadaki her köyün kendine özgü bir kıyafeti vardı. Örneğin, Agridia’da erkeklerin dizlerinin ortasına kadar çektikleri yün çoraplar meşhurdur. Şalvara benzeyen bir pantolon giyerler onu da dizlerine kadar çektikleri bu çoraplarının içine koyarlardı. Shinudi’de kadınlar üstlerine genellikle gömlek giyerlerdi. Gömlek kısa kollu olduğunda önü düğmeli, yakasız veya bebe yakalı olur, uzun kollu gömlek giydiklerinde ise omuzlarından büzgülü bir modelde dikilirdi. Bu gömleğin göğüs altında pensleri de vardı. Bu gömleğin altına ayak bileğine değen, beli lastikli, siyah renkli ve bol etekler giyerlerdi. Gömleklerinde dokuma olan küçük bir kemer de bulunurdu. Shinudi’nin erkekleri ise bellerinde yünden bir kuşak bulunan şalvar giyerlerdi. Başlarında yine yünden

⁹⁷ Meryem Yavuz, Oya Özkanlı, "Yöresel Yiyecek Ve İçeceklerin Gastronomi Turizmine Etkileri: Gökçeada Örneği." *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, C.3, S.2, 2019, s.290

⁹⁸ Güliz Erginsoy, "Sweet as an Almond: From Glikli to 'Bademli' Full Time and Part Time Citizenship", *Paper presented at the international conference on the Exchange of Populations between Greece and Turkey: An Assessment of the Consequences of the Treaty of Lausanne. 17-20 September 1998 – University of Oxford Refugee Studies Center*, s.11,12

⁹⁹ Yurtseven, a.g.e., s.77,149

¹⁰⁰ Yurtseven, a.g.e., s.120,132

¹⁰¹ Yurtseven, a.g.e., s.83,132

yapılmış kasketleri vardı. Şalvarlarının üstüne çektikleri yünden çoraba *Gates* adı verilirdi. Köylerde ayakkabıcılar vardı ve onlara sipariş vererek kendilerine uygun ayakkabı alabiliyorlardı. Ancak genelde çarık giyerlerdi.¹⁰² Maddi olanağı olan aileler Noel ve Paskalya'da yazlık ve kışlık iki ayakkabıyı adadaki bu ayakkabıcılara özel olarak yaptırırlardı.¹⁰³ Evlambio'da ise halk kendilerine özgü yünlü bir gömlek giyerlerdi. Bu gömleğe *Grizenya* denilirdi. Evlambiolular zamanla diğer ada halkı tarafından, giydikleri gömleğe atıfta bulunularak bu isim ile(*Grizenya*) çağrılmaya başlanmıştı.¹⁰⁴

Ayrıca İmrozlu kadınlar sadece yünden değil ipek böceğinin kozalarından ip elde ederler bunlardan da giysiler ve perdeler yaparlardı. İpekli ve yünlü dokumaları *Lako* adını verdikleri tezgahlarda üretirlerdi.¹⁰⁵ İpeği ve yünü boyamak için özel bir yöntem kullanırlardı. İpekten veya yünden elde ettikleri ipleri öncelikle suda bekletirlerdi. Bu yöntem ipin boyayı daha iyi tutmasını sağlıyordu. Boyalar dağadan elde ediliyordu. Örneğin, ayva kabuğu pembe boya verirdi. Kahverengi için palamut, siyah ya da daha koyu kahve rengi için nar kabuğu ve ceviz kabuğu kullanılırdı. Şeftali yaprakları fıstık yeşili boya verirdi. Gelincik çiçeği kırmızı rengiyle akıllara gelirken iplere kurşuni bir renk verirdi. Kırmızı renk için çınar ağacının kabukları ve haşhaş kullanılırken sumağın gövde ve yaprak bölümleri ile adaçayının sapı ve yaprakları sarı renk elde etmelerini sağlardı. Çivit bitkisinin dal ve yapraklarından mavi renk elde edilirdi.¹⁰⁶

Evlerde su ve banyo yoktu. Çeşmelerden sular evlere taşınır öyle yıkanılırdı. Çamaşırlar ise köyün çamaşırhaneğinde yıkanırđ. Köydeki kadınlar belirli günlerde çamaşırhanelerde toplanırlardı. Her köyün özel bir çamaşır günü vardı.¹⁰⁷ Çamaşır yıkayacak olan kadınlar önceden muhtara gider ve isimlerini yazdırarak çamaşırhane için sıra alırlardı.¹⁰⁸ Çamaşırhanelerde su ısıtma kazanlarının yanında oyma taştan leğenler vardı. Çamaşırlar bu leğenlerin içerisinde yıkanıyorđ. Adalılar beyaz renkteki çamaşırları yıkamak için özel bir

¹⁰² Yurtseven, *a.g.e.*, s.83,120,169,196,197,208

¹⁰³ Erginsoy (2006), *a.g.e.*, s.96

¹⁰⁴ Erginsoy (2006), *a.g.e.*, s.95

¹⁰⁵ Erginsoy (2006), *a.g.e.*, s.110

¹⁰⁶ Erginsoy, Mavropulu, Çal, Eczacıbaşı, *a.g.e.*, s.45,46,47

¹⁰⁷ Yurtseven, *a.g.e.*, s.48

¹⁰⁸ Dinç, *a.g.e.*, s.49

yöntem kullanıyorlardı. Bu yönteme göre çamaşırlar sabunlandıktan sonra kül ve yumurta kabuğu karışımı üzerine dökülürdü.¹⁰⁹ Bu kül asma ağacının yanan kütüklerinden elde edilirdi. Adalılar elde ettikleri bu küle *Klimatsies* derlerdi.¹¹⁰ Çamaşırlar durulanırken suyuna daha parlak olması için çivit eklenirdi. Çamaşırların yıkandığı gün, adalı kadınlar için bir eğlence gününe de dönüştürülürdü. Birbirlerine yaptıkları yiyecekleri sunarlar, çamaşırlar yıkandıktan sonra da hep birlikte kahvehanelere, tavernalara gidip içecekleri yudumlarlardı.¹¹¹

İmroz Dergisi'nin halka duyurularından anladığımız kadarıyla 1947'de Panagia'da elektrik verme çalışmalarını başlatacak olan hibe hükümet tarafından onaylanıyor.¹¹² 1950 yılının Temmuz ayında ise yetkililer çalışmalarına başlayarak, Mayıs 1951'de elektriğin verileceğini iletiyorlar.¹¹³ Mayıs 1951'den itibaren Panagia ve Evlambio'ya elektrik verilmeye başlanıyor. Kış ayı sonuna değin ise bu bölgedeki ev ve dükkanların üçte ikisine elektrik verileceğini umduklarından bahsediyorlar.¹¹⁴ Dergide verilen rakamlara göre elektrik tesisinin tamamı 84 bin liraya mal oluyor. Bu ücretin 42 bin lirası devlet hibesi ile ödenirken diğer 42 bin lirası ise İmroz Belediyesi tarafından taksitle ödeniyor.¹¹⁵ İmrozluların anılarında gördüğümüz kadarıyla elektrik olmayan zamanlar köylerde çocuklar okula giderken yolları gaz lambaları ile aydınlatırlardı. Okul yolunda, gazları bittiğinde onlara gaz takviyesi yapacak belediye görevlileri bulunurdu. Her evde gaz lambaları vardı. Gaz bitmesin diye kışları gece erken uyurlardı.¹¹⁶

İmrozluların çocukluk anıların baktığımızda o yıllarda adada çocuk olmak hem yokluk içinde büyümeyi zorunlu kılıyor hem de yıllar sonra geri dönmek istenen çok güzel yıllar olarak hatırlanıyordu. Çocuklar kendi oyuncaklarını kendileri yapardı. Kızlar kumaş bezlerden bebek dikerdi. Erkekler tekerlekler, misketler ile oynar yada pırnal ağacından kendilerine topaç yaparlardı. Saklambaç, uzun

¹⁰⁹ Yurtseven, *a.g.e.*, s.48,202,208

¹¹⁰ Erginsoy (2006), *a.g.e.*, s.110

¹¹¹ Yurtseven, *a.g.e.*, s.48, 202

¹¹² *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.4, Eylül 1947, s.79

¹¹³ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.38-39, Temmuz-Ağustos 1950, s.62

¹¹⁴ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.49-50, Haziran-Temmuz 1951, s.23

¹¹⁵ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.61, Kasım 1953, s.15

¹¹⁶ Yurtseven, *a.g.e.*, s.70,194

eşek, sek sek, fırıldak, çelik çomak, taş sektirmece, kale oyunu, körebe ve dokuz taş çocuklar arasında en sevilen oyunlardı. Hava güzel olduğunda dağlarda keçiler ve koyunlar ile oynarlar, adada yürüyüşlere çıkarlardı.¹¹⁷ Adaya vapurun geleceği akşam ise çocuklar vapuru izlemek isterler ve evlerinin merdivenlerinde oturur bu manzara eşliğinde kırık telefon isimli oyunu oynarlardı. Ayrıca *Kaçınari* denilen bir oyun da çocuklar arasında oynanırdı.¹¹⁸ Ayrıca adada bulunan killi topraktan çanak çömlek gibi nesneler yapmaya çalışırlardı. Kış geldiğinde ise soba başına geçen çocuklar bazen tombala, bazense kızmabirader oynarlardı.¹¹⁹ Babalar çocuklarına merkezdeki pastanede yapılan kırmızı renkteki bir şekerlemeyi veya naneli şekerler getirirdi. Bu şekerlerin eve geldiği gün çocuklar için adeta bir bayram günü yaşanırdı.¹²⁰ Çocuklara haçlık yalnızca Noel'de verilirdi.¹²¹

Patrik I. Bartholomeos'un 1950-1951 yılında, yani beşinci sınıftayken yazdığı kompozisyon, onun İmroz'da geçen çocukluk yıllarına ait bir kesit sunar bize:

*"Bu yılki yaz tatilimi kahvehanede babama yardım ederek geçirdim. Sık sık temiz hava almak için bahçeye gidiyordum. Çiçek toplayıp iki buket hazırlıyordum. Akşama doğru köye döndüğümde, birini kahvehaneye, diğerini evimize götürüp birer vazoya koyuyordum. Bazen de keçilere giderek otlamaya çıkarıyordum. Gün batımına doğru keçileri sağdıktan sonra köye dönüyordum. Akşamları sık sık arkadaşlarımla oynamaya sokağa çıkıyordum. Hava kararana kadar oynadıktan sonra eve dönüyordum. Bazen oturup bir saat kadar ders çalıştığım da oluyordu..."*¹²²

Patrik I. Bartholomeos, çocukken araba olmadığı için çok fazla diğer köyleri ziyaret edemediğinden de anılarında bahsediyordu.¹²³

Adada festivaller ve diğer önemli günlerde halk oyunları sık sık eğlencelere dahil edilirdi. Bu danslar arasında Sirtos, Mitilinos, Karsilamas, Hasapiko, Limnios gibi geleneksel oyunlar vardı. Dans gösterilerinin yanı sıra hem çocukları hem de gençleri kendisine çeken en önemli uğraşlardan biri de elbette spordur. 1945'e

¹¹⁷ Yurtseven, a.g.e., s.51,160,163,190

¹¹⁸ Erginsoy, Mavropulu, Çal, Eczacıbaşı, a.g.e., s. s.242

¹¹⁹ Kavukçuoğlu, a.g.e., s.120

¹²⁰ Zarbuzanis, a.g.m., s..123

¹²¹ Erginsoy, (2006), a.g.e., s.110

¹²² Arhondonis, a.g.e., s.24

¹²³ Korucu, a.g.e., s.79

değin sadece beden eğitimi dersleri ile sınırlı kalan spor müsabakalarının bu tarihten sonra spor kulüpleri ve derneklerin çabalarıyla okul dışına da çıktığını görüyoruz. 1946 yılında Panagia'da kurulan *İmroz Spor ve Gençlik Derneği* bu yolda atılmış en büyük adımdır. Bu dernek ilk başta İmrozlu gençleri spora yöneltmek için çalışmalarını başlatmış olsa da daha sonra kütüphanesini kurmuş ve öğrencilere yabancı dil dersleri vermeye de başlamıştır. Derneğin ilk başkanı, dönemin İmroz kaymakamı Cevat Çapanoğlu'dur. Spordan sorumlu başkan Adamantios Banos iken, antrenör ve adadaki yetenekli sporcuları bulmakla görevli olan isim Efstratios Haritos'du. Derneğin üyeleri arasında İmroz Dergisi'ne de katkıları bulunan Pantelis Mihailidis, Dimitrios Terzis, Mimis Sofroniou, Yorgos Kintileros ve Zaferiakis Momogos gibi isimler de bulunmuştur. Ayrıca Nikos Paleopoulos da derneğe yardımlarını esirgemeyen kişiler arasındadır. Dernek himayesinde yapılan ilk müsabaka voleybol branşında, ada içerisindeki iki takım ile gerçekleştirilmiştir. Daha sonra bu iki grubun birleşmesinden oluşan İmroz takımı Tenedoslu rakipleriyle karşılaşmış fakat bu müsabakayı kaybetmiştir. Bu olumsuz sonuç derneğin ve oyuncuların hevesleri kırmamış, her hafta sonu Panagia'da öğleden sonraları ada içerisinde müsabakalar yapılmaya devam etmiştir. Derneğin sporcularının üniformaları sarı-beyaz renkte iki dikey çizgili üst, beyaz şort ve kırmızı çoraplardan oluşuyordu. Armalarını adanın kadınları elleriyle işlemişlerdi. Sporcuların ayakkabılarının tabanına derş koyan ve böylece kaymalarını engelleyen, bir nevi çivili ayakkabılar üreten kişi ise Panagia'da bir ayakkabı dükkanı olan Stavros Hartiou'dur. Panagia'da kurulan bu derneğin ardından adanın en büyük köyü Shinoudi'de de 1947 yılında bir dernek kuruldu. Derneğin adı *İmroz Dereköy Kültür Derneği* idi. Derneğin ilk başkanı Athanasios Sporos, başkan yardımcısı Yorgos Mouhalis, sekreteri ise Lazaros Lazaridis idi. Sayman olarak Haralambos Papadopoulos görev alırken adanın doktorlarından Takis Papadopoulos da yönetimdeydi. Bu derneğe üyelik ücretliydi ve ücreti 50 kuruş olarak belirlenmişti. Bu derneğin sporcularının üniformalarının rengi mavi ve sarıydı. Şortları ise sadece mavi renkten oluşuyordu.¹²⁴ İmroz Dergisi bu derneklerin kurulduğu ve en faal olduğu dönemi yansıtan bir yayın olduğu için

¹²⁴ Pavlos G. Stamatidis, "I Fisiki agogi kai o atlitismos stin Imbro", Η ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ Ο ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΙΜΒΡΟ - ΙΜΒΡΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ (imbrosunion.com), Erişim 05.01.2023

yapılan müsabakalara dair kayıtları burada görebiliyoruz. Örneğin, derginin Haziran 1947’de çıkan ilk sayısında 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı’nda (1947), *İmroz Gençlik Derneği* tarafından düzenlenen müsabakaların sonuçlarına yer verilmiştir. Bu bilgilere göre o dönem adada aktif şekilde yapılan spor dalları şunlardır: voleybol, 100 metre koşusu, 400 metre koşusu, gülle atma, disk atma, uzun atlama, üç adım atlama ve yüksek atlama.¹²⁵

İmrozlular anaerkil bir toplumdur. Kız çocuklarına büyük değer verilir. Çoğu ailelerde bir kız evlat sahibi olana kadar kadınlar doğum yapardı. Adada evliliğe ilk adım genellikle kızın ailesinin oğlanı istemesi başlardı. Geleneklere göre yeni evlenen çiftin evlendikten sonra yaşayacağı evi kız tarafı verir ve döşerdi¹²⁶. Anne baba oturdukları evi ve arsayı evlenirken kız çocuğuna bırakırdı. Aile ise yaşlılıkları için yaptırdığı *Yeriko* adı verilen ihtiyarlık evlerine taşınırdı. Ailenin birden daha fazla kız çocuğu varsa en küçük kıza aile evi veriliyordu, diğer kızlara evleneceği zaman ev yaptırılırdı. Eğer ailenin kız çocuğu yoksa aile evi büyük erkek çocuğuna bırakılırdı.¹²⁷ Erginsoy’un *Gliki*’de yaptığı araştırmalar göstermektedir ki taşınmaz mallar yeni kurulacak olan aileye kızın babası tarafından verildiği için yeni kurulan aile ve sahip oldukları mal mülk kızın soyadı ile anılıyordu. Ayrıca, kadınlar evlenmeden önceki soyadlarını da kullanılırdı.¹²⁸ Anne baba öldükten sonra ailenin kalan mirası genellikle erkek çocuklar tarafından paylaşılıyordu. Bunun nedeni ise kızların haklarının evlenirken verilmesiydi.¹²⁹ Baba evini satmak, yıkmak kınanırdı. Adanın evlilik geleneklerine göre dini ve fizyolojik kurallardan ayrılmamak gerekliydi. Metropolit’in yasaklarına ve bilimin getirdiği sonuçlara rağmen bunlara karşı gelerek kuzenler ve yakın akrabalar ile evlenmek de hoş karşılanmıyordu. Aynı zamanda ekonomik açıdan bağımsız olan damadın “çeyiz avcısı” gibi davranması da ayıplanırdı. V.Vasiliadis, *İmroz Dergisi*’nde Yayınlanan “TA ΕΘΙΜΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ” (Evlilik Gelenekleri) isimli yazısında tüm bunları anlatırken evlilik için ekonomik yeterliliğin önemine de vurgu yapıyor. Bu yazıda aynı zamanda düğünlerde

¹²⁵ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.1, Haziran1947, s.14

¹²⁶ Yurtseven, *a.g.e.*, s.54,89,105,106

¹²⁷ Erginsoy, Mavropulu, Çal, Eczacıbaşı, *a.g.e.*, s.58

¹²⁸ Erginsoy, (2006), *a.g.e.*, s.93

¹²⁹ Erginsoy, (2006), *a.g.e.*, s.114

yapılan aşırı harcamalar yüzünden genç çiftlerin yıllarca ödedikleri borçlardan da bahsediliyor.¹³⁰

İmroz'da dini nikahtan kıyılmadan daha önce resmi nikahın yapılması gerekiyordu. Sağlık raporu alındıktan sonra Panagia'da resmi nikah kıyılır, alınan bu belge yaklaşık bir, iki hafta boyunca köyün kahvehanesinde asılı alırdı. Dini nikahın olduğu gün, düğün yapılırdı. Bu düğüne bir hafta kala hazırlıklar başlardı. Düğün pazar günü olacağı için cumartesi gecesi gelin ve damat evlerinde banyo yapar bu banyonun suyu bahçedeki çiçeklere ve deniz gibi yerlere serpilirdi.¹³¹ Adanın *Kismet* denilen bir başka geleneği daha vardı. Bu gelene göre düğün günü gelinin yatağı arkadaşları veya yakınları tarafından hazırlanırdı. Bu hazırlıklar esnasında bir kişi hazırlanan yatağa uzanır ve para alana kadar yataktan kalkmazdı.¹³² Düğün günü ise öğle saatlerinde gelin evinde hazırlanır, damat ise arkadaşları tarafında traş edilirdi. Bu esnada Midilli adasında da sık sık söylenen "Nyfkatou" (Νυφκάτου) şarkısı söylenir. Ayrıca kötü ruhları kovduğuna inanılarak tüfekler ateşlenirdi.¹³³ Bir İmrozlunun anısında anlattığı gibi kilisede nikah kıyıldıktan sonra gelin ve damada bal ve ceviz yedirirler, üzerlerine bereket olsun diye çiçekler, kolonya, pirinç ve para atarlardı.¹³⁴ Ayrıca nedimeler de ikram edilen cevizleri alır ve ileride evlenecekleri kişiyi rüyalarında görme umuduyla, üç gün boyunca yastıklarının altına koyarlardı.¹³⁵

Tüm köyün davetli olduğu düğün eğer yaz ayı ise köy meydanı veya sokak aralarında, kış ayı ise köyün kahvehanesinde organize edilirdi. Düğün için keçiler, kuzular, oğlaklar kesilirdi. Haşlanan etin suyu ile pilav yapılırdı. Etlı patatesler düğünden bir gece önceden fırında bekletilirdi. Baklava ikram edilirdi. Sabaha kadar şarkılar söylenir, eğlenilirdi. Sirtaki ve tango düğünlerin vazgeçilmez danslarıydı. Eğlenceye akordiyon, keman, tambur, davul, zurna ve mandolin gibi

¹³⁰ Vasileos Vasileiadis, "Ta Ethima tou Gamou" *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi* (1947-1955), S.38-39, Temmuz-Ağustos 1950, s.51-53

¹³¹ Anna Theodoridou, "İmbros: İstoria, İthi-Ethima, Mousikochoreftikí Prosengisi Kai O Choros Os Anapospasto Kommati Ton Koinonikon Gekonoton", Yüksek Lisans tezi, *Selanik Aristoteles Üniversitesi*, 2013, s.25,26

¹³² Yurtseven, *a.g.e.*, s.77

¹³³ Theodoridou, *a.g.e.*, s.26

¹³⁴ Yurtseven, *a.g.e.*, s.80,114

¹³⁵ Theodoridou *a.g.e.*,s.29

enstümanlar da eşlik ederdi. Adada geline takı takma adeti yoktu ama genellikle çiftte evlerinde kullanabilecekleri küçük eşyalar hediye edilirdi. Bir İmrozlunun bahsettiğine göre ise düğününden sekiz gün geçtikten sonra gelin, akrabalarına hediyeler verirdi.¹³⁶ Adanın geleneğine göre bir çocuk doğduğu zaman o çocuk için bir şişe şarap mühürlenir, evlendiğinde ise düğününde bu şişe açılırdı.¹³⁷

Adada dini günler ve ritüeller oldukça önemli idi. Pazar günü yenilenme günüydü ve bugüne dair hazırlıklar cumartesi gününden başlardı. Her cumartesi günü yıkanılır, temiz giysiler giyilirdi. Mezarlıklara gidilir, kandiller yakılır, *Espineros* denilen akşam duaları ve ilahileri okunurdu.¹³⁸ Evlerdeki kandiller de cumartesi günü yakılırdı. Pazar günü ev işleri veya diğer tüm işler sonraya ertelenirdi. O gün sadece sosyalleşilirdi. Kiliseye gittikten sonra adalılar tüm günü birlikte geçirirlerdi. Erkekler kahvehanelerde, kadınlar ise evlerde toplanır, kahveler içilir ikramlıklar gelenlere sunulur ve sohbetler edilirdi.¹³⁹

Hristougenna(Χριστουγεννα) yani Noel, adada gelmesi beklenen önemli günlerdendir. O gün İsa Peygamberin doğumunun kutlandığı gündür. Ortodoks Yunan halkı bugünü 25 Aralık'ta kutlar. Ancak 6 Ocak'ta kutlayan Hristiyanlar da vardır. Bunun nedenini İmroz Dergisi'nde yayınlanan "TA ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ" (Noel) yazısında bulabiliriz. Bu yazıya göre ikinci yüzyılın sonunda bazı Hristiyanlar İsa Peygamberin doğumunu 25 Mayıs olarak kabul ederken dördüncü yüzyılda Kıbrıslı bir piskopos olan Epifanios, bu özel günün tarihinin 6 Ocak olduğunu ileri sürmüştür. Roma Devleti'nin kayıtlarında yapılan araştırmaya göre ise bu tarihin 25 Aralık olduğu kabul edilmiş ve bu görüş yavaş yavaş tüm dünyaya yayılmıştır. Ancak 6 Ocak'ı kabul eden kiliseler hala vardır. Bu yazıda, daha sonraki görüşlerin, 25 Aralık'ı İsa Peygamberin doğumu, 6 Ocak'ın ise vaftiz tarihi olarak benimsendiği öne sürülür.¹⁴⁰

Adada Noel gecesi büyük bir heyecan ile beklenir, erkenden hazırlıklara başlanırdı. Noel'de yenmesi için arife günü domuzlar kesilir ve pişirilmeye hazır

¹³⁶ Yurtseven, *a.g.e.*, s. 80,81,168,196

¹³⁷ Vasileiadis, *a.g.m.*,s.53

¹³⁸ Erginsoy, (2006), *a.g.e.*, s.124

¹³⁹ Erginsoy, (2006), *a.g.e.*, s.140

¹⁴⁰ O İstorikos, "Ta Hristougenna" *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi* (1947-1955), S.62, Aralık 1953, s.4

hale getirilirdi. Okullarda karneler Noel'e iki gün kala verilir ve çocukların tatili başlardı. Arife gecesini ile Noel gününü birleştiren gece, saat ikide kilise çanlarını çalar ve ada halkı kiliselere giderek ayine katılırlardı. Günün doğmasına yaklaşıldığında köylüler, bir haftalık oruçlarının ardından bayram sofralarında yemek yemek için evlerine dağılırlardı. Noel günü tüm köylüler birbiri ile selamlaşır, birbirlerine güzel dileklerde bulunurlardı.¹⁴¹ Adada anlatılan Noel hikayeleri de vardı. Noel'den önceki on beş gün, evlerin bacalarından girip insanları korkutan *Kalikazaros* diye bir yaratıktan bahsedilirdi. *Kalikazaros* Papazın ayın beşinde yaptığı ayine kadar insanları rahatsız eder, bu ayinden sonra seneye yeniden gelmek üzere kaçar.¹⁴² Rea Stathopulu, *Pedal Çeviren Kadınlar* isimli romanında İmroz'daki Noel Yortusunu şu cümleler ile anlatır:

“Paterangalar İmroz'a gittikten sonra yerel adetlere uydular; orada Noel Yortusu'na daha fazla önem veriliyordu. Adada ayın gece geç saate başlardı. Margarita buz gibi soğuk gecelerin içinden duyulan çan sesini ve arkasından sokağın kuru ayazında çıkmak üzere sıcacık yataklarından nasıl titreyerek kalktıklarını hatırladı. Çoğu kez kiliseye giderken gökyüzündeki o yıldızı arar ama hiçbir zaman bulamazdı. Gecenin koyu karanlığında bir tek kilise fark edilirdi; yıldız gibi parlar, etrafına ışık saçar, şefkat dağıtan bir yüreğin atışları gibi bir yanıp bir sönerdi. Oraya vardıklarında karşılına parlak giysileri içinde despotu bulurlar, “Aziz Meryem bugün...” diye başlayan tatlı duayı dinlerler, hem bedenleri hem ruhları ısınırdı. Daha sonra çorbasıyla, babaannesinin leziz sosisleriyle, domuz etiyle, Gliko'nun bütün maharetini döktürdüğü Noel hindisiyle ve nihayet büyükbabanın kırmızı şarabıyla en mükemmel Noel menüsü önlerine gelirdi. Dini bayramlar İmroz'da daha yürekten yaşıanıyordu.”¹⁴³

Adada heyecanla beklenen bir diğer gün ise kuşkusuz Paskalya'dır. Paskalya Hristiyan dünyasının en önemli bayramıdır. Çünkü o gün, İsa Peygamberin öldükten sonra dirildiğine inanılan gündür ve birçok ritüeli içerisinde barındırır. Paskalya günü gelmeden önce kırk gün boyunca oruç tutulur. Bu oruçta hayvansal ürünler ve yağ yemek yasaktır. Bu sebeple ete temas eden her şey oruç başlamadan önce temizlenir ve aynı zamanda orucun ilk haftası evler boyanır.¹⁴⁴ Megali Evdomada (Μεγάλη Εβδομάδα) yani büyük hafta olarak

¹⁴¹ Arhondonis, a.g.e., s.39,82

¹⁴² Yurtseven, a.g.e., s.180,181

¹⁴³ Rea Stathopulu, *Pedal Çeviren Kadınlar*, Çev: Müfide Pekin, Metis Yayınları, İstanbul, 2006, s.183,184

¹⁴⁴ Erginsoy, (2006), a.g.e., s.141,142

adlandırılan günlerde Paskalya ayinleri başlar. Maletzcis, İmroz'da geçirdiği Büyük Hafta boyunca yaşadığı hisleri başka hiçbir yerde hissedemediğinden bahseder ve bu kutlamaya halk arasında çok nadiren Paskalya dediklerini yazar. Halk ve özellikle çocuklar için bu hafta *Labria* veya *Labri* kelimesi ile anılır. Bu kelime “Parlak” demektir. İsa Peygamberin dirilişi, parlak, neşe saçan, Hristiyanlık için özel bir gün olduğu için bu kelime sıklıkla kullanılır.¹⁴⁵

İmroz'da büyük haftanın ilk ayini Paskalya'dan bir hafta önceki pazar günü yapılır. İsa Peygamber dirildiği zaman insanların onun yoluna defne yaprakları döktüğü ve peygamberin bu defne yapraklarına basarak yürüdüğüne inanıldığı için bu ilk ayinde papazın elini öpenlere defne yaprağı dağıtılır. Son akşam yemeğine atıfta bulunan Megali Pempti (Μεγάλη Πέμπτη) yani Büyük Perşembe'de yapılan ayin sonrası ise renkli paskalya yumurtaları hazırlanmaya başlanır.¹⁴⁶ Yumurtaların birçok renge boyandığı gözülür ancak sadece kırmızı renk özel bir anlam taşır. Çünkü kırmızı İsa Peygamberin kanını temsil eder. Bunun nedeni ile ilgili birçok rivayet bulunur. Bir İmrozlu anılarında bu rivayetlerden birini şöyle anlatır:

*“Kadının biri kümesten yumurtalarını almış, o sırada oradan geçen biri İsa Peygamber Cumartesi günü dirilecek demiş. Kadın buna inanmayınca da adam eğer dirilecekse kucağındaki tüm yumurtalar kırmızı olsun demiş. O anda kadının kucağındaki tüm yumurtalar kırmızı olmuş.”*¹⁴⁷

İmroz'da anlatılan başka bir rivayete göre ise İsa Peygamber çarmıha gerildiği tarihten daha önce sadece beyaz renkte olan gelincik çiçeği (Παπαρούνα-Paparouna) bu tarihten sonra sadece kırmızı olmuş.¹⁴⁸

İmroz Dergisi'nde yayınlanan “TA KOKKONA AYΓA TOY ΠΑΣΗA”¹⁴⁹ (Paskalya'nın Kırmızı Yumurtaları) başlıklı yazıda da, Paskalya'da neden yumurtaların kırmızıya boyandığına dair Suriye'de, Pontus ve Kapadokya

¹⁴⁵ Meletzis, Aimatidou Argiriou, a.g.e., s.120,121

¹⁴⁶ Hasan Münüsoğlu, “Kültürel Bellek Bağlamında İmrozlu Kimliği Üzerine Etnografik Bir İnceleme”, Doktora Tezi, *Ankara Üniversitesi*, 2017, s.115,116

¹⁴⁷ Yurtseven, a.g.e., s.84

¹⁴⁸ Münüsoğlu (2017), a.g.e., s.117

¹⁴⁹ Aleksandros Zafeiriadis, “Ta Kokkina Auga Tou Pasha” *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi* (1947-1955), S.46-47-48, Mart- Nisan-Mayıs 1951, s.177,178

yöresinde ve Sicilya-Malta'da anlatılan üç farklı rivayetten bahsedilir. Bu rivayetleri şöyle özetleyebiliriz:

Suriye'deki rivayete göre İsa Peygamber çarmıhta ölürken annesi ve en sevdiği öğrencisi Ioannis(Yannis) yere çökmüş ağlıyordu. O sırada oradan haşlanmış yumurta satan genç bir çocuk geçti. Yumurtalarını Perşembe günü kaydattığını, taze olduğunu ve onların acılarını azaltacağını söyledi. Sonra Ioannis bir tane aldı ve onu İsa'nın tırnak yaralarının kanıyla boyadı ve Meryem Ana'ya verdi. Sonra genç çocuk İsa Peygambere yaklaştı ve sepetinde kalan on bir tane yumurtayı daha boyadı. O sırada İsa Peygamber çocuğa bu yumurtaları Ioannis'e vermesini ve Ioannis'in bu yumurtaları diğer öğrencilerle/havarilerle birlikte yemesini söyledi. Havariler dirilişi öğrendiklerinde büyük bir öğle yemeğinin ardından yumurtaları yediler. İşte bu yüzden diriliş töreninden sonra kırmızıya boyanmış yumurtalar yenirdi.

Pontus ve Kapadokya bölgesinden olan rivayet ise şöyleydi:

İsa Peygamber dirildikten sonraki Pazar günü kurulan Pazar alanı oldukça kalabalıktı. O esnada İsa Peygamberin Tanrı'nın oğlu olup olmadığı ve dirilip dirilmediğiyle ilgili söylenceler çarşıda ağızdan ağıza dolaşmaya başladı. Beyaz yumurtalarını satan bir kadın konuşulanları duydu ve *İsa Peygamberin Tanrı'nın oğlu olduğuna inanmadığını ve önünde duran beyaz renkteki yumurtalarının rengi kırmızıya dönmedikçe de buna inanmayacağını söyledi*. Ve bir mucize olarak yumurtalar o anda kırmızıya dönüştü. İşte anlatılan bu mucizeyi onurlandırmak için yumurtalar kırmızıya boyanırdı.

Metinde anlatılan son gelenek ise Malta'da inanılan bir rivayete göre şekillenmişti:

İsa Peygamberin ölümünden sonra Maria Magdalena (Magdalalı Meryem), Roma'ya gidip İmparator August'u ziyaret ederek Pontius Pilatus'un yaptığı haksızlıkları ona şikayet etmek istedi. Fakat sarayın önüne geldiğinde İmparatoru görmek için bekleyen kalabalık ile karşılaştı. Bir numara yapmayı ve sırayı atlamayı düşündü. Bir sepet aldı ve içerisindeki yumurtaları kırmızıya boyadı. Sonra sıraya girdi ve bekleyenlerin yanından geçerek kenara çekilmelerini söyledi. Tavuklarının kırmızı yumurta yumurtladığını, bu yumurtaları İmparatora

hediye edeceğini çünkü bu yumurtaların sadece ona layık olduğunu söyledi. Böylece İmparator August ile hızlıca görüşebildi ve hikayesini anlattı. İmparator, Maria Magdalena'ya inandı ve Pilatus'u Roma'ya geri çağırdı. Böylelikle aklanmış olan İsa Peygamberi onurlandırmak için yumurtalar kırmızıya boyanır.

Paskalya yumurtalarının boyandığı Büyük Perşembe'den sonra Büyük Cuma'ya (Μεγάλη Παρασκευή) geçerse o gün sabah ve akşam iki ayin gerçekleştirilir. Sabah olan ayinde İsa Peygamberin çarmıhtan indirilmesi ve kefenlenmesi anlatılırken, akşam olan ayinde ilahiler eşliğinde İsa Peygamberin sembolik çarmıhı kiliseden çıkarılır ve köyün meydanı ile mezarlığına götürülerek dualar okunur. Burada yapılan aslında İsa Peygamberin cenaze töreninin yeniden tekrarlanmasıdır.¹⁵⁰

Büyük Cuma ayinini Patrik I. Bartholomeos şu sözlerle anlatıyor:

“Kilise çanları bütün doğa ile birlikte çarmıha gerilen Hz. İsa'nın yasını tutar gibi acıklı acıklı çalıyordu. Onlar da kurtarıcının haksız yere öldürülmesinin acısını duyuyor gibiydiler. “Dan dan!” sesleri bütün köyde hüznle yankılanıyordu. Köylüler, başları eğik çarmıha gerilmiş Hz. İsa'yı selamlamak için kiliseye gidiyordu. Ona armağan olarak biraz zeytinyağı, birkaç çiçek ve birer mum götürüyorlardı. “Hayat mezarda...” “Mübarektir...” ve “Artık bütün kuşlar...” ilahileri kilisenin duvarlarında hüznle yankılanıyordu. Biz günahkarları kurtarmak için Hz. İsa çarmıhın üzerinde can veriyordu.”¹⁵¹

Megalo Savvato (Μεγάλο Σαββάτο) yani Büyük Cumartesi günü ise gece saat on ikiye gelmeden önce insanlar kiliseye gitmeye başlar. Ayinin sonlarına yaklaşıldığında kilise karanlığa kavuşur ve Papazın uzattığı mumdan yayılan ateşle cemaat kendi mumunu yakar daha sonra da kilisenin bahçesine çıkarlar. Saat on iki olduğunda ise İsa Paygamberin yerini Yahudilere ihbar eden Yahuda' Yahuda İskariot'u sembolize eden kukla yakılır.¹⁵² Bir İmrozlunun anılarında Paskalya'da kukla yakılması ile ilgili farklı bir ada söylencesinden bahsedilir: bir Yahudi ertesi gün gece yarısı kıyamet kopacak yalanı ile dönemin kralı da dahil herkesi kandırmış ve onlara bu bilgiyi para karşılığında satmıştır. Bu haber halkı oldukça büyük bir paniğe sürüklemiştir. Ancak ertesi gün haberin yalan olduğu

¹⁵⁰ Münüsoğlu (2017), a.g.e., s.122

¹⁵¹ Arhondonis, a.g.e., s.44

¹⁵² Münüsoğlu (2017), a.g.e., s.128

ortaya çıkmış ve bu Yahudi'ye Iudas Tropodis (yalancı sahtekar) demeye başlamışlardır. Daha sonra bu Yahudi yakalanmış ve kilisesinin bahçesindeki ağaca asılarak yakılmıştır.¹⁵³ Ancak Meletzis'in alattığına göre de yanan bu kukla İsa Peygambere ihanet eden İskaryot Yahuda'yı sembolize ediyordu.¹⁵⁴

Kutsal Cumartesi gecesi İmroz'da gerçekleşenleri bir de I. Bartholomeos'dan öğrenelim:

"...Kutsal Cuma günü acıklı acıklı çalan köyümüzün kilise çanları, şimdi neşeli çalışanlarıyla Hristiyanlara Diriliş'in mesajını veriyor. Evet Paskalya Bayramı'nın kutlandığı mübarek gün geldi çattı. Neşeli "Dan dan!" sesleri gece yarısının karanlığında müminleri hep birlikte "Hz. İsa Dirildi" ilahisini okumaları için kiliseye davet ediyor. Yollar, fenerler ısıll ısıll. Ben de "hiç sönmeyen ışıktan almaya" kiliseye doğru yola çıkıyorum. Birden "Hz. İsa dirildi" sesleri duyuluyor. Müminler birbirlerinden mumlarını yakıyor, çocuklar havai fişeklerini patlatıyorlar. Kırmızı yumurtalarımızı tokuşturuyoruz. Mumlar elimizde evlerimize Diriliş'in ışığını taşıyoruz. Şafak söküyor. Köylüler birbirlerine "Hz. İsa dirildi" diyor, kucaklaşıp öpüşüyorlar. Herkes mutlu herkesin içi içine sığmıyor..."¹⁵⁵

Ve bu gece itibarıyla perhizler bozulur, insanlar köy kahvehanelerine yaptıkları yiyecekleri getirir. Paskalya için keçi veya koyun doldurulur,¹⁵⁶ İşkembe çorbası¹⁵⁷ ve *Mageiritsa* denilen ciğer çorbası¹⁵⁸ özel olarak yapılırdı. Un,su, şeker, bira mayası, mahlep ve margarin ile yapılan ve bir saç örgüsü şekli verilerek pişirilen Paskalya çöreği de olmazsa olmazlardandı.¹⁵⁹ Bir İmrozlu o günleri anlatırken bu çöreği pişirmek için sadece şeker dışarıdan aldıklarını, geriye kalan her şeyin adada var olduğunu söylüyor.¹⁶⁰ Bayramlaşmaya gelenlere, önceden boyanan yumurtaların verilmesi de bir gelenektir.¹⁶¹ Köy meydanında kurulan alanda kutlama yapılırken yumurta kırma yarışması da yapılırdı.¹⁶² Yumurtası kırılan yumurtayı yerd, kırılmayan ise başka birisi ile yeniden yarıştırdı. Yumurtalar

¹⁵³ Yurtseven, *a.g.e.*, s.158

¹⁵⁴ Meletzis ve Aimatidou Argiriou, *a.g.e.*, s.126

¹⁵⁵ Arhondonis, *a.g.e.*, s.51

¹⁵⁶ Yurtseven, *a.g.e.*, s.169

¹⁵⁷ Yurtseven, *a.g.e.*, s.196

¹⁵⁸ Münüsoğlu (2017), *a.g.e.*, s.132

¹⁵⁹ Yurtseven, *a.g.e.*, s.195,196

¹⁶⁰ Yurtseven, *a.g.e.*, s.169

¹⁶¹ Zeliha Nilüfer Nahya, "Yaşamın Renkli Sembolleri Paskalya Yumurtaları." Metro Gastro Dergisi, S.65, 2012, s.165

¹⁶² Münüsoğlu (2017), *a.g.e.*, s.132

birbirine tokuşturulurken biri *Hristos Anesti* (Χριστός Ανέστη) yani Hristos/İsa Dirildi! derken diğeri cevaben *Alithos O Kyrios* (Αληθώς Ο Κύριος) Gerçekten Dirildi! derdi.¹⁶³

15 Ağustos'ta kutlanan Panagia veya Meryem Ana yortusu da ada için oldukça önemli bir tarihtir. Meryem Ana'nın İsa Peygamberin doğumundan elli iki yıl sonra yani 72 yaşındayken öldüğü biliniyor. Ölüm zamanından üç gün önce Tanrı'nın meleği ona ölümünün yaklaştığını söylemiş, o da Zeytin Dağı'na çıkarak dua etmiş ve evine geri dönmüştür. Meryem Ana, Havarileri son kez görmek istemiş ve onları kutsayıp dua ettikten sonra son uykusuna dalmıştır. Havariler arasında Thomas ise Meryem Ana'nın cenazesine geç kaldığı için oldukça üzülmüştür. Onu görmek için mezar taşını kaldırdığında anıtın içerisinde Meryem Ana'yı görememiştir. Bu olay üzerine Kilise Meryem Ana'nın göğe çıktığına inanır.¹⁶⁴ O sebeptendir ki bugün bir ölüm değil bir kavuşma olarak nitelendirilir ve kutlamalar yapılır.¹⁶⁵ Bu kutlamalara "Panagia" denilmesinin sebebi 'Panagia' kelimesinin Ortodoksların Meryem Ana için kullandıkları en yaygın isimlerden biri olmasıyla ilgilidir.¹⁶⁶

Meryem Ana Yortusu, 14 Ağustos'ta adak kurbanının kesilmesi ile başlayan ve 16 Ağustos'ta (Bazen 17 Ağustos'a da sarkan) Panagia Balomeni Manastırı'nda bir ayin gerçekleşmesiyle son bulan ritüeldir. 14 Ağustos'ta, evler ve kiliseler temizlenir, ada halkı en güzel kıyafetleri giyer ve yortu için yapılan hazırlıklara yardımcı olurlar.¹⁶⁷ O gün çok nadir görülen ve kökeninin Antik Çağ'lara dayandığı düşünülen bir gelenek gerçekleştirilir: Boğa Kurbanı. Adak için alınan Boğalar köyün papazı tarafından kutsanarak kesilmeye başlar ve daha sonra ise ertesi gün pişirilmesi için hazırlanır. 15 Ağustos'ta sabah erkenden bu etler ve yanında ikram edilecek olan pilav pişirilmeye başlanır. Bu yemeğe Kourkouta (Κουρκούτα) denir. Kilisedeki ayini İmroz ve Tenedos Metropoliti yönetir. Ayin bittikten sonra

¹⁶³ Nahya, a.g.m, s.165,166

¹⁶⁴ Aleksandros Zafeiriadis, "I Koimisi Tis Theotokou" *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi* (1947-1955), S.27, Ağustos 1949, s.47

¹⁶⁵ Münüsoğlu (2017), a.g.e., s.96

¹⁶⁶ Sevcan Ercan, "Finding The Island Of Imbros Spatial History Of Displacement And Emplacement", Doktora Tezi, *Londra Üniversitesi*, 2022, s.208

¹⁶⁷ İskender Oymak, "Gökçeada Hristiyanlarında Kurban Geleneği", *Dini Araştırmalar*, C.4, S.12, Haziran 2002, s.174,179

kilise bahçesine çıkan metropolit dualar eşliğinde yemeği kutsar ve ilk lokmayı yer. Daha sonra Kourkouta tüm cemaate dağıtılır. Yemeğin ardından cemaat Metropolit ile birlikte köyün mezarlığına giderek ölen kişilere dua ederler. Akşama doğru ise köy meydanında toplanmaya başlayan halk hazırladıkları yemeklerle, müzik ve danslar eşliğinde geç saatlere kadar eğlenirler. 16 Ağustos sabahı ise adanın tüm köylerinden gelip toplanan insanlar Marmados'a yakın bir bölgede olan Panagia Balomeni Manastırı'ndaki ayine katılırlar. Manastırdaki ayin tamamlandıktan sonra burada da kurbanlar kesilir ve yemekler yenir.¹⁶⁸

Kostas Ksinos, İmroz Dergisi'nde yayınlanan “ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΜΠΑΛΩΜΕΝΗ” (Yamalı Meryem) başlıklı yazısında bu manastıra neden *Panagia Balomeni* yani *Yamalı Meryem* dediklerini anlatır. Ksinos, buraya geldiği bir gün, “balomeni” kelimesinin kullanımını oldukça uygunsuz olduğunu düşünmüş ve neden bu ismi verdiklerini yaşlı bir İmrozluya sormuştu. Adam anlatmaya başladı: Bizans döneminde tek erkek varisi olan bir kral ve kraliçe çocuklarını dadısına bırakarak yürüyüşe çıktılar. Kısa bir süre tek başına oyun oynayan çoğun ağlayışını fark eden dadı onun yanına koştuğunda bebeğin kendisini bir bıçak ile yaraladığını gördü. Dadı büyük bir korku ve acı ile “*Meryem Ana Yardım et!*” diye haykırmaya başladı ve ağlayan çocuğun yarasına beyaz bir bez sardı. Çocuğun acısı yavaşça son bulurken birden uyuyakaldı. Kral ve Kraliçe geri döndüğünde dadıyı büyük bir acıyla dua ederken buldular. Kraliçe telaşla çocuğunun üzerindeki örtüyü kaldırdı ve bebeğinin sağlıklı bir şekilde ona gölumsediğini gördü. Çocuğun yarasının üzerindeki bezi çektiklerinde ise kollarında bebek İsa olan bir Meryem Ana ikonası gördüler. Yaşanılan bu olay üzerine kral oğlunu ölümden kurtaran Meryem Ana'ya şükranlarını sunmak için bir tapınak inşa etmek istedi ancak bu tapınağı nereye inşa edeceğini bilmiyordu. Tam da o gece Kral rüyasında dümeni olmayan bir geminin ona bu tapınağı inşa etmesi gerektiği yeri göstereceğini gördü. Bu rüya üzerine, kraliyet ailesinin ve zanaatkarlar ile tapınağın inşası için gerekli tüm malzemelerin içinde olduğu büyük bir gemi yolculuğa çıktı. 14 Ağustos gecesi yani 15 Ağustos'un arifesinde gemi pruvasını İmroz adasına çevirdi ve yolculuk bu adada sona erdi. Gemidekiler uyurken bir anda karanlığı

¹⁶⁸ Münüsoğlu (2017), a.g.e., s.97-114

mum ışığına benzeyen bir ışık aydınlattı. Gemidekiler karaya çıktılar ve tüm gece ışığın olduğu yeri bulmak uğraştılar. Işığın olduğu yere geldiklerinde ise ışık aniden söndü ve bulundukları yer yeniden karanlığa boğuldu. Kral ışığı gördüğü son yere kılıcını vurdu ve burayı işaretledi. Ertesi gün kılıcın işaretlediği yerdeki toprak kazıldı. Burada Meryem Ana'nın ikonu ile onun önünde yanan bir mum ve aynı yerden akan bir su gördüler. Kral aradığı yeri bulduğunu anladı, oraya bir yıl içerisinde tapınağı yaptırdı. Meryem Ana'nın ikonunu ise bulunduğu yerde yapılan şapele yerleştirdiler. İşte yaşlı İmrozlunun Kostas Ksinos'a anlattığı İşte Panagia Balomeni'nin hikayesi buydu.¹⁶⁹

Adada Noel, Paskalya ve 15 Ağustos haricinde birçok kutlama daha vardır. Bu kutlamalar genellikle bir Aziz'e ithaf edilen günlerde yapılır. Örneğin 25 Temmuz'da Shinoudi-Pirgos'da, 27 Temmuz'da Evlambio'da, 6 Ağustos'ta Panagia ve Evlambio'da, 23 Ağustos'ta Kastro ve Glik'i'de kutlamalar yapılır.¹⁷⁰ 1940'lı yıllarda, bu bayramlara çoğu zaman Tenedos'dan (Bozcaada) da ziyaretçiler katılır, ziyafetler artar şarap ve rakılar tüketilirdi.¹⁷¹ İmroz Dergi'nde, yaşanan renkli günler anlatılırken yazarın aklına şu soru takılıyordu “*İnsan merak ediyor, mideye hitap etmese bu bayramlar, bu kadar kalabalık olur muydu?*”¹⁷²

Bu bayramların / festivallerin bu kadar kalabalık olmasının sebepleri arasında elbette ziyafetler gerçeği olsa da, kutlamaların yaz aylarına denk gelmesi de göz ardı edilemez bir gerçektir. İmrozlular, Mayıs ayından Ekim'e kadar tarım ve hayvancılık işleri ile uğraştıkları mevsimlik evlerinde, onların adlandırdıkları şekilde *Damialarda* yaşarlardı.¹⁷³ 1959 yılının Temmuz-Ağustos ayında adayı ziyaret eden Sami Öngör, kahvehaneleri, dükkanları, şehirlerdeki evlerden çok daha iyi döşenmiş evleri bulunan bu kalabalık köyleri, düzenli sokakları boş gördüğünü söyler.¹⁷⁴ Yazın kadın, erkek, yaşlı, çocuk demeden gidilen tarlalarda

¹⁶⁹ Kostas Ksinos, “Panagia I Mpalomeni” *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi* (1947-1955), S.15, Ağustos 1948, s.53,54,55,68,69

¹⁷⁰ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi* (1947-1955), S.15, Ağustos 1948, s.70

¹⁷¹ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi* (1947-1955), S.4, Eylül 1947, s.78

¹⁷² *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi* (1947-1955), S.8, Ocak 1948, s.173

¹⁷³ Ercan, a.g.e., s.263

¹⁷⁴ Sami Öngör, “İmroz Adasında Tipik Bir Yerleşme Şekli Hakkında”, *Türk Coğrafya Dergisi*, C.16, C.20, İstanbul, 1960, s.73

insanlar karıncalar gibi çalışırken köyler ıssız bölgelere dönerdi.¹⁷⁵ Yunancada Hasat kelimesi (θερισμος) ile Tatil (παραθερισμος) kelimesi arasındaki bağ, bahsedilen dönemde İmroz'da geçen gündelik hayatı çok açık bir şekilde anlatmaktadır. Bu iki kelime birbirine çok benzese de içerisinde zıt anlamlar barındılar kelimelerdir. Ancak hasat dönemi bittikten sonra, maddi durumu iyi olabilen aileler Pargos'da veya Kefalos'da birkaç günlüğüne tatil yapabilirlerdi.¹⁷⁶ Tam da bu noktada yaz aylarındaki festivallerin bu kadar canlı geçmesinin altında yatar sebeplerden birini görebiliriz. Yukarıda bahsi geçen kutlamalar, festivaller ada halkının damialarda, yaz ayının verimliliğini ve aynı zamanda yorgunluğunu yaşadığı, hareketli günlere denk geliyordu. Bu aylarda, özellikle Ağustos ayında, adalılar bir yandan en yoğun üretim takvimi içindeyken bir yandan da bu yoğunluğu eğlenceli yaz akşamlarına bıraktıkları zamanlar yaratıyorlardı.¹⁷⁷ Ancak yine de adadaki hareketliliğin sadece yaz ayında gerçekleştiğini düşünmek doğru olmaz. Eylül ayından sonra ise hem hasatın kaldırılması hem de okulların açılması nedeniyle aileler damılardan ayrılarak köylere dönüyorlardı. Bu ay, aynı zamanda kilisenin yeni yıl başlangıcıdır. Ekim ayının sonlarında Aziz Dimitrios Panayırı, Aralık ayının başlangıcında ise Aziz Barbara, Anna ve Spiridon gibi özel günler kutlanır. Aralık ayının sonuna doğru ise Noel, Aziz Basil günü ve İsa Peygamberin vaftizini simgeleyen *Hacın Suyu Atılma Yortusu* ile birlikte yine hareketli geçen bir döneme girilir.¹⁷⁸

Ada eğlenceleri arasında düğünler, festivaller, spor müsabakaları haricinde, 1947-1955 yılları arasında İmroz Dergisi aracılığıyla gördüğümüz bir başka kolektif kültürel etkinlik ise sinema ve tiyatronun adaya gelişidir.

Mart 1948'in son haftasına değin sinema ile karşılaşmayan adalılar ilk kez *Kültür Film*'den bir haftalığına gelen bir gezici sinemacı ile yeni bir tecrübe edinmişlerdir. Panagia'da ve Shinoudi'de üçer gece, Aya Theodorou'da ise bir gece kalan *Kültür Film*, adada kaldığı süre boyunca öğretici filmleri perdeye yansıtmıştır. İmroz

¹⁷⁵ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.14, Temmuz 1948, s.46

¹⁷⁶ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.15, Ağustos 1948, s.71

¹⁷⁷ Ercan, a.g.e., s.203

¹⁷⁸ Erginsoy, (2006), a.g.e., s.140

Dergisi'nde, sinemanın gitmesiyle birlikte, adalıların geç tanıştıkları bu etkinliğe karşı acı bir özlem duydukları ifade edilir.¹⁷⁹

Bu yıllarda adada görülen diğer bir kültürel hareketlilik ise dışarıdan tiyatrocuların adaya gelişleridir. Kasım 1948 tarihinde adaya gelen *Nuri Bora* Tiyatro Topluluğu bir haftalık bir tatilden sonra Çanakkale'ye gitmişler ve turnelerine devam etmişlerdir.¹⁸⁰ Ancak bu tatil sonrasında adanın ihtiyaçları ve talepleri de göz önünde bulundurulmuş olmalı ki Aralık 1948'de bu kez İmroz'a oyunlarını oynamak için gelmişlerdir. Bir hafta boyunca Shinoudi'de kalan ekip hakkında yazan Atanasios Sporos, ekibin üç kadın üç erkekten oluştuğundan, Türk ve yabancı yazarların oyunlarını oynadıklarından, sayılarının azlığı kadar sahne ve kostümlerdeki eksikliklerinden bahsediyor. Ancak ada halkının bunu sorgulamadığını ve daha fazlasını talep etmediğini ekliyor. Tiyatroyu izlemeye giden adalıların Türkçe sergilenen oyunlara genellikle danslar ve geleneksel müzikler için gittiğini de vurguluyor.¹⁸¹ Adaya gelen bir başka tiyatro ekibinden ise Eylül 1949'da yayınlanan sayıda bahsediliyor. *Shinoudi Eğitim Derneği*'nin daveti üzerine İstanbul'dan gelen *İstanbul Hayırseverler Derneği*'nin amatör tiyatro grubu adada beş gösteri sergiliyor. Shinoudi'de oynanan ilk oyunu izlemeye gelen dönemin Kaymakamı Cezmi Özışık, programları Shinoudi'de devam edecek olan grubu Panagia'da da bir gösteri yapmak üzere davet ediyor.¹⁸² Bunun üzerine grup burada sergiledikleri Mahmut Yesari'nin "ANTİKA TABLO" isimli Türkçe oyununu Panagia'da da sergiledi. Shinoudi'de gerçekleşen diğer oyunlar şöyleydi: Nikalaos Laskaridis'in "ΜΑΛΛΙΑ ΚΟΥΒΑΡΙΑ"(Saç Yumağı) ve "ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ" (Kiralık), Zanou'dan "ΚΑΡΤ ΠΟΣΤΑΛ" (Kart Postal) Stefanos Dafnis'den "ΤΟ ΠΑΤΡΙΚΟ ΣΠΙΤΙ"(Baba Evi), Dimitrakopoulou'dan ise "ΜΗΝ ΑΝΟΙΓΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΡΤΑ ΣΑΣ ΣΕ ΚΑΝΕΝΑ"(Kapını Kimseye Açma) . Gerçekleşen bu etkinliğin mimarı Vasileios Anagnostopoulos (ERGO) idi.¹⁸³

Tıpkı İstanbullu Rumlarda olduğu gibi İmrozlular için de eğitim çok önemli bir yere sahiptir. Shinudili Pavlos Stamatidis bu durumu şöyle anlatır: "[Rumların] Evlerini,

¹⁷⁹ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.11, Nisan 1948, s.253

¹⁸⁰ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.19, Aralık 1948, s.167

¹⁸¹ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.20, Ocak 1949, s.190

¹⁸² *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.28, Eylül 1949, s.80

¹⁸³ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.29, Ekim 1949, s.105,106

arsalarını alın. Yenilerini yaparlar. Kiliselere el koyun, yenisini inşa ederler. Çok vergi iste, onu da veririler. Fakat okulları kapatırsanız Rumlar gider."¹⁸⁴ İmroz, adanın en ünlü ve ilk öğretmeni olarak bilinen Kutlumuşlu Bartholomeos döneminden itibaren, komşu Limnos(Limni),Tenedos (Bozcaada) ve Samothraki (Semadirek) gibi kendisine yakın Ege Adaları'nda, eğitim seviyesi yüksek bir ada olarak biliniyor ve takdir ediliyordu. Öyle ki İmroz yetiştirdiği çoğu kişiyi çevresindeki bu adalara ve anakaradaki şehirlere (Trakya ve Anadolu'nun bir çok şehri) öğretmen olarak yolluyordu. Hem adada hem dışarıda böylesine başarılı öğretmenler barındıran İmroz zamanla kendi içerisinde güç kaybetmeye başladı. Çünkü, Birinci Dünya Savaşı başladığında ve daha sonrasında ada Türk hakimiyetine geçtiğinde, adalı öğretmenlerin çok önemli bir kısmının emekli olabilmek başta olmak üzere bir çok nedenle Yunan adalarına göç ettiğini görürüz. Ancak yine de İmroz'da çok az öğretmen kalmış olmasına rağmen Yunanca eğitimin devam edebilmesi adına İmrozlu öğretmenlerin hepsi görevlerine devam ediyorlardı.¹⁸⁵ Bu çalışmada üzerinde durduğumuz tarihlerde, adadaki eğitim sistemine baktığımızda, karşımıza çıkan sonuç arada kalmışlığın getirdiği bir karışıklık durumudur. Çünkü İmroz'da çok uzun yıllar boyunca devam eden ve zamanla ada halkının sosyal yaşantısını doğrudan etkileyen eğitimdeki düzensizlik, kendisini 1930 ila 1940'lı yıllarda da açıkça gösteriyordu. Bu dönemde adada eğitim konusundaki en büyük problemler okullardaki eğitim dili ve maddi sıkıntılar ile ilintiliydi. Daha önce de bahsedildiği üzere "*Her şeyimiz vardı, ama paramız yoktu*" diyor İmrozlular.¹⁸⁶ Paranın yokluğu adada belki de en çok eğitim meselesinde can sıkı hale geliyordu. Ancak yine de kapatılan ve yeniden açılan okullar, müfredatlardaki eksiklikler, Rum öğretmenlerin cemaat tarafından ödenmesi gereken maaşları gibi sorunlarla mücadele eden adada %70'e yakın bir Yunanca okuma yazma oranı vardı ve okula sürekli giden öğrenci sayısı oldukça fazlaydı.¹⁸⁷

Burada üzerinde durulması gereken önemli konulardan biri, 25 Haziran 1927 yılında çıkan 1151 sayılı *İmroz ve Bozcaadaları Hakkındaki Mahalli İdareler*

¹⁸⁴ Korucu, a.g.e., s.47

¹⁸⁵ Kostis Terzis, "Ta Sholeia Mas Prin Kleisoun" *İmbriotika*, C.10, S.40, Haziran 1992, s.733,734

¹⁸⁶ Yurtseven, a.g.e., s.132

¹⁸⁷ Ioakim Boutaras, *I Ekpaidefsi Stin Imvro*, Syllogos Imbrion Athinon, Atina, 2013, s.264-271

Kanunu'nu ile okullardaki eğitim dilinin Türkçe olmasıdır. Böylelikle İmroz ile Tenedos'un öğrencileri, İstanbullu Rum öğrencilerden oldukça farklı bir şekilde eğitim alacaklardır.¹⁸⁸

1940 yılında İmroz'da doğan Patrik I. Bartholomeos, kendi zamanında İmroz'da aldığı eğitime dair önemli bir ayrıntıyı paylaşır:

*“Evet, 1927’de kapatıldı okullar, yanılmıyorsam. Ama 1946’da Rumca tedrisat vardı, okul müdürü Rum, hem Rumca dersler vardı hem Türkçe. Aya Todorı Rum Okulu; fakat Türkçe hocalarımız da vardı, derslerin çoğunluğu Rumca, daha az Türkçe vardı. Merkezdeki ortaokulda da aynıydı...”*¹⁸⁹

Elçin Macar ile yaptığı nehir söyleşisinde bunları anlatan Patrik'in sözlerine bakarsak, 1927'den Demokrat Parti iktidara gelinceye değin yürürlükte kalan bu kanunun pratikte tam anlamıyla uygulanamadığını da görmüş oluruz. Görülen odur ki adadaki eğitim sistemi sıklıkla değişikliğe uğruyordu. 1945 yılının Kasım ayında, Çanakkale Valisi, 1927 yılında çıkan bahsi geçen kanuna atıfta bulunarak adadaki derslerin yalnızca Türkçe verilmesi üzerine bir talepte bulunmuş lakin bu talep köy muhtarlarının ve Çanakkale milletvekillerinin devreye girmesiyle hükümet tarafından reddedilmiştir.¹⁹⁰ Yaşanılan bu olay ve neticesi de durumun ne kadar ikircikli olduğunun bir göstergesidir. 1947 yılının Mayıs ayına geldiğimizde ise adayı ilk kez ziyaret eden yeni İl Milli Eğitim Müdürü (Çanakkale) Hikmet Gökten, adadaki okulları teftiş etmiş ve “İmroz'un olmaması gerektiği gibi topalladığını” söylemiştir. Aynı tarihlerde İstanbul gazetelerinin söylediği kadarıyla, Patrikhane heyeti, Ankara'daki görüşmelerinde İmroz'daki okulların sorunlarına da değinmiştir.¹⁹¹ Yani bu problem o dönemde bir türlü çözülemese de Rum ve Türk yetkililer birbiri ile sürekli istişare ediyor, konu hep gündemde kalıyordu. İmroz Dergisi'nde bu dönemle ilgili yazılanları okuduğumuz zaman gerek Belediye Başkanı Zafeiriadis ve köy muhtarlarının gerekse adadaki Türk devlet görevlilerinin çalışmalarının olumlu bir sonuç doğuracağına inanıldığı görülmektedir.

¹⁸⁸ Boutaras, a.g.e., s.300

¹⁸⁹ Elçin Macar, *İmroz'dan İstanbul'a Patrik Bartholomeos*, Doğan Kitap, İstanbul, 2021, s.24

¹⁹⁰ Makis Boutaras, “İmroz'un Eğitim Serüveni” *İmroz Rumları: Gökçeada Üzerine*, Der. Feryal Tansuğ, Heymola Yayınları, İstanbul, 2012 s.137

¹⁹¹ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.1, Haziran 1947, s.16

Diğer taraftan Rum öğretmenlere verilen maaşın cemaat tarafından karşılanması elbette en büyük sorunlardan biriydi. 1935 yılında kurulan *İmroz Eğitim Heyeti*, ada dışında yaşayan İmrozlu hayırseverlerin desteği ile okulların eksikliklerini gidermeye çalışıyordu. 1937 yılında yaşanan ekonomik sıkıntılar nedeniyle okullar kapanma noktasına geldi ve bunun üzerine heyet, adadaki eğitime ekonomik olarak en çok yarar sağlayan Mısır diasporasının başkanına adadaki eğitim maliyetleriyle ilgili ayrıntılı bir mektup yollamak zorunda kalmıştı.¹⁹² 1927'nin getirdiği zorluklar yaklaşık olarak 20 yıl boyunca kendisini gösterdi. Ancak 1940'ların sonunda, problemlerin çözülmesine yönelik olarak hükümetten adımlar gelmeye başladı. Örneğin, *İmroz Dergisi*'nde bahsedilen haberlere göre 1 Şubat 1948'den itibaren Panagia Devlet Okulu'nun giderlerinin karşılanması, devlet sandığına devredildi.¹⁹³ Mayıs 1948'de yayınlanan on ikinci sayıdaki habere göre ise hükümet, adada eğitim veren dört okul için 1800 lira yardım vermişti. Oldukça yetersiz bulunan bu hibeden daha çok dikkat çeken bir haber ise "ULUS" gazetesinden gelmişti. Gazetenin haberine göre hükümet artık azınlık okullarındaki Türk öğretmenlerinin maaşlarını ödemek için bir adım atıyordu. Eğer bu gerçekleşirse adanın oldukça zorlandığı eğitim masraflarını karşılama problemi bir nebze de olsa azalacaktı.¹⁹⁴ Yaklaşık iki yıl sonra ise bu haberin gerçekleştiği bilgisini yine *İmroz Dergisi*'nden öğreniriz. Mart-Nisan-Mayıs 1950 tarihli *İmroz Dergisi*'nde, bir önceki seneden itibaren azınlık okullarında görev yapan Türk okul müdürlerinin -ki onlar okulların ayrıca Türkçe öğretmenleridir- maaşlarının devlet tarafından ödendiği yazar. 1 Mart 1950 tarihinden itibaren ise hükümet, azınlık okullarındaki tüm Türk öğretmenlerin maaşlarını ödemeye başlamış bu durum da adanın omzundaki büyük bir yükü kaldırmıştı.¹⁹⁵

Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ve Meliton Hatzis'in 23 Kasım 1950'de *İmroz* ve Tenedos Metropolis'i¹⁹⁶ olarak seçilmesi ile adanın eğitim hayatında olumlu hareketlilikler görülmeye başlandı. 14 Mayıs 1950 seçimlerinde Demokrat Parti'den Çanakkale Milletvekili olan Ömer Mart, 14 Kasım 1950'de meclise

¹⁹² Boutaras (2012), a.g.m, s.136

¹⁹³ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi* (1947-1955), S.10, Mart 1948, s.227

¹⁹⁴ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi* (1947-1955), S.12, Mayıs 1948, s.279

¹⁹⁵ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi* (1947-1955), S.34-35-36, Mart-Nisan-Mayıs 1950, s.212

¹⁹⁶ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi* (1947-1955), S.42-43, Kasım-Aralık 1950, s.107

sunduğu kanun teklifi ile Lozan Antlaşması'nın 40. ve 41. Maddelerine aykırı olduğunu belirttiği, *Bozcaada ve İmroz nahiyelerinin mahallî idareleri hakkındaki 1151 sayılı Kanunun 14'ncü maddesinin* yürürlükten kaldırılmasını talep etti. Bu teklif TBMM İç İşleri Komisyonu tarafından, 18 Ocak 1951'de haklı bulunarak kabul edildi.¹⁹⁷ Ada halkı için oldukça önemli olan bu olayı takip eden günlerde Metropolit Meliton başkanlığında Haziran-Temmuz 1951 tarihleri arasında yapılan toplantılar neticesinde Panagia'da yeni bir okul açılmasını kararı alındı. Resmi bir başvuru süreci oluşturabilmek adına ise okulun kurucusu olarak Zafiriakis Momogkos seçildi. Okul binasının projesini Çanakkaleli bir mühendis olan Seyfi Bey çizdi.¹⁹⁸ Okulun temelleri 1 Eylül (1951) Cumartesi günü büyük bir tören ile atıldı. Törene Metropolit Meliton ve İmroz Kaymakamının yanı sıra hükümet yetkilileri, dernekler, belediye çalışanları ve ada halkından birçok kişi katıldı. Tören'de konuşmalar yapıldıktan sonra Metropolit ile Kaymakam bir geleneği gerçekleştirerek binanın doğu köşesine temel taşı yerleştirdiler ve ayrıca temele, okulun kuruluş tarihini gösteren madeni paralar attılar.¹⁹⁹

Patrik I. Bartholomeos, merkezdeki bu ortaokul açılmadan bir yıl önce ilkokuldan mezun olduğu için ortaokulun ilk senesini okumak amacıyla Zoğrafyon'a yani İstanbul'a gitmişti.²⁰⁰ 19 Kasım 1952'de tamamlanan ortaokul ise 1952-53 öğretim yılında eğitime başlayacaktı.²⁰¹ O dönemde ikinci sınıfa devam etmek için İstanbul'da olan Dimitrios Arhondonis (Patrik I. Bartholomeos) ve kendisi gibi İstanbul'da eğitim alan İmrozlu gençler Metropolit Meliton'dan bir çağrı aldılar. Bu çağrıda "Gelin okulu açalım!" diyordu Metropolit. Bunun üzerine Patrik adasına geri döndü.²⁰²

Bu okulun öğretmenlerinden olan Dimitris Sofroniu, okulun açıldığı günden hafızasında kalanları şöyle anlatır:

¹⁹⁷ Esra Baş, "Cumhuriyet Döneminde Gökçeada Ve Bozcaada Rumları", Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi*, 2020, s.60 ve 14.11.1950 Tarihli, 1151 sayılı Kanunun 14'ncü maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifi:

<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c004/tbmm09004037ss073.pdf> , Erişim:07.05.2023

¹⁹⁸ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.49-50, Haziran-Temmuz 1951, s.12,13

¹⁹⁹ *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.51-52, Ağustos-Eylül 1951, s.25

²⁰⁰ Macar (2021), a.g.e., s.18

²⁰¹ Boutaras (2012) a.g.m., s.139

²⁰² Macar (2021), a.g.e., s.18

*“19 Kasım 1952’de Panagia’da çanlar sabahtan çalmaya başladı. Tatlı ve parlak bir sonbahar sabahıydı. Acı çekmiş adalıların yüreklerinde gerçekten bahar vardı. O gün 25 yılın hayal ve ümitleri gerçek oldu. Yeni okul artık tamamlanmış, ölmüş-dirilmiş Merkez Okulu İmroz’da yedi köyün gençlerine kapılarını açtı.”*²⁰³

1953-1954 öğretim yılında bu okuldan beş öğrenci mezun olur: Dimitrios Arhondonis (Patrik I. Bartholomeos), Dimitrios Sisis, Kriakos Kontos, Nikos Fanariotis ve Fotios Banagos. Dimitris Arhondonis, Selanik Üniversitesi’nden gelen İmrozlu dilbilimci Nikolaos Andrioti tarafından o yılın “mükemmellik ödülü”nü alır ve teoloji okumak için Heybeliada’ya gider. Diğer dört öğrenci ise eğitimlerine Fener’de devam edecektir.²⁰⁴

Yukarıda bahsi geçen konular ve olaylar sadece ada halkının inisiyatifine göre şekillenmiyordu. Ancak adanın kendi içerisinde de çözmesi gereken problemleri vardı. İmroz Dergisi yazarlarının eğitim ile ilgili kaleme aldıkları konuları incelediğimizde ise genellikle ada halkını, çocuklarının eğitime katkıda bulunmaları konusunda ikna etmeye çalıştıklarını görürüz. Örneğin bir yazıda, ekonomik sıkıntıları bahane ederek çocuklarını okula göndermeyen ailelere, yedi ila on altı yaş aralığındaki her çocuğun okul gitmesinin zorunlu olduğu ve eğitimin ücretsiz olduğu hatırlatılıyordu. Ayrıca ailelere çocuklarının eğitim hayatı ile ilgili hiç bir mazeretleri olmaması gerektiğini ekliyorlardı.²⁰⁵ Yoksul ailelerin, ekonomik sebepleri bahane ederek çocuklarını okula yollamamasını eleştiriyorlardı. Bunun yanı sıra kimi yoksul ailelerin de tüm imkanlarını kullanarak çocuklarını okula yollamalarının hem aileler hem de ada için ne kadar önemli olduğundan bahsediyorlardı. 1947 yılında Vasileos Vasileiadis tarafından kaleme alınan bir yazıda, üniversitelerde eğitim gören İmrozlu çocukların çoğunun yoksul ailelerinin çocukları olduğundan bahsediliyor. Vailiadis bunu takdir eder ve zenginlerin çocuklarının neden okula gitmediğini sorarken aynı zamanda savaştan önce hayatın ucuzluğunun dışarıda eğitim görmeyi kolaylaştırdığı ancak savaş sonrasında meydana gelen pahalılığın bu şartları zorlaştırdığından da yakınır. Buna rağmen başarılı öğrencilerin İstanbul’da burs bularak ücretsiz bir şekilde

²⁰³ Boutaras (2012) a.g.m., s.139,140

²⁰⁴ İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955), S.1(3. Period) Ocak 1955, s.28

²⁰⁵ İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955), S.5, Ekim 1947, s.103

okuyabileceğini söylerken dönemin olumsuz şartları da ortaya koyuyor : kalacak yer bulmanın zorluğu. Bu sebeple yatılı okulların açılmasının çocuklar için önemli ve faydalı olacağından da bahsediyor.²⁰⁶

Eğitim konusu ile ilgili son olarak belirtmek önem arz eder ki, adanın konu aldığımız tarihlerdeki eğitim faaliyetleri derneklerin desteği sayesinde sadece okul ile sınırlı kalmıyordu. Örneğin, *Pan-İmbrian Eğitim Derneği* 1949'da gece kurslarına başlamıştı. Bu kurslarda halka tarım işleri ile ilgili dersler verilirken aynı zamanda öğrencilere Fransızca ve İngilizce dersleri de ücretsiz verildiğini görmekteyiz.²⁰⁷

²⁰⁶Vasileos Vasileiadis, “Gyro Sto Ekpaideutiko Mas Zitima I Anagki Tou Oikotrofeiou” *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi* (1947-1955), S.4, s.73

²⁰⁷ İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955), S.30-31, Kasım-Aralık 1949, s.143

2. BÖLÜM: İMROZ'DA BİR DERGİ: ΙΜΒΡΟΣ (1947-1955)

Bu bölümde İmroz Dergisi'nin nasıl ortaya çıktığı, içeriğinde neleri barındırdığı ve derginin adaya, adalılara etkisinden bahsedilecektir. Bu konular ele alınırken İmroz Dergisi ile birlikte 1982 yılının Eylül ayında ilk sayısı yayınlanan *İmbriotika Dergisi* de bize ışık olacaktır. Bunun nedeni ise İmbriotika'nın yayın yönetmeni ve İmroz Dergisi'nin önemli yazarlarından Kostas Ksinos'un oğlu olan Yorgos Ksinos'un İmroz Dergisi'nin yazarlarıyla yapmış olduğu soru-cevapları yayınlamasıdır. Ksinos, *İmbriotika* Dergisi'nin kırk üçüncü sayısında yayınlanan "Το Περιοδικό 'Ιμβρος'" (İmroz Dergisi) başlıklı yazısında bu serüvene nasıl başladığından bahseder. Ksinos: çocukluk yıllarında severek okuduğu İmroz Dergisi'ni adaya duyduğu özlem ile yeniden okumaya başladığında çocukluğunda kavrayamadığı pek çok şey ile karşı karşıya kalır. Bu derginin, "sınırlarını aşan bir fikir akımı" olduğunu fark edecektir. Bu yüzdendir ki bu derginin yaratıcılarıyla yeniden iletişime geçmek ve onlarla bu "cüretkar" sayılabilecek dönemi yeniden konuşmak, kayıt altına geçirmek istemektedir. Bu fikir aklına geldiğinde, Aleksandros Zafeiriadis, Vasilis Anagnostopoulos(ERGO), Dimitris Terzis, Dimitris Sofraniou, Lazaros Lazaridis gibi dergiye büyük katkıları olan isimler hayatta değildir. Ancak Nikos Paleopoulos, Atanasios Sporos, Kostas Ksinos, Kostis Terzis, Yorgos Mouhalis, Adamandis Banou, Vasilis Vasiliadis ve Paraskevi Laskaridou gibi isimler Yorgos Ksinos'un merak ettiklerine cevap verebilir ve adanın tarihi için çok önemli bir kayıt ortaya çıkabilirlerdi. Böylelikle Ksinos bu isimlere Ocak ve Ağustos 1985 tarihlerinde Selanik'ten iki mektup yollayarak bir çağrıda bulundu. İlk mektup onlara yöneltilen altı sorunun cevaplanması için bir rica mektubuydu. Cevapların sorulara uygun olması ancak belirtilmek istenen başka önemli bir husus varsa da eklenmesi isteniyordu. Bu cevaplar, cevap sahiplerinin biyografileri ve fotoğrafıyla birlikte İmbriotika'da yayınlanacaktı. Ağustos ayında yollanan mektup ise cevaplarını olumsuz bir yanıt vermemesine rağmen henüz ulaştırmayan kişilere bir hatırlatma niteliği taşıyordu.²⁰⁸

²⁰⁸ Yorgos Ksinos, "Το περιοδικό 'Ιμβρος'", *İmbriotika*, C.11 S.43, Mart 1993, Selanik, s.778,779

Ksinos'un yönelttiği altı soru şöyleydi;

1-Sizce 1946 yılında bir dergi çıkarma ihtiyacını hangi sebepler doğurdu ve bu yayının ortaya çıkmasında etkili olan koşullar nelerdi?

2-İlk yayın döneminin başarısının ana etkenleri nelerdir ve sizce derginin ikinci yayın döneminde yayına devam etme çabası neden başarısız oldu?

3-Dergi, kültürel seviyenin artması, yaşam koşullarının ve ekonomik büyümenin iyileştirilmesi için neler sunuyordu?

4- Kuruluşları aşağı yukarı derginin yayınlandığı tarihle aynı zamana denk gelen İmroz eğitim ve kültür derneklerinin dergi üzerindeki etkisi sizce nedir?

5-İmroz Dergisi'nin neyi temsil ettiğini düşünüyorsunuz? Adanın tarihinde önemli bir sayfa mı yoksa alelade bir gelişme mi?

6- Derginin, daha sonra ortaya çıkan yayınlara etkisi ne oldu ve eğer bir rol oynadıysa bugünkü yayınlara etkisi nedir? ²⁰⁹

Böylelikle İmroz Dergisi'nin tarihi ile ilgili günümüze ulaşan çok önemli bir kaynak oluştu. Yorgos Ksinos'un soruları, Nikos Paleopoulos'un anıları ve İmroz Dergisi ile birlikte o günlere yeniden dönelim.

2.1. DERGİNİN KURULUŞU

İmroz, tarihi boyunca birçok entelektüel yetiştirmiştir. Bu kişiler adanın yüzlerce yıllık geçmişini ve o gününü yorumlayabilen, fikir üreten kişilerdir. Bu entelektüeller, başarılı oldukları alanlar konusunda çok fazla çeşitlilik gösterirken aynı zamanda ortak bir paydada buluşmuşlardır. Bu payda, nerede ve hangi şartlar altında olurlarsa olsunlar İmroz'u daha eğitilmiş, kültürlü, verimli ve mutlu bir adaya dönüştürmektir. İmroz Dergisi'nin fikir olarak oluşum aşaması bu açıdan bakıldığında aslında yüzyıllar öncesine kadar gider. Bu dergiyi hiç okuyamayan Kutlumuşlu (Kutlumusianos) Bartholomeos ile dergi çıktığında henüz yeni okuma

²⁰⁹ Yorgos Ksinos, "“To periodiko ‘İmbros’", *İmbriotika*, C.11 S.43, Mart 1993, Selanik, s.779

yazma öğrenen Dimitrios Arhondonis de bu derginin var oluşunda yer alır. Ancak tarih hep bir başlangıç ve bitiş ister. Bu nedenle ben bu çalışmada, İmroz Dergisi'nin serüvenini İstanbullu Ressam Nikos Paleopoulos'un, Haziran 1946'da²¹⁰, bir pazar sabahı Kemal vapurundan Kastro iskelesine inmesiyle başlatmak istiyorum.²¹¹

İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte askere alınanlar arasında olan Nikos Paleopoulos, kampta tanıştığı İmrozlu askerler ile sıkı bir bağ kurmuştu. Geçen zor günlerde edindiği dostluklar ve adaya dair sohbetler, daha önce gitmediği bu adaya karşı onda bir merak uyandırdı. Böylelikle dönemin birçok olumsuz şartlarına rağmen adayla bir an önce tanışmak istedi.²¹²

Paleopoulos İmroz'a gitme kararını şöyle anlatır:

*“Savaşın bitmesiyle birlikte Vasilakis Anagnostopoulos (Ergo) ile İmroz'a bir gezi yapmaya karar verdik, Ege'deki çok sayıda mayın bu geziyi tehlikeli hale getirdiği için birçok kişi bize bunu yapmamamızı tavsiye etti. Ancak tanıştığımız İmrozlular bir tehlike olmadığını söyleyerek bizi cesaretlendirdi...”*²¹³

O güne değin birçok önemli dergi ve gazetelerde yazıları, çevirileri ve şiirleri yayınlanan Nikos Paleopoulos²¹⁴, İmroz'a, ikinci vatanına, onu hazır şekilde bekleyen bir meşaleyi yakmaya gittiğinden habersiz şekilde yola çıktı. Anılarında anlattıklarına bakılırsa, İmroz'da görüp yaşadıkları ondaki merakı azaltmak bir kenara dursun adayı daha çok tanıma isteği uyandırdı. Adadaki gündelik hayatın sakinliğini sevmişti. Doğanın sundukları ve İmrozluların neşesi Paleopoulos'u adaya daha çok yakınlaştırdı. Bu yakınlık onu birçok kez adaya çekti. Yaptığı bu

²¹⁰ Nikos Paleopoulos *Imbros to Drama tou Nisios Opos to Ezisa* adlı kitabında bu tarihin 1947 olduğunu söyler. (bknz. a.g.e., s.55) Bu büyük bir ihtimalle yazım hatasıdır. Çünkü, derginin birinci sayısının yayınlanma tarihi ve daha sonra da dergi hakkında araştırmalar yapan Yorgos Ksinos'un İmroz Dergisi'nin tıpkı basımı için yazdığı sunuş yazısında belirtilen tarih göz önünde bulundurulduğunda, ben de bu çalışmada Paleopoulos ve Anagnostopoulos'un İmroz'a geliş yılını 1946 olarak belirteceğim.

²¹¹ Paleopoulos, a.g.e., s.55

²¹² Paleopoulos, a.g.e., s.37

²¹³ Nikos Paleopoulos, Yorgos Ksinos, “To periodiko ‘İmbros’- (Nikos Paleopoulos)”, *İmbriotika*, C.11 S.44, Haziran 1993, Selanik,, s.799

²¹⁴ Nikos Paleopoulos, Yorgos Ksinos, “To periodiko ‘İmbros’- (Nikos Paleopoulos)”, *İmbriotika*, C.11 S.44, Haziran 1993, Selanik, s.798

ziyaretler esnasında tanıştığı İmrozlu entelektüellerle adayı en iyi bildiği yöntemle, çizerek ve yazarak, kayıt altına almak istedi.²¹⁵

Fakat dönemin İmroz ve Tenedos Metropolit İakovos 1938 yılında yayınlamış olan “ΛΕΥΚΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΙΜΒΡΟΥ”un (İmroz Adası Anı Defteri) yeniden basılmasının o zaman için yeterli olacağına inanıyor ve yeni bir yayın ortaya çıkarma arzusu ile kendisine gelen bu gençlerin fikrine sıcak bakmıyordu. Gençler o an için İakovos’dan bekledikleri adımı göremediler.²¹⁶

Paleopoulos bu gelişmeleri şöyle anlatır:

“Dergi fikrini ilk ortaya atan bendim ve o zamanki Metropolit sayın İakovos ile konuştum. O da bana “Λευκωμα Ιμβρου” un İmroz hakkında söylenmesi ve yayınlaması gereken her şeyi tamamladığını söyleyerek beni caydırmaya çalıştı... Ancak bununla birlikte bir derginin çıkarılmasının zorunlu ve gerekli olduğu konusunda ısrar ettim çünkü söylenecek çok şey vardı...”²¹⁷

Metropolitin tutumuna karşın çoğunluğu aynı jenerasyondan olan ve Heybeliada’da eğitim gören, hayata bakışları birbiri ile benzerlik gösteren Shinoudi’deki bir grup genç -ki ileriki sayfalarda göreceğimiz gibi çoğu öğretmendir-, yeni bir yayın çıkarma fikri için ısrarcı oldular.²¹⁸ Bu grup içerisinde bulunan öğretmen Atanasios Sporos’un, (Thanasis veya Atanaş İsparos olarak da adı geçecektir.) vermiş olduğu büyük manevi destek ile birlikte İmroz Dergisi için ilk adım atılmış oldu. Paleopoulos o günleri şu sözleriyle anlatır:

“1947’de İmroz Dergisi’ni çıkarma inisiyatifine sahip olduğumda ve görüşlerimi adanın bazı entelektüellerine yansıtmaya cüret ettiğimde, onlar kayıtsızdı ve fikri benimseyeceğini umduğum biri beni aldattı. Hayal kırıklığına uğramadım ve Thanasis (Atanasios) Sporos’a başvurdum. Kendisini farklı kılan şevk ve vatanseverlik ile hemen harekete geçti.”²¹⁹

²¹⁵ Nikos Paleopoulos, *Imbros to Drama tou Nisios Opos to Ezisa*, Ekdoseis İlias, Atina, 1993

²¹⁶ Yorgos Ksinos, “Eisagogi” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, Etairia Meletis İmbrou kai Tenedou, C.1., 2015, s.18

²¹⁷ Nikos Paleopoulos, Yorgos Ksinos, “To periodiko ‘İmbros’- (Nikos Paleopoulos)”, *İmbriotika*, C.11 S.44, Haziran 1993, Selanik, s.798

²¹⁸ Yorgos Ksinos, “Eisagogi” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, Etairia Meletis İmbrou kai Tenedou, C.1., 2015, s.18

²¹⁹ Paleopoulos, a.g.e., s.13

İmbriotika'da ise o günlerden bahsederken, ilk teklifi Yorgos Mouhalis'e götürdüğünü ancak hazırlıkların başarısızlıkla sonuçlandığını daha sonra ise Atanasios Sporos ile yaptığı görüşmenin daha olumlu sonuçlar doğurduğundan bahseder. O günden sonra İmroz'daki sorumluluğu üzerine alan Sporos, adadaki entelektüelleri bir araya toplayarak dinamik bir dergi ekibi oluştururken, Nikos Paleopoulos ise Markos Konstantinopoulos'un İstanbul'daki yayınevinde derginin yayına hazırlık sürecinin kontrolünü yapacak, yurt dışında kurulacak olan temsilciliklere gönderilmesini koordine edecek ve ayrıca bu konuda maddi sorumluluğu da üstlenecekti.²²⁰

Paleopoulos yıllar sonra Yorgos Ksinos'un *İmbriotika*'da sorduğu soruları cevaplarken ise kendilerine ilk başta destek vermemiş olan Metropolit ile ilgili önemli bir itirafta bulunacaktı:

“Bir gerçeği itiraf edelim. Bu rönesans, daha çok Metropolit'in eseri idi. Çünkü o, pek çok çocuğu, Konstantinopolis'in büyük okullarına ve Heybeliada'ya göndermek için özenle yetiştirdi. Sanki alev külle kaplanmış gibiydi ve ben bu külleri karıştırmaktan başka bir şey yapmadım.”²²¹

Derginin yazarlarından Kostis Terzis ve Kostas Ksinos'un *İmbriotika*'da anlattıkları, Paleopoulos'un “Sanki alev külle kaplanmış gibiydi ve ben bu külleri karıştırmaktan başka bir şey yapmadım” sözlerini daha iyi anlamamızı sağlar. Terzis'e göre, İmroz Dergisi'nin temeli 1925-1930'lu yıllarda atılmaya başlanmıştı. Çünkü derginin beynini oluşturan yazarlar bu dönemde her konuda büyük bir yokluk ile karşı karşıya kalmıştır. Maddi yetersizliklere eklenen manevi kaygılar onları zaman zaman umutsuzluğa doğru sürüklese de bu durumu aşmanın yollarını aramaktan vazgeçmediler... “O zamanlarda ‘ekmek’ adanın her yerinde hala kıt olmasına rağmen en azından ruhani bir şey ile doymak istiyorduk.” diyor Kostis Terzis.²²² Sanıyorum ki Roma'nın hiciv ustası Juvenal'in “Ekmek ve Sirkler” ine gönderme yaparak...Ancak bahsi geçen bu genç adalıların

²²⁰ Nikos Paleopoulos, Yorgos Ksinos, “To periodiko ‘İmbros’ -(Nikos Paleopoulos)”, *İmbriotika*, C.11 S.44, Haziran 1993, Selanik, s.799

²²¹ Nikos Paleopoulos, Yorgos Ksinos, “To periodiko ‘İmbros’ -(Nikos Paleopoulos)”, *İmbriotika*, C.11 S.44, Haziran 1993, Selanik, s.799

²²² Nikos Paleopoulos, Yorgos Ksinos “To periodiko ‘İmbros’ - (Kostis Terzis)” *İmbriotika*, C.12, S.45, Eylül 1993, Selanik, s.818

entelektüel bir gelişim sürecine girmek istemeleri İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte yine yerine getirilemedi. Savaşın Türkiye'ye ve dolayısıyla adaya sıçrama ihtimalinin yaratmış olduğu buhrana, ekonomik ve fiziksel problemler de eklendi. Hayvancılık ve tarım ile geçinen ada halkı, gayrimüslimlerin askere alınmasıyla birlikte büyük bir ekonomik çöküş yaşadı. Bu ekonomik ve manevi açıdan zor yılları atlatmaya çalışan gençlerin çalışma arzuları köreldi. Kostas Ksinos o günlerde hissedilen duyguları şöyle anlatıyor: *“Her yere sinsî bir sessizlik yayıldı ve deniz kazası geçirip karaya çıkabilen insanlar gibi nasıl kurtulduklarından başka bir şey düşünmüyorlar!”*. Adadaki bu boğucu havayı dağıtmak isteyenler vardı lakin nereye doğru ve nasıl hareket edeceklerini ilk başta bilemediler. Boğuştukları maddi yokluğun içerisinde, asırlardır süren izolasyon ve atılamayan adımlar onların kendilerine olan güvenlerini zedeliyordu.²²³

Önceleri amatör bir tiyatro grubu kurmayı denediler ancak bu o dönemin imkanları içerisinde çok iyi bir seçim değildi. Bunun haricinde müzikler, danslar ile aile ve arkadaş toplantıları ile baş başa kaldılar. Ta ki Terzis'in belirttiği gibi *“O Kurtarıcı Yıl”* dedikleri tarih gelene kadar:1946. Cemiyetler kanununda gerçekleşen değişikliklerle birlikte İstanbul'da başlayan eğitim ve kültür derneklerinin sesi İmroz'a ulaştı. Bu sesin etkisine kapılan İmrozlular da kendi derneklerini kurmak ve adaya yeni bir soluk getirmek için çalışmalara başladılar.²²⁴ Burada değinilmesi gereken önemli bir husus İmrozluların o dönemlerde daha örgütlü olan İstanbullu Rumların kültürel aktivitelerini gözlemleyerek ve onları bir nevi taklit ederek kendilerini geliştirmeye çalışmalarıdır.²²⁵ İstanbul'daki seslerin İmroz'a daha net bir şekilde ulaşabilmesi aslında kötü geçen yılların olumlu bir tezahürü idi. Savaş yıllarında Trakya ve Anadolu'daki kamplarda askere alınan İstanbullu Rumların ve İmrozluların bu dönemde yaşadıkları sayısız kötü hadise içerisinden belki de tek avantaja dönüşen konu, bir araya gelip birbirilerini daha iyi tanıyabilme fırsatı bulmalarıdır. Bu fırsat, adalıların, İstanbullu Rumların kültürel etkinliklerinden

²²³ Nikos Paleopoulos, Yorgos Ksinos, “To periodiko ‘İmbros’- (Kostas Ksinos)”, *İmbriotika*, C.11 S.44, Haziran 1993, Selanik, s.802

²²⁴ Nikos Paleopoulos, Yorgos Ksinos “To periodiko ‘İmbros’ - (Kostis Terzis)” *İmbriotika*, C.12, S.45, Eylül 1993, Selanik, s.819

²²⁵ Yorgos Ksinos, “Eisagogi” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, Etairia Meletis Imbrou kai Tenedou, C.1., 2015, s.14

daha fazla haberdar olmasına ve bu etkinlikleri adaları için de daha fazla bir istekle talep etmesine vesile oldu. Bu yıllarda başlayan yakınlaşmalar, Metropolit'in İstanbul'a okuması için gönderdiği çocuklarla ve çalışmaya giden genç İmrozlular birlikte taçlandı.²²⁶

Paleopoulos ve Anagnostopoulos gibi, sadece sanatı ve kültürel aktiviteleri takip eden değil, aynı zamanda bu cemiyetin içinde aktif bir şekilde görev alan insanların adaya gelmesi²²⁷ ve İmrozluların yapmak istedikleri bu kültürel atağa destek vermeleri adeta adadaki fitili ateşledi. *"Gelişimiz, durgun suları harekete geçiren ve adanın iletişime, özgürlüğe, harekete susamış gençlerini yeniden alevlendiren bir olay oldu. Böylece onların şevkiyle manevi bir yükselişe imkan verildi."* diyor Paleopoulos.²²⁸

Böylelikle İMBΡΟΣ (İmroz) bir aylık ansiklopedik dergi olarak yayın hayatına Haziran 1947'de başladı. Bu dergi adanın ilk dergisidir.²²⁹ Dergiye sadece İmroz'da yaşanan entelektüeller değil, İstanbul'da ve farklı ülkelerde yaşayan İmrozlular, İstanbullu Rumlar ve anakaradan Yunan yazarlar da katkı sağlamışlardır. Türk yazarların yazıları da Yunanca çevirileriyle birlikte dergide yer alır. Dergide yazan bazı yazarların isimleri şöyledir: Atanasios Sporos, Dimitrios Terzis, Kostis Terzis, Yorgos Christodoulidis, Vasileos Vasilidis, Aleksandros Zafiriadis, Spyridon Damdas, Kostas Ksinos, Dimitrios Fokas, Dimitrios Sofroniou, Harilaos Konstantinidis, Akritas Drosos, Alkis Therismos Schinouliotis, Yorgos Mouhalis, Zafiriakis Momogkos, Katina Christodoulidou, Takis Papadopoulos, Nikos Paleopoulos, Vasileios Anagnostopoulos (ERGO)...Dergide yazıları yayınlanan Türk yazarlardan Necati Cumalı, Mükerrrem Kamil Su, Ferit İsmirlioğlu ve Ahmet Köksal dikkat çeker.

²²⁶ Nikos Paleopoulos, Yorgos Ksinos, "To periodiko 'İmbros' -(Nikos Paleopoulos)", *İmbriotika*, C.11 S.44, Haziran 1993, Selanik, s.799

²²⁷ Yorgos Ksinos, "Eisagogi" *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, Etairia Meletis Imbrou kai Tenedou, C.1., 2015, s.10

²²⁸ Nikos Paleopoulos, Yorgos Ksinos, "To periodiko 'İmbros' -(Nikos Paleopoulos)", *İmbriotika*, C.11 S.44, Haziran 1993, Selanik, s.799

²²⁹ Atanasios Sporos, "Af Estias Arhesthai" *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.1, Haziran 1947, s.2

Elbette derginin çıktığı dönemde (1947-1955) İmroz ve Tenedos Metropolitisi olarak görev yapan Iakovos ve Meliton'un özel günlerde ada halkı için veya dergi için özel yazdıkları metinler de dergide yer bulur.

2.2. DERGIYE KATKISI BULUNAN YAZARLAR

İmroz Dergisi oldukça büyük bir yazar kadrosuna sahiptir. Dönem dönem yazan yazarlar, sadece bir kez dergiye yazı yollamış olanlar ve yazılarının tercümesi bulunan Türk yazarlar da oldukça fazladır. Ne yazık ki hepsinin hayat hikayelerine ulaşmak oldukça zordur. Bu sebeple bu bölümde derginin kuruluş aşamasında katkıları olan ve aynı zamanda derginin yayınlandığı dönemde farklı alanlarda da, İmroz'daki kültürel etkinliklerin içerisinde bulunduğunu bildiğimiz İmrozlu entelektüellerin hayatlarına ve dergiye olan katkılarına biraz daha yakından bakacağız.

2.2.1. Atanasios Sporos

Atanasios Sporos, (Atanaş İsparos veya Thanasis Sporos olarak da bu çalışmada göreceğiz.) 1913 yılında İmroz'da, Shinoudi'de doğdu. İlk öğrenimini adada tamamladıktan sonra 1931'de Haybeliada Ruhban Okulu'na kayıt yaptırdı.²³⁰ Ancak buradaki eğitimini devam ettirmedi. Askerlik görevini tamamladıktan sonra İmroz'a geri döndü ve Shinoudi'de öğretmen olarak çalışmaya başladı. 1947 yılında öğretmenlik mesleğinden kendi isteği ile ayrıldı.²³¹ İmroz Dergisi'nin kuruluşunda büyük bir rolü üstlenen Sporos, uzun süre dergiye yazarlık yaptığı gibi aynı zamanda derginin yönetim kadrosunda da yer aldı.²³²

²³⁰ Boutaras,(2013) a.g.e., s.641

²³¹ Yorgos Ksinos, "“To periodiko İmbros- Atanasios Sporos”", *İmbriotika*, C.11 S.43, Mart 1993, Selanik, s.781

²³² Boutaras,(2013) a.g.e., s.641

Dergide “ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΙΜΒΡΟΥ” (İmroz’un Sesi) adlı bir ana başlık altında yazıları yayınlandı. Derginin ilk sayısında kaleme aldığı “ΑΦ ΕΣΤΙΑΣ ΑΡΧΕΣΘΑΙ...,”²³³ başlıklı yazısı bir takdim niteliği de taşır.²³⁴ Yazılarının konuları çeşitlilik gösterir. Adanın gelenekleri ve dini temalar hakkında olduğu gibi Türkiye’de yaşanan önemli olaylar üzerine de yazıları bulunmaktadır. Örneğin, Ekim 1947’de yayınlanan beşinci sayıda Cumhuriyet’in yirmi dördüncü yılına ithafen bir yazı kaleme almıştır.²³⁵ Yazılarında ada ile ilgili gözlemlerini anlatırken, eksikliklere özellikle değinir. Temmuz 1948’de yayınlanan on dördüncü sayıda kaleme aldığı “ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ” (Turistik Hacim) başlıklı yazıda adanın İstanbullular tarafından ilgi odağı olmaya başladığından bahseder. Ama gelmesi muhtemel turistlerin ada merkezi dışında ağırlanabileceği bir yer yoktur. Köylerde de turizmin gelişmesi gerekmektedir, bunun içinse ekonomik destek sağlanmalıdır. Spor ve sanat etkinliklerinin adaya turist kazandıracağını ve turizmle sağlanacak refahın mekanın yenilenmesine büyük bir katkısı olacağını yazar.²³⁶ “Η ΣΤΑΜΠΟΥΛ Κ’ ΕΜΕΙΣ” (İstanbul ve Biz) başlıklı başka bir yazısında ise İstanbul’daki İmroz- İmrozlu algısından bahseder.²³⁷ Derginin Ocak- Şubat 1951 tarihli kırk dört ve kırk beşinci sayısında, 4 Şubat 1951 tarihinden itibaren Sporos’un dergideki yöneticilik görevinden ayrıldığı açıklanır.²³⁸ Haziran-Temmuz 1951’de yayınlanan kırk dokuz- ellinci sayıdan itibaren ise “ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΙΜΒΡΟΥ” (İmroz’un Sesi) adlı ana başlığın altında Dimitrios Terzi’nin yazılarının okuyucu ile buluştuğu görürüz.²³⁹

Sadece dergi içerisinde değil adadaki diğer kültür ve sanat etkinliklerinde de kendini gösteren Sporos, *İmroz Shinudi Eğitim Derneği*’nin başkanlığını da

²³³ “Αφ Εστίας Αρχεσθαί...,” Antik Yunan’a ait bir sözdür. İki anlamı vardır. 1. *Aileye önem vermek*, 2. *Değerler aileden gelir*. İki anlamıyla da derginin amacı anlatmak için uygundur.

²³⁴ Atanasios Sporos, “Af Estias Arhesthai” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.1, Haziran 1947, s.2

²³⁵ Atanasios Sporos, “24 Hronia” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.5, Ekim 1947, s.82

²³⁶ Atanasios Sporos, “Touristiki Kinisi”, *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.14, Temmuz 1948, s.26,27

²³⁷ Atanasios Sporos, “I Stamboul K emeis” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.25-26, Haziran-Temmuz 1949, s.2

²³⁸ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.44-45, Ocak-Şubat 1951, iç kapak.

²³⁹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.49-50, Haziran-Temmuz 1951, s.2

üstlenmiştir.²⁴⁰ Atanasios Sporos, 1997 yılında Güney Afrika'da hayatını kaybetmiştir.²⁴¹

2.2.2. Aleksandros Zafeiriadis

İmroz'un en üretken aydınlarından biri olarak hatırlanan Aleksandros Zafeiriadis (Aleko Zafeiriadis) 1888 yılında Çanakkale'nin Erenköy ilçesinde doğdu. İlk öğrenimini Erenköy'de tamamladı. Daha sonra ise Volos Lisesi'nde derslere katılmak için Çanakkale'den Yunanistan'a gitti. 1909 yılında Erenköy'de başladığı öğretmenlik hayatına Limni ve Semadirek adaları gibi Yunan adalarında da devam etti. 1953 yılında ise İmroz'da, Agridia'da emekli oldu.²⁴² 1932-1950 yılları arasında İmroz Belediye Başkanı olan Zafeiriadis²⁴³ 23 Mayıs 1956'da, İstanbul'da vefat etmiştir.²⁴⁴ Güliz Beşe Erginsoy'un İmroz'da yaptığı araştırmalarda bir katılımcı Zafeiriadis'den şöyle bahseder:

“...O meşhur öğretmen. Bayramıçı değildi. Ezine'den Çanakkale'ye giden yolu alırsan ilk köy. Yukarıda çok büyüktü. Alt taraf ova, çiftlik, kokona çiftlik. Sonra hükümet aldı. Oradan gelmiş. Orada büyük okul vardı. (Oradan) geldi buraya. Belediye Reisi oldu bilmem senelerce. Öğretmenmiş tabi. Birçok defterler, bütün İmroz'un şeysi geldi oradan...”²⁴⁵

Zafeiriadis, İmroz Dergisi'nin ana kadrosundaki yaşça en büyük isimdir. Fiilen derginin müdürü ve sahibi konumundayken aynı zamanda dönemin İmroz Belediye Başkanı'dır. Bu sorumluluklar onu dergide diğer yazarlardan her zaman bir adım öteye taşımıştır. Çünkü tarih, ekonomi, folklor ve eğlenceli konular üzerine yazılar kaleme alan Zafeiriadis, aynı zamanda ada ile ilgili siyasi gelişmeleri halka, dergi aracılığıyla duyuran kişidir. Zafeiriadis derginin üçüncü

²⁴⁰ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.8, Ocak 1948, s.173

²⁴¹ Boutaras, (2013), *a.g.e.*, s.641

²⁴² Boutaras,(2013), *a.g.e.*, s.618

²⁴³ Gökçeada Belediyesi; “Gökçeada Belediyesi-Tarihçe”, <https://www.gokceada.bel.tr/tarihce/> , Erişim: 04.04.2023

²⁴⁴ Boutaras(2013),*a.g.e.*, s.618

²⁴⁵ Erginsoy(2006), *a.g.e.*, s.115

döneminde yönetimden ayrılrsa da yazıları ile dergiye katkı sağlamaya devam etmiştir.

Zafeiriadis'in dergide iki ana başlık altında yazılarını yayınladığını görürüz. Bunlardan ilki “ΞΕΧΑΣΜΕΝΕΣ ΙΜΒΡΙΩΤΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΘΡΥΛΛΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ” (Unutulmuş İmroz Hikayeleri, Efsaneleri ve Gelenekleri)'dir. Bu başlık altında yayınladığı yazılardan bazılarına değinelim. Örneğin, “ΠΩΣ ΞΕΧΩΡΙΣΕ Η ΙΜΒΡΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΛΗΜΝΟ” (İmroz'un Limni'den ayrılışı) adlı yazısında İmroz ve Limni adalarının eskiden tek bir ada olduğu efsanesinden bahseder. Bu “efsanevi” adanın kralı ölünce iki oğlu kavga etmiş, sonunda ada ikiye ayrılmıştır.²⁴⁶ “ΠΩΣ ΠΡΩΤΟΚΑΤΙΚΗΘΗΚΕ ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΙΜΒΡΟΥ” (İmroz Adası'nın İlk Sakinleri) Burada yine çok eski bir efsaneden bahseder. Anadolu'daki bir kral evladını kaybetmemek için tanrıların çağrısına uyup tüm servetini geride bırakarak bu adaya gelmiş ve yeni bir hayat sürmeye başlamıştır.²⁴⁷ Bir diğer ana başlık ise “ΝΗΣΙΩΤΙΚΑ ΕΥΘΥΜΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ” (Adanın Eğlenceli Hikayeleri)'dir. Zafeiriadis bu başlık altında adayla ilgili eğlenceli hikayeler yazar.

2.2.3. Kostis Terzis

Kostis Terzis, 15 Ekim 1905'te İmroz'un merkezi Panagia'da doğdu. İlk öğrenimini burada tamamladı. Dünyaca üne kavuşacak olan İmrozlu fotoğrafçı Spyros Meletzis ile aynı sıraları paylaştı. Daha sonra lise eğitimi için İzmir Evanjelik Okulu'na kayıt oldu. Mezuniyetinin ardından İmroz'a geri dönerek Panagia'da, Shinoudi'de, Aya Theodorou'da ve Agridia'da öğretmen olarak görev yaptı. Elli dört yıl boyunca adada öğretmen olan Terzis, neredeyse İmroz'un üç kuşağını yetiştirdi. Patrik I. Bartholomeos ile Kuzey ve Güney Amerika Başpiskoposu Iakovos da Terzis'in yetiştirdiği öğrencilerdendir.²⁴⁸

²⁴⁶ Aleksandros Zafeiriadis, “Pos Ksehorise ĩ İmbros Apo Tin Limno” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.1, Haziran 1947, s.12

²⁴⁷ Aleksandros Zafeiriadis, “Pos Protokatikhike To Nisi Tin Imbros” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.61, Kasım 1953, s.6,7

²⁴⁸ Nikos Paleopoulos, Yorgos Ksinos “To periodiko ‘İmbros’ - (Kostis Terzis)” *İmbriotika*, C.12, S.45, Eylül 1993, Selanik, s.818

İmroz Dergisi'nde kaleme aldığı yazılarda okuyucuyu düşündürmeyi hedefledi. "ΤΑ ΦΕΙΔΙΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΤΡΩΝ" (Bizi Yiyen Yılanlar) başlıklı yazısında okuyucuya "Biz kimiz?" diye soruyordu.²⁴⁹ Ağustos 1947'de derginin üçüncü sayısında ilk bölümü yayınlanan ve devamı ise beşinci sayıda yer alan yazısının başlığı ise "ΕΙΜΑΣΤΕ ΤΕΜΠΕΛΗΔΕΣ;" (Tembel miyiz?) idi. Bu soruya kendisinin evet veya hayır diye cevap veremediğini söylüyor. Ona göre onları en çok, sağlıksız bir bedende yaşamak, kuruntulara sahip olmak ve kadercilik olumsuz yönde etkiliyordu. Bu yazısının altına bir not iliştiirmişti: *Bu dergide yazdıkları her türlü eleştiriye ve tartışmaya açıktı. Çünkü ancak iyi bir sonuca bu şekilde varılabiliirdi.*²⁵⁰ Ayrıca İmroz'un atasözlerinden birkaçını dergiye not düşmüştü.²⁵¹ Ocak 1950'de *Pan-İmbrian Eğitim Derneği*'nde yapmış olduğu konuşma da dergi de yayınlanmıştır.²⁵²

Çok yönlü kişiliğini ön plana çıkartmaktan geri kalmayan Terzis, öğretmenlik yaptığı dönemde aynı zamanda sekiz yıl boyunca belediye meclis üyeliğini ve birkaç yıl da Metropolit Meliton ve Nikolaos'ın yanında sekreterlik görevini üstlendi. Adadaki birçok kültürel faaliyetlerde ön sırada yer alan Terzis, *Pan-İmbrian Eğitim Derneği*'nde de İmroz'un öğrencilerine dersler verdi.1977'de yılında Yunanistan'ın Limni Adası'na göç etti. Buradaki yaşamı 21 Aralık 1992 tarihindeki ölümüne kadar sürdü.²⁵³

2.2.4. Dimitrios Terzis

Dimitrios Terzis, 1918 yılında Panagia'da doğdu. 1931'de Shinoudi'de ilk öğrenimini tamamladıktan sonra lise eğitimi için Limni Adası'na gitti. 1937 yılında

²⁴⁹ Kostis Terzis, "Τα Feidia Pou Mas Tron" *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.2, Temmuz 1947, s.4

²⁵⁰ Kostis Terzis, "Ειμαστε Τεμπελιδες" *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.3, Ağustos 1947, s.53,54 ve S.5, Ekim 1947, s. 91,100

²⁵¹ Kostis Terzis, "Παροιμίες Ιμβριωτικές" *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.6, Kasım 1947 s.116

²⁵² Kostis Terzis, "Τα Γραμμάτια Κι Ο Ανθρωπος" *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.32-33, Ocak-Şubat 1950 s.158

²⁵³ Nikos Paleopoulos, Yorgos Ksinos "Το περιοδικό 'Ιμβρος' - (Κοστis Terzis)" *Ιμβριωτική*, C.12, S.45, Eylül 1993, Selanik, s.818

buradan mezun olan Dimitrios Terzis abisi Kostis Terzis gibi adaya dönerek öğretmenlik mesleğini yapmaya başladı. 1940-1964 yılları arasında Shinoudi, Aya Theodoridou ve Panagia'da görev yaptı. 1961-1963 yılları arasında ise Panagia'da okul müdürü idi.²⁵⁴

Dimitrios Terzis'in *İmroz Dergisi*'nde yayınlanan yazıları genellikle kısa hikayelerdir. Bunun dışında derginin çocuk sayfasında, "ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΟΥΣ ΜΙΚΡΟΥ ΜΟΥ ΦΙΛΟΥΣ" (Küçük Dostlarıma Mektuplar) adlı ana başlığın altında çocukların anlayabileceği öğretici metinler yazarlar. Dimitrios Terzis, çocuklara yazdığı bu yazıları bitirirken "Arkadaşın D.T" olarak imzalar.

Dimitrios Terzis'in hikayeleri ve çocuklara yönelik öğretici metinleri dışında yazmış olduğu şiirler de dergide yayınlanmıştır. Bu şiirlerden bazıları şunlardır: ΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ (İyimserlik)²⁵⁵, ΒΡΑΔΥΝΑ ΤΑΞΕΙΔΙΑ (Gece Yolcuları).²⁵⁶ Terzis, *İmroz Dergisi*'nin dışında Panayot Abacı'nın çıkardığı edebiyat dergisi "Pirsos" ile de iş birliği yapmıştır. Bu dergide "Yağmur Yağıyor" ve "Paskalya" şiirleri de yayınlanmıştır.²⁵⁷ Terzis'in *Atina İmrozlular Derneği*'nin çıkartmış olduğu gazetenin yayınlanmasında da emeği olduğunu görürüz. 1976 yılında *İmroz*'dan ayrılarak Yunanistan'a giden ve Patras'a taşınan Terzis çok kısa bir süre sonra, 31 Mart 1979'da burada hayatını kaybetmiştir.²⁵⁸

2.2.5. Kostas Ksinos

İmroz'un edebiyat tarihinde çok önemli bir yere sahip olan Kostas Ksinos, 1913 yılında Shinoudi'de dünyaya geldi. İlk öğrenimini Shinoudi'de tamamladı ve yıl 1931'i gösterdiğinde Heybeliada Ruhban Okulu'nda okumak için adadan ayrılarak İstanbul'a gitti. Ada'ya geri döndüğünde otuz yıla yakın bir süre

²⁵⁴ Boutaras, (2013), *a.g.e*, s. 643

²⁵⁵ Dimitrios Terzis, "Aisiodoksia", *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.12, Mayıs 1948, s.257

²⁵⁶ Dimitrios Terzis, "Bradina Takseidia", *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.15, Ağustos 1948, s.49

²⁵⁷ Sonia Baimpourtidou, *Pirsos Dergisi Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 2018, s.57

²⁵⁸ Boutaras(2013), *a.g.e.*, s.643

Shinouidi'de öğretmenlik yaptı.²⁵⁹ Kostas Ksinos, İmroz'un sosyal hayatını canlı tutmak için çok çaba sarf etti. İmroz Dergisi'nin ortaya çıkmasında rol oynayan ana kadro içerisinde yer alırken aynı dönemlerde ortaya çıkan dernekler ile de çalışmalar yaptı. *Shinouidi Eğitim Derneği*'nin kurucularından biriydi.²⁶⁰ Sadece eğitim ile ilgili konularda değil, adadaki tarımın gelişmesi ile de ilgilendi ve derneklerle birlikte hareket etti.²⁶¹ Ayrıca ada halkına modern arıcılığı öğretmiş ve adada arıcılık sektörünün gelişimine katkıda bulunmuştur.²⁶²

İmroz Dergisi'nde yayınlanan bazı yazılarının bir kısmı “ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ...” (Folklorumuza Katkı) başlığı altındaydı. Örneğin “ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ... ΕΝΝΟΙΑ, ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ” (Folklorumuza Katkı. Anlamı, Önemi ve Amacı)²⁶³ ve “ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ... Ο ΣΥΡΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ” (Folklorumuza Katkı. Syrtos ve Halk Şarkısı)²⁶⁴ bunlardan bir kaçıdır.

Ksinos, İmroz'dan sonra hayatını Selanik'te devam ettirdi. İmroz Dergisi'nin amaç edildiği konulardan biri olan İmroz'un folklorunun kayıt edilmesi, dergi yayın hayatına son verdikten sonra onunla gerçekleştirmeye devam etti. İlk önce 1981'de “İmroz Sözlüğü”nü yayınladı. Sonra da iki ciltlik “İmroz Halk Bilimi” kitaplarını yayınladı. Ölüm onu 18 Ocak 1987'de bu kitabın ilk cildinin yayınlanması sırasında yakaladı. Kitabın ikinci cildi ise ölümünden yaklaşık bir yıl sonra yayınlandı.²⁶⁵

²⁵⁹ Boutaras,(2013), *a.g.e.*, s.631

²⁶⁰ Nikos Paleopoulos, Yorgos Ksinos, “To periodiko ‘İmbros’- (Kostas Ksinos)”, *İmbriotika*, C.11 S.44, Haziran 1993, Selanik,s.801

²⁶¹ Boutouras,(2013), *a.g.e.*, s.631

²⁶² Nikos Paleopoulos, “Kostas Ksinos”, *İmbriotika*, C.5 S.20, Haziran,1987, Selanik, s.314

²⁶³ Kostas Ksinos, “Symvoli Sti Laografia Mas... Ennoia, Spoudaiotita Kai Skopos” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.2, Temmuz 1947, s.9

²⁶⁴ Kostas Ksinos, “Symvoli Sti Laografia Mas... O Syrtos Kai To Dimotiko Tragoudi” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.4, Eylül 1947, s.60

²⁶⁵ Nikos Paleopoulos, Yorgos Ksinos, “To periodiko ‘İmbros’- (Kostas Ksinos)”, *İmbriotika*, C.11 S.44, Haziran 1993, Selanik, s.801

2.2.6. Lazaros Lazaridis

Ada tarihinin en önemli simalarından biri olan Lazaros Lazaridis 1914 yılında Shinoudi’de doğdu. İlk öğrenimini burada, köyünde tamamladı. 1927’de eğitimine devam ettiği Panagia’daki Merkez Okulu kapatıldı.²⁶⁶ O dönem Shinoudi’deki on dört öğrencinin Heybeliada’da okuyabilmesi için özel bir eğitim programı başlatıldı. Amacına ulaşan Lazaros Lazaridis 1929 yılında Heybeliada Ruhban okuluna giderek adadan kısa bir süreliğine ayrıldı.²⁶⁷ Okuldan 1937 yılında mezun oldu.²⁶⁸ 1938’de Metropolitlik’te sekreter olarak görev aldı. Aynı yıl “ΛΕΥΚΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΙΜΒΡΟΥ”un (İmroz Adası Anı Defteri) yayınlanmasında katkılarını esirgemedi. 1947’de *Shinoudi Eğitim Derneği*’nin kurulmasında çok önemli bir rol oynadı. Aynı dönemde ortaya çıkan İmroz Dergisi’nin kuruluş aşamasında yer aldı ve dergiye katkılarını sürdürdü.²⁶⁹ Kostis Terzis, *İmbriotika*’da, (Eğer yanlış hatırlamıyorsam diye de ekler.) Lazaridis’in, İmroz Dergisi’nin ortaya çıkış aşamasında İmroz’daki iki farklı kutubu bir araya getirdiğinden ve böylece anlaşmanın sağlandığından bahseder.²⁷⁰

Derginin önemli işbirlikçilerinden olan Lazaradis’in özellikle üçüncü dönemde daha etkin bir konumda olduğunu görürüz. Yayınlanan yazılarından bazıları ise şunlardır: “Η ΠΑΤΡΙΚΗ ΜΑΣ ΓΗ Η ΓΕΩΡΓΙΑ”²⁷¹ (Baba Toprağımız Tarım), “ΤΟ ΦΩΣ” (Işık)²⁷², “Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΚΥΠΙΟΥ” (Ustanın sesi (Tanrı’dan bahsediliyor))²⁷³

Lazaros Lazaridis din ve Yunanca dersleri veriyordu. Öğrencileri arasında Patrik I. Bartholomeos da bulunmaktadır. 2014 yılında Yunanistan’daki İmroz Dernekleri,

²⁶⁶ Boutaras, (2013), a.g.e., s.625

²⁶⁷ Cemaat Vakıfları; “RumVaDer Öğretmenlerimiz Sergisi,” - “Lazaros Lazaridis” <http://www.cemaatvakiflaritemsilcisi.com/index.php/calismalar/2019/201-ogretmenlerimiz-sergisi> Erişim: 09.03.2023

²⁶⁸ Boutaras, (2013) a.g.e., s.625

²⁶⁹ Cemaat Vakıfları; “RumVaDer Öğretmenlerimiz Sergisi,” - “Lazaros Lazaridis” <http://www.cemaatvakiflaritemsilcisi.com/index.php/calismalar/2019/201-ogretmenlerimiz-sergisi> Erişim: 09.03.2023

²⁷⁰ Nikos Paleopoulos, Yorgos Ksinos “To periodiko ‘İmbros’ - (Kostis Terzis)” *İmbriotika*, C.12, S.45, Eylül 1993, Selanik, s.819

²⁷¹ Lazaros Lazaridis, “ I Partiki Mas Gi H Georgia” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.1, Haziran 1947, s.9

²⁷² Lazaros Lazaridis, “To Fos” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.4(3. Periode), Nisan 1955, s.106

²⁷³ Lazaros Lazaridis, “İ Parousia Tou Kiriou” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.3, (3.Periode) Mart 1955, s.73

Lazaros Lazaridis'in doğumunun yüzüncü yılı vesilesiyle bir etkinlik düzenlediler. Bu etkinlikte öğrencileri onun kendilerine, İmroz'un onur duyulan gençleri olmalarını ve her zaman adalarıyla gurur duymalarını öğütlediğini söylediler. Ayrıca bu toplantıda onun doğaya olan düşkünlüğünden de bahsettiler. Deniz ile özellikle de balık tutmakla ilgili olan Lazaridis'in kendi sandalını bağladığı bir kulübesinin olduğundan ve adada bu kulübenin yıllar geçmiş olmasına rağmen hala onun ismi ile bilindiğinden bahsettiler. Lazaridis doğa ile ilgili bilgilerini adalılara aktarmaktan da hoşlanıyordu. Adalılara gübre kullanımı ve arıcılık ile ilgili eğitimler de vermişti.²⁷⁴ Lazaridis, 2 Haziran 1982 vefat etti ve şartlar ne olursa olsun hiç ayrılmadığı adasında, Shinoudi'deki Rum mezarlığına defnedildi. Aşağıdaki mektup onun belki de yazdığı son mektuplardan biridir. Yorgos Ksinos, *İmbriotika* ile iş birliği yapması için kendisine teklif götüreren bir mektubunu ona ulaştırmıştı. O, Ksinos'a iş birliği için şu cümleleri kurdu: *"...İşbirliğime gelince, eğer bana canlı ulaşırsan ben de bir şeyler söyleyebilirim. Seni sevgiyle öpüyorum. Lazaros."*²⁷⁵ Lazaros İmbriotika'ya kendisinden beklenen katkıyı veremedi. *İmbriotika* adanın unutulmaz ismine şöyle veda etti:

*"...Çok şey verdi, eksik olana ilim, ihtiyacı olana sağduyu, olmayan herkese para, mazlumlara şefkat, sevgi, kendisi için hiçbir şey ayırmadı. En fakir balıkçı kadar fakir, en basit çoban gibi basit yaşadı. Hayatında satın aldığı tek şey olta takımı ve inşa ettiği tek mülk Avlaki'deki kulübesiydi..."*²⁷⁶

2.3. DERGİNİN DÖNEMLERİ VE YÖNETİMİ

İmroz Dergisi, yayına başladığı Haziran 1947 yılından itibaren yirmi dört sayısını kesintisiz bir şekilde, aylık olarak yayınlamıştır. Ancak yirmi beş ve yirmi altıncı sayılar olan Haziran-Temmuz 1949 tarihli yayın ile Ocak 1955 yılları arasındaki dönemde, dergi çoğunlukla iki ayda bir hatta bazı dönemlerde üç ayda bir yayınlanmıştır.

²⁷⁴ Cemaat Vakıfları; "RumVaDer Öğretmenlerimiz Sergisi,"- "Lazaros Lazaridis"
<http://www.cemaatvakiflaritemsilcisi.com/index.php/calismalar/2019/201-ogretmenlerimiz-sergisi>
Erişim: 09.03.2023

²⁷⁵ *İmbriotika*, C.1 S.1, Eylül 1982, Selanik, s.16

²⁷⁶ *İmbriotika*, C.1 S.1, Eylül 1982, Selanik, s.16

Yorgos Ksinos'un derginin tıpkı basımı için kaleme aldığı sunuş yazısında da belirttiği gibi dergi kendi tarihi içerisinde üç döneme ayrılmış durumdadır. İlk dönem Haziran 1947'de yayınlanan birinci sayı ile başlayıp Mart-Nisan-Mayıs 1952'de birlikte yayınlanan elli sekiz, elli dokuz, altmışıncı sayı ile bitmiştir. İkinci dönem ise Kasım 1953 ve Aralık 1953'de yayınlanan altmış bir ve altmış ikinci sayıdan oluşan kısa dönemdir. Son, yani üçüncü dönem ise Ocak 1955'de başlar ve Nisan 1955'de yayınlanan sayı ile tamamlanır. İlk dönemde derginin kurucularının ve yazarlarının katkıları ile kollektif bir başarı ortaya çıktığı açıkça görülmektedir. İkinci dönem oldukça kısadır ve ana kadronun yavaş yavaş dergiden uzaklaşmasıyla düşüşe geçilmiştir. Ocak 1955'de başlayan üçüncü dönemin ise İmroz ve Tenedos Metropolit Meliton Hatzis himayesi altında yayınlandığı bilinmektedir.²⁷⁷

Derginin yöneticileri ve merkezi ile ilgili bilgilere derginin iç kapağında, sol üstte Türkçe, sağ üstte ise Yunanca olarak ulaşılır. İlk sayıda İMROZ Aylık Ansiklopedik ve İlmi Mecmua'nın (ΙΜΒΡΟΖ Μηνιαίο Εγκυκλοπαιδικό Περιοδικό) sahip ve müdürü olarak Aleko Zafiriadis, yazı işlerini fiilen idare eden Atanaş İsporos olarak belirtilir. Yazı ve İdare yeri ise Dereköy-İmroz'dur. Aynı sayfanın en altında Basımevi M.Konstantinopoulos, basıldığı yer ise Teknik Basımevi olarak yazılmıştır.²⁷⁸ Dördüncü sayının son sayfasında basımevi olan M.Konstantinopoulos'un adresi yer alır: Yeraltı Cami, Karantina Sokak, Yerdan Han.²⁷⁹ İkinci sayının iç kapağında bu isimlere ek olarak, eskiz çizimlerinin Nikos Paleopoulos'a, karikatürlerin ise Vasillis Anagnostopoulos'a ait oldukları belirtilir.²⁸⁰

Derginin yönetimi ile ilgili ilk farklılık Ocak-Şubat 1951 tarihli kırk dördüncü ve kırk beşinci sayıda görülmektedir. İç kapakta yer alan yönetim kadrosunda yazı işlerini fiilen idaren Atanaş İsporos'un adına yer verilmezken Aleko Zafiriadis bu konuyla ilgili bir bilgilendirme metni paylaşmıştır. Metinde, Atanaş İsparos'un 04.02.1951 tarihinde kişisel sebepleri nedeniyle bu görevden ayrıldığına yer veriliyor. Bu

²⁷⁷ Yorgos Ksinos, "Eisagogi" *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, Etairia Meletis Imbrou kai Tenedou, C.1., 2015, s.15

²⁷⁸ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.1, Haziran 1947

²⁷⁹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.4, Eylül 1947

²⁸⁰ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.2 Temmuz 1947

sayıdan itibaren yazı ve idare adresi de Dereköy-İmroz değil, Çınarlı-Atatürk Caddesi No.3. İmroz olarak değiştiriliyor.²⁸¹

Dergi Mart-Nisan 1952 tarihli elli sekiz, elli altı ve altmışıncı sayılarını birlikte yayınladıktan sonra Kasım 1953'e kadar yeni sayı yayınlamıyor. Derginin Kasım 1953'de yayınlanan altmış birinci sayısında yönetim kadrosunda gördüğümüz ikinci bir değişiklik ile Kostis Terzis'in ismini idarecilerden biri olarak görüyoruz.²⁸² Aralık 1953'de yayınlanan altmış ikinci sayının sonunda yeniden bir yıllık ara veriliyor ve yeni sayı ancak Ocak 1955'de yayınlanıyor. Aleko Zafieriadis'in yazılarının üç dönemde de yayınlandığını görmekteyiz lakin üçüncü dönemde "derginin sahibi ve neşriyatı fiilen idare eden kişi" Konstanti Damdas olarak belirtilir. Bu devir teslim ile birlikte idare yeri de değişerek adres olarak: Çınarlı, Cumhuriyet Caddesi, No.6 olarak verilmiştir. Ayrıca basımevi de üçüncü dönem ile birlikte değişmiştir. Çituri Biraderler Galata-İstanbul basımevi adresi olarak verilirken, dizgiyi yapan ise <Nur> Mürettiphanesi, Beyoğlu olarak gösterilmiştir.²⁸³

2.4. KAPAKLAR VE DETAYLARI

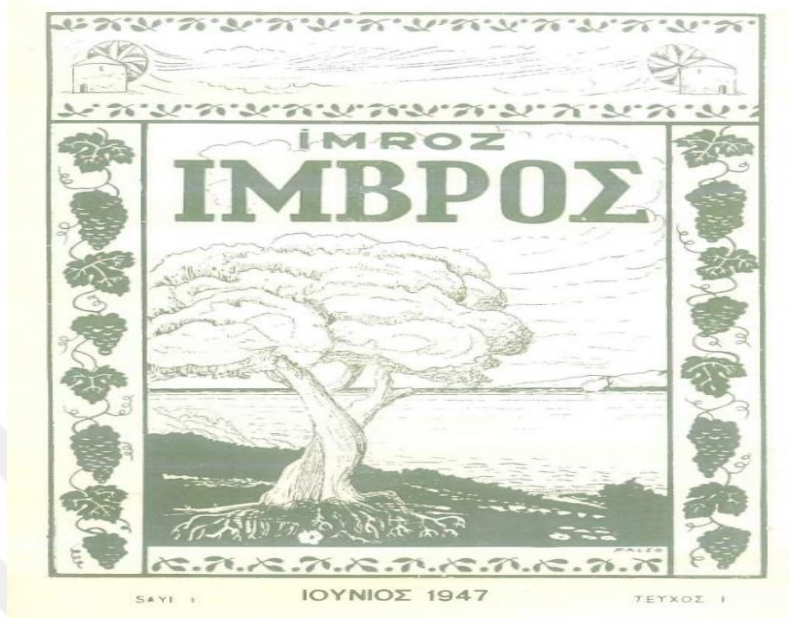
İmroz Dergisi'nin ilk sayısı 1947 yılının Haziran ayında yayınlanmıştır. Kapak dizaynı Nikos Paleopoulos imzalıdır. Bir deniz manzarasına bakan çınar ağacı kapağın büyük kısmını oluşturur. Bu çınar ağacı, muhtemelen Agridia'da bulunan Çınaraltı'ndaki Samotraki (Semadirek) adasını gören meşhur ağaçtır. Bu manzaranın üzerinde ilk olarak Latin harfleriyle İMROZ, altında daha büyük puntolar ile Yunan harfleriyle İMBΡΟΣ yazmaktadır. Kapağın en üstünde, ayrılmış başka bir çerçevede, birbirine bakan iki yel değirmenini görürüz. Bu yel değirmenlerinin altında ve üzerinde zeytin ağacının yaprakları ve meyvesi bir şerit halinde geçer. Aynı çizimdeki şerit kapağın en altında da görülür. Çınar ağacının çizildiği çerçevenin iki yanında ise üzüm ve asma yapraklarıyla süslenmiş farklı iki şerit geçer. Kapağın en altında, ortada Yunanca olarak derginin basıldığı ay ve

²⁸¹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.44-45 Ocak-Şubat 1951

²⁸² *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.61, Kasım 1953

²⁸³ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.1(3.Period) Ocak 1955

yıl yer alırken, solda Türkçe, sağda ise Yunanca olarak derginin sayısı belirtilir. Birinci sayının kapağında ki tüm çizimler yeşil renktedir.²⁸⁴

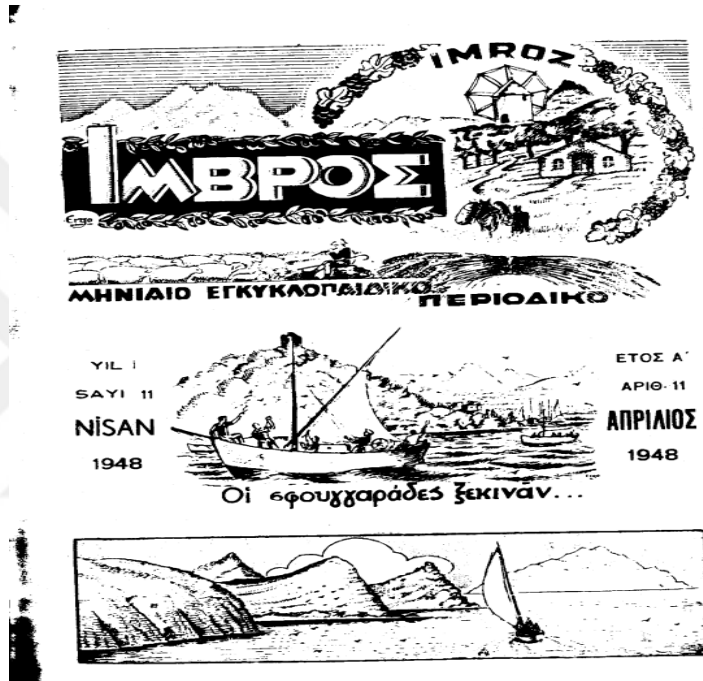

Şekil 1. *İmroz Dergisi'nin Haziran 1947 tarihli ilk sayısının kapağı.*

Bu kapak dizaynı 1948 yılının Nisan ayında yayınlanan on birinci sayıya kadar sadece renk değişikliği yapılarak aynı kalmıştır. Diğer sayıların kapaklarında kullanılan renkler kahverengi, lacivert, turuncu, kırmızı, mor ve siyahtır. 1948 yılının Nisan ayında çıkan on birinci sayıdaki yeni kapak ERGO(Vasilis Anagnostopoulos) imzalıdır. Kapakta üç ayrı çizim vardır. En üstte zeytin yaprakları ve meyveleri ile altı ve üstü çevrili İMBΡΟΣ yazısı ön plandadır. Bu yazının sağında üzüm ve asma yaprakları bir çelenk şeklindedir. Bu çelengin en üstünde Türkçe İMROZ yazar. Çelengin içindeki çizimde bir yel değirmeni, köy evi ve hasadını hayvanına yüklemiş olan bir İmrozlu görünür. Hemen aşağıda ise kaval çalan bir çoban ve hayvan sürüsü resmedilmiştir. Çobanın arkasında mısır

²⁸⁴ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.1, Haziran 1947 ve Yorgos Ksinos, "Eisagogi" *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, Etairia Meletis Imbrou kai Tenedou, C.1., 2015, s.10', 1ε'

demeti dikkat çeker. Bu manzaranın hemen altında, ilk kapak tasarımında görmediğimiz bir şekilde büyük Yunanca harfler ile “ΜΗΝΙΑΙΟ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ” (Aylık Ansiklopedik Dergi) yazısı vardır. Kapağın ortasında beş süngerciyi taşıyan bir yelkenli resmedilmiştir. Ortada, sağda Türkçe, solda Yunanca olarak sayı ve tarih belirtilmiştir. Kapağın altında ise Kaşkaval Burnu (Peynir Kayalıkları) olarak tahmin ettiğim bölgede bir yelkenli manzarası okuyucu ile buluşturulmuştur.²⁸⁵

Şekil 2. *İmroz Dergisi'nin Nisan 1948 tarihli on birinci sayısının kapağı.*

Mayıs 1948'de yayınlanan on ikinci sayıda daha önceki sayıda kullanılan dizayndan sadece ortadaki çizim değiştirilmiştir. Bu sayıda bir erkek çocuğunu Paskalya kutlamalarında söylenen “ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ” (Mesih Dirildi) yazısının arasında görürüz.²⁸⁶ Temmuz 1948'de yayınlanan sayıda sadece üstteki çizim kalmış ve alta diğer sayılardakinden boyut olarak daha büyük bir çizim

²⁸⁵ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.11, Nisan 1948 ve Yorgos Ksinos, “Eisagogi” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, Etairia Meletis Imbrou kai Tenedou, C.1., 2015, s.1ε'

²⁸⁶ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.12, Mayıs 1948

eklenmiştir. Bu çizimde damialarında hasat döven üç çiftçiye görürüz.²⁸⁷ Ağustos 1948'deki çizimde ise elinde bir sepet tutan genç bir kadın “*Η ΙΜΒΡΟΣ ΣΑΣ ΠΕΡΙΜΕΝΕΙ*” (İmroz Sizi Bekliyor) cümlesiyle deniz manzarasını gösterir.²⁸⁸ Eylül 1948'de ise bir avcı resmedilmiştir.²⁸⁹ ERGO dergide yapılan açıklamaya göre on birinci sayıdan itibaren kapağın ortasındaki çizimi o ay İmrozlular için önemli olan bir ritüele ve mevsime göre çizmektedir.²⁹⁰

Ekim 1948'de yayınlanan on yedinci sayıya geldiğimizde ise orta kısmına şimdiye kadar kapağın arka yüzünde gördüğümüz *ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ* “İçindekiler” kısmının bir çerçeve içerisinde yerleştirildiğini görürüz. Sayı ve tarih kapağın alt kısmında Türkçe ve Yunanca olarak gösterilmeye devam eder.²⁹¹ Kapak 1949 yılının Mayıs ayına kadar tek bir istisna ile bu dizaynda devam eder. Bu istisna Ocak 1949'da yayınlanan yirminci sayıda mevcuttur. Bu sayıda Patrik Athinagoras'a odaklanılmış ve kapakta *ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ* “İçindekiler” yerine Patrik Athinagoras'ın fotoğrafına yer verilmiştir.²⁹²

Haziran-Temmuz 1949 tarihli yirmi beş ve yirmi altıncı sayılar birlikte yayınlanmıştır. ERGO bu sayıdaki kapağı bir çerçeve içerisinde yeni bir İmroz manzarası ile tasarlar. Denizden İmroz'a doğru bakarız. Çerçevenin üzerinde Türkçe İMROZ, manzaranın içinde ise ΙΜΒΡΟΣ ve ΜΗΝΙΑΙΟ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ (Aylık Ansiklopedik Dergi) yazısı yeni bir tasarım ile okuyucuya sunulur. Bu çizimin altında eskiden olduğu gibi içindekiler kısmı ve en altta da yıl ve sayıya ilişkin bilgilere ulaşırız.²⁹³ Bu tasarımın Ocak 1955'e kadar sadece minimal değişiklikler ile devam edildiği görülmektedir.

Kapaklarda dikkat çeken önemli bir detay Eylül-Ekim 1950'de yayınlanan kırk ve kırk birinci sayının kapağına “*ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΙΜΒΡΙΩΝ*” (Tüm İmrozluların Yayın Organı) yazısının eklenmesidir.²⁹⁴ Ocak-Şubat 1951'de

²⁸⁷ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.14, Temmuz 1948

²⁸⁸ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.15, Ağustos 1948

²⁸⁹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.16, Eylül 1948

²⁹⁰ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.11, Nisan 1948, s.225 ve Yorgos Ksinos, “Eisagogi” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, Etairia Meletis Imbrou kai Tenedou, C.1., 2015, s.1ε'

²⁹¹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.17, Ekim 1948

²⁹² *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.20, Ocak 1949

²⁹³ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.25-26, Haziran- Temmuz 1949

²⁹⁴ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S. 40-41, Eylül-Ekim 1950

yayınlanan kırk dört ve kırk beşinci sayısının kapağında ise “*ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΙΜΒΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΙΜΒΡΙΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ*” (Tüm İmrozluların ve İmroz Derneklerinin Yayın Organı) ibaresinin geçtiğini görürüz.²⁹⁵ Bu ibare, Kasım 1953’de yayınlanan altmış birinci sayıda yeniden, sadece “*ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΙΜΒΡΙΩΝ*” (Tüm İmrozluların Yayın Organı) olarak geçer²⁹⁶ ve Ocak 1955’e kadar bu şekilde devam eder. Ocak 1955’den itibaren derginin kapağında buna benzer bir ifade görülmez.²⁹⁷ Bu durum aslında belli bir dönem aralığında derginin ve derneklerin işbirliği halinde olduğunun ama daha sonra aralarında bazı problemlerin yaşandığının da bir göstergesi olabilir. Bu konuyla ilgili yıllar sonra tartışmalar devam etmiş ve Eylül 1984 yılında *yayınlanan İmbros Gazetesi*’nde ve daha sonra da *İmbriotika* dergisinde yeniden gündeme gelmiştir.²⁹⁸

Ocak 1955’den itibaren kapak tasarımının tamamen değiştiği görülür. Yeni dizayn oldukça sadedir. Sadece Yunanca olarak tasarlanan kapakta en üste daha önce alışık olmadığımız bir yazı stili ile ΙΜΒΡΟΣ ve ΜΗΝΙΑΙΟ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ (Aylık Ansiklopedik Dergi) yazısı ile ortada küçük bir desti çizimi vardır. Kapağın aşağısında ise dönem, yıl ve sayı belirtilmiştir.²⁹⁹

²⁹⁵ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S. 44-45, Ocak-Şubat 1951

²⁹⁶ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S. 61, Kasım 1953

²⁹⁷ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.1(3.Period) Ocak 1955

²⁹⁸ Atanasios Sporos, ““To periodiko ‘İmbros- Epi Ton Tipo Ton İlon”, *İmbriotika*, C.11 S.43, Mart 1993, Selanik, s.781,782 ve, Yorgos Ksinos, “Eisagogi” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, Etairia Meletis Imbrou kai Tenedou, C.1., 2015, s.15’

²⁹⁹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.1(3.Period) Ocak 1955 ve Yorgos Ksinos, “Eisagogi” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, Etairia Meletis Imbrou kai Tenedou, C.1., 2015, s.15’

Şekil 3. *İmroz Dergisi'nin Ocak 1955 tarihli sayısının kapağı.*

Ocak 1955'de başlayan derginin üçüncü dönemine değin iç kapak dizaynının altında genellikle şiir ve o sayıya özel bir yazı görürken bu dönemde resim veya fotoğraflar görürüz. Örneğin, Şubat 1955'de birinci kapak aynı tasarımla devam ederken iç kapakta Paleopoulos yaşlı ve parçalanmış bir ağacın yeniden çıkan genç dallarını bize gösterir ve altına Stephanos Boletsis'in dizelerini ekler.³⁰⁰ Mart 1955'de birinci kapak aynı dizaynda devam eder. İç kapakta ise İmroz'un büyük öğretmeni Bartholomeos'un Kerkira'da (Korfu Adası) yapılan resmi paylaşılmıştır.³⁰¹ Yayınlanan son sayı ise Nisan 1955 tarihliidir. Burada iç kapak da *El Greco* olarak tanınan Kandiyeli Yunan ressam Domenikos Theotokopulos'un "Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ" (Diriliş) isimli resmi yer almıştır.³⁰²

³⁰⁰ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.2 (3.Period) Şubat 1955

³⁰¹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.3 (3.Period) Mart 1955

³⁰² *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.4 (3.Period) Nisan 1955

2.5. EGE'DEN AVUSTRALYA'YA: DAĞITIM

Adadaki birinci kuşak, yani içerisinde İmroz Dergisi'nin yazarlarının da bulunduğu yaş grubu Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı ve son olarak da İkinci Dünya Savaşı'nı görmüş kişilerdi. Bu kişilerin çoğu savaş sırasında adayı terk edip farklı ülkelerde yeni bir hayat kurmuş, bazen kendi istekleriyle bazense adaya uygulanan yasaklar neticesinde geri dönüşleri mümkün olmamıştır. Vatandaşlık konusunda sorun yaşamayan diğer bir kesim ise zamanla ekonomik koşulların yarattığı olumsuz etki sebebiyle küçük yaşlarda İstanbul'a gitmiş, varlıklı Müslüman evlerinde ve restoranlarında garson, kahya, hizmetçi, aşçı, dadı hatta bazen evlatlık olarak kalmışlardır. Bu kişiler arasından uzun yıllar boyunca adaya dönemeyenler olmuştur. Tek amaçları, adada kalan ailelerine para yollamak ve çocuklarının okuması için para biriktirmektir. Böylelikle ikinci kuşak içerisinden eğitim için ada dışına çıkanlar daha fazla olmuş ve meslekler edinerek dünyanın birçok yerinde yaşamaya başlamışlardır.³⁰³

Theodoros Angelopoulos *Ulis'in Bakışı* filminde şu repliği kullanır: “*Tanrı'nın yarattığı ilk şey yolculuktur. Bunu şüphe takip eder. Ve sıra hasreti.*”³⁰⁴ Adadan ayrılan İmrozluların güzergahları zamanla kendilerine yeni kültürel özelliklerle katsa da, nostos aynıydı. “*Yaşadığımız yer değişse de doğduğumuz yer asla değişmedi. Değiştiremezsiniz de*” diyor Kiriakos Kutsomalis.³⁰⁵ Bunların bilincinde olan ve dünyanın birçok köşesine giden ve hasret çeken İmrozlulara ulaşmak isteyen yazarlar, dergiyi farklı ülkelere de yollamaya karar verdiler. Ülkelerdeki temsilciler ve bu temsilcilerin adresleri ilk sayıdan, derginin üçüncü dönemine kadar okuyucuya duyurulmuştur. İlk sayıda Mısır (İskenderiye), Yunanistan, Transvaal (Güney Afrika), Amerika Birleşik Devletleri, Tanganika Cumhuriyeti, Belçika Kongosu ve Avustralya'daki temsilciliklere yer verilmiştir.³⁰⁶ İkinci sayıda bu ülkelere Fransız Kongosu,³⁰⁷ on sekizinci sayıda ise Fransa dahil olur.³⁰⁸

³⁰³ Erginsoy(2006), *a.g.e.*, s.95-99

³⁰⁴ Theodoros Angelopoulos, *Ulis'in Bakışı*, 1995, 85. Dakika.

³⁰⁵ Korucu, *a.g.e.*, s.263

³⁰⁶ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.1, Haziran 1947

³⁰⁷ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.2, Temmuz 1947

³⁰⁸ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.18, Kasım 1948

Türkiye içerisinde, İmroz dışındaki tek temsilcilik İstanbul Galata'dadır.³⁰⁹ (Haziran 1950'den sonra temsilcilik adresi Fener'e taşınmıştır.³¹⁰) İstanbul'un ilk temsilcisi Nikos Paleopoulos olmuştur. Ardından bu görevi Vasileos G. Vasileiadis³¹¹ ve Vasilileos Venetis³¹² devralmıştır. Derginin üçüncü döneminde temsilciliklere dair herhangi bir bilgi verilmemiştir. Yabancı ülkeler içerisinde en çok temsilciliğe sahip yer Yunanistan'dır. Öncelikli olarak Atina ve Selanik'te temsilcilik bulunduran dergi, daha sonra İmroz'a komşu Limni Adası'nda da temsilciliğe yer vermiştir.³¹³ Derginin Mısır'da İskenderiye, Transvaal'da (Güney Afrika) Primrose, Amerika Birleşik Devletleri'nde Boston ve daha sonra New York, Tanganika Cumhuriyeti'nde Tanga-Tanganika Bölgesi ve daha sonra Iringa, Belçika Kongosu'nda Leo Kongo Belge, Avustralya'da Auburn, Fransız Kongosu'nda Bangui, Franda'da ise Paris'de temsilcilikleri vardır. Bu bilgiler bize aynı zamanda adadan ayrılan İmrozluların yurt dışındaki yerleşim bölgeleri hakkında da bilgi verir.

2.6. DERGINİN FİNANSMANI: REKLAMLAR

İlk sayıda derginin fiyatı belirtilmezken ikinci sayıdan, Mart-Nisan-Mayıs 1950 tarihli otuz dört-otuz beş-otuz altıncı sayıya kadar dergi 40 kuruşa satılmıştır. Bu dönemden sonraki fiyatlar şöyledir: otuz dört-otuz beş-otuz altıncı sayı ile kırk dört-kırk beşinci sayıya kadar 60 kuruş, kırk dört-kırk beşten elli beşe kadar 50 kuruş, elli beşten altmış bir kadar 40 kuruş, altmış birden Nisan 1955'e kadar olan süreçte ise yeniden 50 kuruşa satılmıştır.

Derginin abonelik ücretleri ise derginin birinci ve ikinci dönemini kapsayan sürelerde şöyledir: Yerliler için yıllık 5 Türk Lirası, yerliler için 6 aylık abonelik 3 Türk Lirası, Türkiye dışındakiler için ise derginin ikinci sayısında bir yıl için 1 Sterlin olarak belirtilirken³¹⁴ daha sonra Sterlin yerine 5 Dolar olarak değiştirilmiştir.³¹⁵

³⁰⁹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.1, Haziran 1947

³¹⁰ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.37, Haziran 1950

³¹¹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.14, Temmuz 1948

³¹² *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.25-26, Haziran-Temmuz 1949

³¹³ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.14, Temmuz 1948

³¹⁴ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.2, Temmuz 1947

³¹⁵ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.14, Temmuz 1948

Derginin üçüncü döneminde aboneliklerle ilgili herhangi bir fiyat bilgisine ulaşılamamaktadır.

Dergide dilek ve tebrik mesajlarını yayınlamak için ise 10 satıra kadar 250 kuruş alınmıştır. Reklamlar için ise özel anlaşmaların olduğu ve ön ödeme yapılmasının zorunlu olduğu belirtilir.³¹⁶

Dergi, birinci sayısından altmış birinci (Kasım 1953) sayısına kadar reklam almıştır. Bu reklamlar İmroz, İstanbul, Transvaal ve Amerika'dan gelmiştir. Dergide yayınlanan ilk reklamlar İstanbullu şeker ve çikolata üreticisi Apostol Etnopoulos'un, *Royal* markasının, Nasos Mandalidis'in *İmroz Gazozu*'nun (daha sonraki sayılarda bu gazozun ismi Güzel İmroz Gazozu olarak geçecektir.) ve Nikos Paleopoulos'un İstanbul, Galata Kürekçiler 45. adresindeki tabela, arma, heykeller, anıtlar, metal kabartmalar ve şablonlar yaptığı atölyesinin reklamlarıdır.³¹⁷

Yurt dışından dergiye verilen ilk reklam Transvaal'de bulunan *Karavelos* isimli mobilya mağazasıdır. Burada genellikle ofis mobilyaları üretilmektedir. Bu reklam ilk olarak dördüncü sayıda yayınlanmıştır.³¹⁸ İkinci sayıdan itibaren dergide sıklıkla gördüğümüz bir başka ürün reklamı Shinoudi merkezli *Alkivoğlu* sabunlarıdır. Bu fabrikanın sahibi Stavro Stavropoulos'dur. Önceki sayılarda klasik bir çerçevede verilen reklam dokuzuncu ve onuncu sayılarda tam sayfa olarak ERGO'nun çizimi ile yayınlanır.³¹⁹

³¹⁶ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.28, Eylül 1949

³¹⁷ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.1, Haziran 1947 s. İç kapak ve s.17

³¹⁸ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.4, Eylül 1947

³¹⁹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.9, Şubat 1948

Şekil 4. *İmroz Dergisi'nin dokuzuncu sayısında yayınlanan Alkivoğlu sabunlarının reklamı.*

Dergiye verilen reklamların arasında otel sahiplerinin sayısı fazladır. Mihail Fanariotis'in Panagia'da bulunan *Yeşil İmroz Oteli*³²⁰ ve yine Panagia'da bulunan Yorgos Karamanolis'in *İmroz Oteli* dergiye reklam veren yerel işletmelerdir.³²¹ İstanbul Galata, Necati Bey Caddesi, Vekilharç Sokak, No.24'de bulunan *Romanya Oteli* dergiye uzun süre ve tam sayfa olarak reklam vermiştir.³²² Önce Theodosiou Sourlis'e sonra İlia Hiona ve Kosta Houli'ye ait olan *İmroz Palas* da dergide reklamını sıkça gördüğümüz işletmelerdendir. *İmroz Palas*'ın adresi:

³²⁰ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.2, Temmuz 1947

³²¹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.3, Ağustos 1947

³²² *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.11, Nisan 1948

Galata, Necati Bey Caddesi, 234-9/11 olarak verilmiştir.³²³ Daha sonra Otelin sahibi Dimitrios Tsibitis olur ve ismi *Yeşil İmroz Oteli* olarak değişir ama reklamı dergide yine yer alır.³²⁴ İstanbul'dan reklam veren oteller arasında en çok dikkat çeken otel *Güven Oteli*'dir. Çünkü otelin sahibi Şükrü Kaya, işletmesinde çalışan tüm personelin İmrozlu olduğunu belirtir. Reklamda belirtilen bir başka detay otelin kafesidir. Bu kafede Yunan plakları dinlenebilir. Güven Oteli'nin adresi: Galata, Kaval Sokak No:7 olarak verilir.³²⁵ Yurt dışından reklamı verilen tek otel Yiantsou kardeşlerin 619 N.Main Borger-Teksa ABD'deki *The Garden Hotel and Hardwawce C* isimli otelidir.³²⁶

Dergiye verilen reklamlar arasında otellerle birlikte müzikli eğlence yerleri ve restoranların da sayıları fazladır. Bu restoranlardan biri Panagia-İmroz'daki *İmren Restorani*'dir. *İmren Restorani*'nin sahibi Dimitris Ladaştır.³²⁷ İmroz sınırları içerisinde reklam veren bir diğer yer ise restoran, müzik kulübü ve gazino olan *Spilias*'dir. *Spilias*'ın sahibi Dimitrios Hados müşterilerine doğal ve taze mezeler ile birlikte yeni plaklar vaat eder.³²⁸ İstanbul'dan reklam veren yerlerden biri *BOEM*'dir. İmrozlu Kostas Hnios ve Dimitrios Pinaras tarafından işletilen, ailevi ve aristokrat bir kulüp olarak tanımlanan *BOEM*'de her Çarşamba "İmroz Gecesi" düzenlenmektedir. Akordiyonda Fanis, muhteşem Rebetiko şarkılarında Lazaros Karipis ve aynı zaman da Mihalakis vardır. *BOEM*'in reklam sloganı şöyledir: "*Burada bir gece eğlenen yeniden gelmek ister.*" Adresi ise Beyoğlu, İş Bankası olarak verilmiştir.³²⁹ Tavernalar arasında en çok reklam verenlerden biri *Cennet*'tir. *Cennet*, Boğaz manzarası olan ve çiçeklerle süslenmiş bir bahçeye sahiptir. Burayı Atina tavernalarını andıracak şekilde dizayn ettiklerini söylerler. Tango, romantik şarkılar ve Rebetiko *Cennet*'in olmazsa olmazlarıdır. *Cennet*'te o dönem Atina'da üne kavuşan Nikos Gounaris, Sofia Vembo, Vassilis Tsitsanis, Manolis Angelopoulos gibi sanatçıları dinleyebilir, hit şarkılardan hemen

³²³ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.14, Temmuz 1948

³²⁴ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.24, Mayıs 1949

³²⁵ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.38-39, Temmuz- Ağustos 1950

³²⁶ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.8, Ocak 1948

³²⁷ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.44-45, Ocak-Şubat 1951

³²⁸ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.58-59-60, Mart-Nisan-Mayıs 1952

³²⁹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.44-45, Ocak-Şubat 1951

haberlar olabildiniz.³³⁰ Aynı zamanda *Cennet* verdiği bir reklamında sahneye çıkan müzik grubunu da tanıtır: Ŗarkıcı Heni, tatlı sesli tenor Avgeris, çok yetenekli Griorgakis, havaya da (bir eŖit gitar) Vasilis, piyanist Kostas ve maestro Tianos.³³¹

Reklamı olan bir diğer taverna ise Triantafillos Papadopoulos'a ait olan İstanbul KurtuluŖ, Tramvay 262-266 adresindeki ünlü tavernadır. Bu taverna da taze mezeler yanında Atina'daki en son kayıtları misafirlerine sunmayı vaat eder. Aynı tarihlerde reklam veren bir diğer taverna ise Spyridon Havoutsios ve Dimitrios Tzanon'un yneticiğini yaptığı Krepen Pasajı'nın içerisindeki tavernadır. Burada da vaatler taze mezeler ve Atina plaklarıdır. Bu iki taverna "MEPAKΛΗΔΕΣ TOY NTOYZIKOY" (Uzo Hayranları) baŖlıđı ile verilmiŖtir.³³² Tavernaların adı açık bir Ŗekilde belirtilmemiŖtir. Ancak Krepen Pasajı'nın içerisindeki ve Spyridon Havoutsios yöneticiliğini yaptığı tavernanın dönemin nl *İmroz Restoranı* olma olasılığı yüksektir.

İstanbul ve İmroz dıŖından reklam veren tek restoran Antigoni'den (Burgazada) *İndiana*'dır. *BOEM* kulübünün yöneticiliğini yapan Kostas Hnios ve Dimitrios Pinaras'ın yönetiminde bir sahil gazinosu olan *İndiana* her cumartesi misafirlerini bekler.³³³ Petros Kseris ise dergiye üç ayrı reklam vermiŖtir. Bu reklamlardan biri Galata-Akçe Sokak No.13'deki *İmroz Lokantası*'dır. Bu reklamın üzerinde ise yine kendisine ait *İmroz Kahvesi*'nin reklamını görürüz. Bu kahve farklı bir adreste, Galata- Necati Bey Caddesi No.220 numaradadır. Kseris, İmrozlulara, "İstanbul'da alıŖan veya seyahat eden yurttaŖlarınızla tanışmak isterseniz *İmroz Kahvesi*'ni ziyaret etmelisiniz" diyor. Kseris'in dergiye verdiği diğer bir reklam ise posta servisi hakkındadır. Kendisinin yönetimini üstlendiği bu İstanbul-İmroz posta servisinde ise postacı olarak Yorgos Chrisofilidis alıŖır.³³⁴

Dimitrios ve Aggelos Makris'in Cihangir Lenger Sokak, No.4, Beyoğlu, İstanbul adresi ile reklam verdiği *İmroz Pazarı* adlı bakkalı da dergi de uzun bir süre yer

³³⁰ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.12 Mayıs 1948

³³¹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.22, Mart 1949

³³² *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.46-47-48, Mart-Nisan-Mayıs 1951

³³³ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.44-45, Ocak-Ŗubat 1951

³³⁴ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.15, Ağustos 1948

alıyor. Ayrıca Dimitris Makris'in Beyoğlu Suterazi Sokak, No.35'te olan manav dükkanının da reklamını görüyoruz.³³⁵

Royal çikolata ve şekerlemelerinden sonra aynı sektörden reklam veren diğer bir marka ise *EGE* oluyor. Karamel, nane şekeri, fondan, Tarzan çiklet gibi ürünleri olan markanın sahibi Kostas Notis ve Angelos Altsitzoglu olarak aktarılıyor³³⁶ (daha sonra Altsitzoğlu reklamlarda çıkmayacak yerine Sias eklenecektir.) Bu markanın adresi ise Asma Altı Eski Papazoğlu Han, No.28, İstanbul olarak veriliyor.³³⁷

Ocak-Şubat 1951 tarihli kırk dördüncü ve kırk beşinci sayısında ise diğer reklamlara göre daha özel bir tasarım ile *MABEL* çikolatalarının reklamını görmeye başlıyoruz. Bu marka dergiye üç kez reklam veriyor. Bu sektörden son olarak *İMREN* çikolata fabrikasının reklamını görüyoruz. Fabrikanın adresi Yolcu Salonu Meydanı, Galata olarak geçiyor.³³⁸

³³⁵ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.18, Kasım 1948

³³⁶ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.20, Ocak 1949

³³⁷ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.29, Ekim 1949

³³⁸ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.44-45, Ocak-Şubat 1951

— Πάλι δίχως πετρέλαιο έμεινα και πάγω νά πάω.
 — Σε λυκούμαι ! Σ' αυτόν τόν αιώνα τής προόδου
 μάθισαι και παιδεύσαι. Δεν βλέπεις έμένα που εξασφάλισα
 φως και ραδιόφωνο με τόν αντιόρμω MIKA

Şekil 5. *İmroz Dergisi'nin yedinci sayısında yayınlanan MİKA reklamı.*

Dergiye verilen en ilginç reklamlardan biri ise *MİKA*. *MİKA* dergide yayınlanan reklamında Paleopoulos'un bir çizimini kullanıyor. Elindeki lambanın yağının bitmesinden şikayetçi olan bir kişi ve onun karşısında ise yel değirmeninden elde edilen enerji ile her zaman ışığı ve radyosu için elektriği olduğunu söyleyerek övünen bir başka kişiyi görüyoruz.³³⁹

İstanbul Topkapı Kapı içi'nden *Sporidis Eczanesi* de *İmroz*'dan istenen reçetelerin yapılıp hemen gönderileceğiyle ilgili bir reklam veriyor.³⁴⁰

³³⁹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.8, Ocak 1948

³⁴⁰ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.9, Şubat 1948

Galata Necati Bey Caddesi No.224 adresinde bulunan erkek ve kadın berberi İstefo Zografos da dergide reklamını birçok kez yayınlatır.³⁴¹

İmroz'da Panagia'dan Stavros Haritou hem kadın hem de erkekler için uygun fiyatlı, sağlam ve zarif ayakkabılar ürettiğini reklamında belirtir.³⁴² Panagia'dan reklam veren diğer bir ayakkabı üreticisi de Vassileios I. Tsitselis'dir. Erkekler ve kadınlar için sağlam ayakkabılar yaptığını belirtir ve ürünlerini sipariş üzerine yapar.³⁴³ Ayrıca İstanbul'dan da ayakkabı üreticileri reklam verir. Derneklerinin seçkin kurucu üyelerinden biri olarak tanıtılan Anastasios Kouveris'in "vatanseverlere ve cemiyet dostlarına her zaman hizmet etmeye hazır olduğu" verdiği reklamda söylenir. Kouveris aynı zamanda sipariş ile kadın kemeleri de yapar. Adresi Yeni Çarşı Cezayir Sokak No.21, Beyoğlu, İstanbul'dur. Yine derneklerinin yönetim kurulu üyeleri arasında bulunan başka bir ayakkabıcı Athanasios Ksilaros da reklam verenler arasındadır. Onun dükkanının adresi ise Dudu Odalar 29/11 Balıkpazarı Beyoğlu'dur.³⁴⁴

İstanbul Beyoğlu'ndaki Hacıoğlu Pasajı'nda kadın modası üzerine bir atölyesi olan Themis Petridis'in de reklamı yayınlanır. Reklamda o da, hemşehrileri ve derneklerinin kurucu üyesi olarak okuyucuya sunulur.³⁴⁵

Agathon Dimitriadis'in *Süper Radyo* isimli dükkanında ise tüm İmrozlular radyosunu tamir ettirebilir ve ayrıca elektrik ile veya pille çalışan çok çeşitli radyolar bulabilirdi. *Süper Radyo*, Meşrutiyet Caddesi, No.51/1, Beyoğlu, İstanbul adresinde İngiliz Büyükelçiliği'nin karşısında, İmroz Derneği'nin olduğu taraftaydı.³⁴⁶ *General Elektirik* ise İmroz'da bulunan, taksit ile radyoları, elektrikli ütüler ve lamba gibi elektrikli ev eşyalarını satan bir dükkan idi. Sahibi Vasilis Hrisostomidis aynı zamanda elektrik tesisatı ile de ilgileniyordu.³⁴⁷

Panagia'da Metropolit binasının yanında bulunan Yorgos Kintilerou'nun mobilya mağazası da dergiye reklam veren yerlerdendir. Kintilerou, İmrozlulara İstanbul'da

³⁴¹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.17, Ekim 1948

³⁴² *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.10, Mart 1948

³⁴³ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.51-52, Ağustos- Eylül 1951

³⁴⁴ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.58-59-60, Mart-Nisan-Mayıs 1952

³⁴⁵ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.42-43, Kasım-Aralık 1950

³⁴⁶ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.46-47-48, Mart-Nisan-Mayıs 1951

³⁴⁷ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.49-50, Haziran -Temmuz 1951

bulunanlardan daha iyi mobilya istiyorsanız mağazamıza sipariş verebilirsiniz der. Mağazada son tasarım iyi işçilikte her zevke uygun koltuklar, puflar, kitaplıklar, gardıroplar ve diğer tüm oda mobilyaları bulunurdu. Reklamda fiyatların oldukça uygun olduğu belirtilmiştir.³⁴⁸

2.7. NOTLARDAKİ ADA

Yazarlar, İmroz ve İmrozlulara dair anlatılmasını ve kayıt altına alınmasını istedikleri birçok alanda yazılar kaleme almışlardır. Derginin amacına uygun olarak “Ansiklopedik” yazılar çoğunlukta olsa da yazarların ele aldıkları konu hakkındaki görüşleri, gündelik olaylar hakkında yaptıkları yorumlar da bu yazılar içerisinde kendini gösterir. Elbetteki adanın tarihi, gelenekleri, doğası, ada sakinlerinin eğitimi ve sağlık problemleri gibi çeşitli alanlarda bilgi sahibi olan kişilerin yazdığı her bir yazı, İmroz’u anlamak isteyenler için oldukça değerlidir. Ancak dergi okuyucuya geçmişten ve süreklilikten öte içinde bulunduğu “o anı” yaşatabilceği bir alan da tanımıştır. Derginin son sayfalarında süregelen ve “ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ” (Notlar) olarak başlıklandırılan bir bölüm vardır. Bu bölümde adanın gündelik hayatına dair birçok konuya değinilirken aynı zamanda derginin yayınlandığı dönemi kapsayan, Türkiye’den haberler ve İmrozluların dağıldığı ülkelere dair de önemli bilgiler okuyucuya sunulur.

Notlarda oldukça büyük bir yer kaplayan konu, adaya gelişler ve adadan ayrılışlardır. Bürokratlar, memurlar, siyasetçiler, sanatçılar, yurt dışında ve İstanbul’da yaşayan İmrozluların adayı ziyaretlerinin yanı sıra adadan göç eden İmrozlularla, adadaki görevleri son bulan devlet görevlilerinin ayrılışlarına dair bilgiler de burada kayıt altındadır. Örneğin, Haziran 1947’de yayınlanan ilk sayıda, 15 Nisan’da adayı ziyaret eden ve bir hafta süreyle adada kalan Çanakkale Valisi Ferit Nomer’den ve Nisanın son haftasında adaya gelen Çanakkale Milletvekili Niyazi Çıtakoğlu’ndan bahsedilir. Ayrıca aynı sayıda Çanakkale Milli Eğitim Müdürü olarak yeni atanan Hikmet Gökten’in, İmroz’u ilk

³⁴⁸ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.49-50, Haziran-Temmuz 1951

kez mayıs ayının başında ziyaret ettiği söylenir.³⁴⁹ Bu bölümde kendisinden bahsedilen siyasetçiler arasında Refet Bele de vardır. Dönemin İstanbul Milletvekili Refet Bele İmroz'u ziyaret etmiş, bir hafta boyunca İmroz'da kalmış ve ada halkının sorunlarını, isteklerini dinlemiştir.³⁵⁰ Derginin ilerleyen sayılarında Refet Bele'nin ada halkının isteklerini, hükümet yetkilileriyle konuştuğu ve neticeleri gelip ada halkı ile bizzat paylaştığını okuruz.³⁵¹ 10 Temmuz 1947 tarihinde İmroz'daki Halk Parti'nin açılışına şahitlik etmek için partiden görevliler ve milletvekilleri adaya gelmiştir. Gelenler arasında Tokat Milletvekili Recai Güler, Tunceli Milletvekili Necmettin Sahir Silan, Balıkesir Milletvekili Abdi Ağabeyoğlu, Çanakkale Vali Yardımcısı Tahsin Kayaalp ve mühendis Selahattin Günsel vardır. Onları, Belediye başkanı Zafiriadis ve muhtarlar, Kastro İskelesinde karşılamıştır.³⁵² Metropolit İakovos ve onun davetlilerinin adaya gidiş gelişleri de kayıt altındadır.³⁵³

Adadan ayrılan devlet görevlileri de dergide yer bulur. Kendilerine ada halkı adına teşekkür edilir ve yeni görev yerlerinde başarılar dlenir. Örneğin, Mart 1948'de yayınlanan derginin onuncu sayısında dönemin İmroz Kaymakamı Cevat Çapanoğlu'nun tayininin Örtülü'ye çıktığı haberi verilir. Yerine ise 1 Şubat'tan itibaren İlhami Ballı geçmiştir.³⁵⁴ Bir başka kaymakam değişikliği haberi ise Cezmi Özişik'in yerine 10 Eylül 1951'de İmroz'a gelerek görevi devralan Bahir Öztrak ile ilgilidir.³⁵⁵ İhsan Sabri Çağlayangil'in Çanakkale'ye vali oluşu da dergide yer bulur.³⁵⁶ Sadece siyasi isimler değil, siyasi sebeplerden ötürü adaya gelen, gelmek zorunda olan kişiler de olmuştur. Örneğin, Nisan 1943'de yayınlanan yirmi üçüncü sayıda, adaya Batı Trakya'dan yaklaşık olarak yüz otuz Müslüman mültecinin Kastro Limanı'na geldiği yazar.³⁵⁷

³⁴⁹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.1, Haziran 1947, s.16

³⁵⁰ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.17, Ekim 1948, s.117

³⁵¹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.19, Aralık 1948, s.167

³⁵² *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.3, Ağustos 1947, s.55

³⁵³ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.23, Nisan 1949, s.263

³⁵⁴ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.10, Mart 1948, s.227

³⁵⁵ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.51-52, Ağustos- Eylül 1951, s.45

³⁵⁶ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.61, Kasım 1953, s.15

³⁵⁷ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.23, Nisan 1949, s.263

Dergiye katkı verenlerin de adayı ziyaretlerine yer verilir. Örneğin dergide reklamları bulunan Royal Çikolataları'nın sahibi Apostol Ethnopoulos 24 Ağustos 1948'de adayı ilk kez ziyaret etmiştir.³⁵⁸ Elbette derginin İstanbullu destekçileri Nikos Paleopoulos ve Vasilis Anagnostopoulos(Ergo)'un İmroz ziyaretleri de dikkat çeker. Adaya tatil için geldikleri belirtilen İstanbullu dostların³⁵⁹ adadan ayrıldıkları haberi de diğer sayıda yer alırken kendilerinden adada kaldıkları süre boyunca edindikleri izlenimleri okuyucularla paylaşmaları konusunda da ricada bulunulur.³⁶⁰ İmroz'a araştırma yapmak için gelen bilim insanlarından da bahsedilir. Bunlardan biri İstanbul Üniversitesi Jeoloji Profösörü Hamit Pamir'dir. Pamir meslektaşları Mehmet Akar Tuna ile birlikte adadaki kayalar ve cevherler üzerine araştırma yapmıştır.³⁶¹

İmroz'dan iki yıl ayrı kaldıktan sonra on beş günlük bir tatil ve memleket özlemini gidermek için gelen Themis Petridis'in İstanbul'a geri dönüşü de dergide yer alır. Yakınları onun gelişini büyük bir sevinç ile karşılamış, dönüşünde ise aynı şiddetteki hüznle uğurlamışlardır.³⁶²

Derginin bu bölümünde adaya gidiş-geliş sebepleri belirtilirken aslında adanın eksiklikleri de görülmüş olur. Örneğin, gençler genel olarak daha iyi ekonomik şartlara sahip olabilecekleri ülkelere veya daha iyi eğitim olanaklarının olduğu bölgelere giderler. Eğitim için adayı terk edenlerden biri olan Yorgos Hr. Bakkalis'in İstanbul'dan Atina'ya eğitim görmek için yola çıktığı haberi dergide yer alır.³⁶³ Eğitim için gidenlerden özellikle öğretmen ve doktor olanların çoğunun memleketlerine faydalı olabilmek adına geri döndüğünü de görürüz. Örneğin, Atina Üniversitesi'nde eğitim görüp, İstanbul Üniversitesi'ndeki yeterlilik sınavlarını da başarı ile geçerek hekim olan Dimitris Fokas ve Panayotis (Takis) Papadopoulos adaya geri dönerler.³⁶⁴ Aynı zamanda yine Atina'dan mezun olan Evgania K.Keinou da Shinudi'ye öğretmen olarak geri gelir³⁶⁵ Genç kadınlar

³⁵⁸ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.16, Eylül 1948, s.92

³⁵⁹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.3, Ağustos 1947, s.55

³⁶⁰ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.4, Eylül 1947, s.78

³⁶¹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.4, Eylül 1947, s.78

³⁶² *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.4, Eylül 1947, s.78

³⁶³ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.18, Kasım 1948, s.141

³⁶⁴ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.1, Haziran 1947, s.16

³⁶⁵ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.6, Kasım 1947, s.124

genellikle eğitim almak haricinde evlilik yoluyla adadan ayrılırlar. Örneğin birinci sayıda Sultana Chrisostomidou'nun Amerika'ya gidiş haberini görürüz.³⁶⁶ Haziran 1948'de yayınlanan on üçüncü sayıda ise Sultana Chrisostomidou'nun Dimitrios P. Chatzikiriakidis ile Brooklyn'den yolladığı düğün fotoğrafı yer alır.³⁶⁷ Yine birinci sayıda Transvaal'e yola çıktığı duyurulan Evanthia Anastasiadou'nun³⁶⁸ Belçika Kongosu'nda yaşayan İmrozlu Yorgios Dimitriadis ile nişanlandığı Kasım 1947'de yayınlanan altıncı sayıda duyurulur. Aynı sayıda Panagia'dan Marika Pan. Mandalı'nın Aya Theodoridoulu olan ancak Paris'te yaşayan Vasileiou Papalampou ile nişanlandığı bilgisine de ulaşırız.³⁶⁹

Şekil 6. İmroz Dergisi'nin on üçüncü sayısında yayınlanan Sultana Chrisostomidou'nun Dimitrios P. Chatzikiriakidis ile Brooklyn'den yolladığı düğün fotoğrafı.

³⁶⁶ İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955, S.1, Haziran 1947, s.16

³⁶⁷ İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955, S.13, Haziran 1948, s.15

³⁶⁸ İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955, S.1, Haziran 1947, s.16

³⁶⁹ İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955, S.6, Kasım 1947, s.125

Adadan ayrılan yaşlılar ise daha önceden göç etmiş kardeşlerinin veya çocuklarının özlemine dayanamayarak yola çıkarlar. Örneğin, Vasilios Kiginatos, öğrenim görmek üzere giden ve oraya yerleşen kızını ziyaret için Limni'ye gider. Torunlarını görür ve geri döner.³⁷⁰ Bayan Zaharo Vasiliadou, Transvaal'deki kardeşlerini ziyarete gitmiştir. Kendisine dergi adına iyi yolculuklar dilenir.³⁷¹ Dergiye *Güzel İmroz Gazozu*'nun reklamını veren Nasos (Athanasios) Mandalidis ise Marsilya üzerinden Belçika Kongosu'na, kardeşlerinin yanına gitmek için yola çıkarken dergi vasıtasıyla çok sevdiği memleketinden ve dostlarından ayrılmanın üzüntüsünü okuyucular ile paylaşmak ister.³⁷²

Derginin bu bölümünde adada yapılan evlilikler, adadaki doğumlar ve ölümler de duyurulur. Eylül 1947 yayınlanan tebrik mesajı ile öğreniyoruz ki Panagia'dan Vasiliki Io. Mavroudari, Maria Pan. Ksilara, ile Aya Theodorou'dan Stella Io. Savvadis'in oğulları olmuştur.³⁷³ Ayrıca derginin yöneticilerinden Atanasios Sporos'un ve eşinin Şubat 1948'de ikinci bir kızı olduğu haberi verilir.³⁷⁴ Dokuzuncu sayıda Nikos Paleopoulos'un Katina Christodoulidou ile evlendiği haberi de yer alır ve İmroz Dergisi yeni evlilere mutluluklar diler.³⁷⁵ Onuncu sayıda ise yeni evli çiftin 12 Mart'ta İstanbul'a gittikleri yazar.³⁷⁶

Aynı zamanda ada içerisindeki evlilikler, vaftiz törenleri ve ölümler ilk başta bu bölüm içerisinde yer alırken daha sonra bir çizelge ile derginin farklı sayfalarında okuyucu ile buluşur. Bu çizelgede vaftiz bölümünde, vaftiz edilen çocuğun babasının adı ve soyadı, çocuğun vaftiz adı, çocuğun doğum tarihi, vaftiz tarihi ve çocuğun vaftiz annesinin veya babasının adı soyadı bulunur. Düğünlerde ise köy adı, damadın adı ve soyadı, gelinin adı ve soyadı, düğün tarihi ve nedimelerin isimleri ve soyadları yazılır. Ölüm bölümünde ise ölen kişinin köyü, adı ev soyadı, öldüğü tarih ve kaç yaşındayken öldüğü belirtilir.³⁷⁷

³⁷⁰ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.7, Aralık 1947, s.150

³⁷¹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.3, Ağustos 1947, s.55

³⁷² *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.18, Kasım 1948, s.141

³⁷³ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.4, Eylül 1947, s.79

³⁷⁴ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.10, Mart 1948, s.229

³⁷⁵ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.9, Şubat 1948, s.200

³⁷⁶ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.10, Mart 1948, s.229

³⁷⁷ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.11, Nisan 1948, s.256

ΑΗΕΙΑΡΧΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΜΑΡΤΙΟΥ 1948

ΒΑΠΤΙΣΕΙΣ

Κοινότης	Όνομα πατρός	Όνομα β-πτιστ.	Ημ. γεννήσεως	Ημ. Βαπτίσεως	Όνομα αναδέχου
Παναγία	Ιωάννης Καραγιάννης	Χρυσόστομος	20. 1. 948	7. 3. 948	Κώστας Καρανίκας
"	Στυλιανός Σατηριάδης	Φώτιος	6. 1. 948	7. 3. 948	Αικατερίνη Λιάκου
Σχοινιάδ.	Αθ. Λάσιος Δοντάδης	Σταμάτιος	20. 1. 948	11. 3. 948	Παφελονή Μουτάκη
"	Παναγιώτης Μαντριανός	Βασίλειος	8. 2. 948	4. 3. 948	Φώτιος Κουτσοβάρης
"	Αλέξανδρος Κανλής	Κωνσταντίνος	11. 3. 948	27. 3. 948	Γεώργιος Σαγιάς
"	Ελισσαίος Σουμμελής	Κωνσταντίνος	3. 3. 948	10. 3. 948	Παναγιώτης Δουμάκης
"	Εδωφόριος Κόκοινας	Σοφία	—	29. 2. 948	Κωνσταντ. Κορυωνίδης
"	Εδωφόριος Σάζος	Κωνσταντίνος	—	29. 2. 948	Χρήστος Αργυρός
"	Δημήτριος Χατζοδής	Ιωάννης	20. 2. 948	6. 3. 948	Καλλιόπη Νικολαΐδου
"	Χριστόδουλος Ψαρός	Παναγιώτης	10. 2. 948	6. 3. 948	Ειρήνη Καραβουνάκη
"	Εδωφόριος Γαζιάδης	Δημήτριος	15. 2. 948	7. 3. 948	Δημήτριος Δημιός
"	Γεώργιος Κοντομαλλής	Καλλιόπη	5. 2. 948	7. 3. 948	Καλλιόπη Νικολαΐδου
"	Γεώργιος Γραμιαδής	Κωνσταντίνος	15. 2. 948	12. 3. 948	Μαρία Σαζών
"	—	—	—	—	—
Αγ. Θεόδω.	—	—	—	—	—
Γλυκό	—	—	—	—	—
Ευλόγιον	Παναγιώτης Αλατζής	Κασσανή	8. 1. 948	20. 3. 948	Μιχαήλ Ηιγλής
Κάστρον	—	—	—	—	—

ΓΑΜΟΙ

Κοινότης	Όνομα νυμφίου	Όνομα νύμφης	Ημ. γάμου	Όνομα παρανύμφου
Παναγία	—	—	—	—
Σχοινιάδ.	—	—	—	—
Αγρίδιον	Βασίλειος Καραβουνάκης	Αρετή Λιγδά	29. 2. 948	Κωνσταντ. Μπακάλης
"	Βασίλειος Πιάζος	Καλλιόπη Ζούνη	1. 3. 948	Αγγελική Τσακλή
"	Γεώργιος Στεφανίδης	Μαρία Ζούνη	4. 3. 948	Αικατερίνη Σακετοπούλου
"	Νικόλ. Καραβασίλης	Αικατερίνη Δαρμά	7. 3. 948	Ασημίνα Ζωφελό
"	Καράλαρος Δημήτριος	Γεωργιανή Φουλά	7. 3. 948	Χρήστος Αργυριανός
"	Παναγιώτ. Οκοκωφόρος	Μαρία Καρπουράλλη	9. 3. 948	Εδωφόριος Γέρας
"	Γεώργιος Ταλιαδοβός	Παρασκευή Κοταίφου	11. 3. 948	Μαρία Λιάπη
"	—	—	—	—
Γλυκό - Κάστρον	—	—	—	—
Ευλόγιον	Νικόλαος Παλαιόπουλος	Αικατερίνη Χριστοδολίδου	4. 3. 948	Ζωετίρα Μούτσου

ΘΑΝΑΤΟΙ

Κοινότης	Όνομα θανόντος	Ημ. θανάτου	Ηλικία
Παναγία	Ηελαγία Γιοργιάκου	14. 3. 948	76 έτη
"	Οδρανία Χρηστίδου	21. 3. 948	69 "
Σχοινιάδ.	Εδωφόριος Παρώνης	4. 3. 948	70 "
Αγρίδιον	Ιωάννης Αργυριώτης	27. 3. 948	74 "
"	—	—	—
Αγ. Θεόδωροι	—	—	—
Γλυκό - Κάστρον	Αρετή Μπαταρά	5. 3. 948	81 έτη
Ευλόγιον	Καλή Κοτζιάρη	18. 3. 948	77 "

Şekil 7. *İmroz Dergisi'nin on birinci sayısında yayınlanan, Nisan 1948 yılına ait vaftiz, evlilik ve ölüm çizelgesi.*

Yurtdışında ölenlerin haberleri de derginin bu bölümünde yayınlanır. Örneğin New York'ta yaşayan Shinudili ünlü oyuncu Polikseni Zapnokagia'nın (Babası, Savvas Matsoukis, eşi Kostas Zapnokagia, çocukları Giorgos, Savvas, Antigoni, İlektra) ölüm haberi dergide yayınlandı. Zapnokagia, New York'ta Yunan-Amerikan askerlerinin eşlerinin katıldığı bir kulüp kurmuştu. Ölüm haberinde, 2 Kasım 1951'de, 54 yaşında vefat ettiği belirtilen Zapnokagia'nın cenazesine, bu kulüpteki tüm kadınların katıldığı yazar.³⁷⁸ Derginin bir başka sayısında ise adaya büyük bağışlar yapan Ioannis Yantsou'nun 7 Şubat 1948'de Teksas'da öldüğü

³⁷⁸ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.53-54, Ekim- Kasım 1951 s.70

duyurulur. Yantsou için Panagia'da bir tören düzenlenir ve kendisi memleketinde anılır.³⁷⁹ Dergide ayrıca kendisinin aşağıdaki fotoğrafı da paylaşılır.³⁸⁰

Şekil 8. Ioannis Yantsos'un İmroz Dergisi'nin onuncu sayısında yayınlanan vefat haberi.

Derginin New York temsilciliğini üstlenen P. Stavropoulos'un ölüm haberi de dergide yer alırken ailesine başsağlığı dlenir.³⁸¹

Bu bölümde kayıp ilanlarını da görürüz. Uzun zamandır haber alınamayan yurtdışındaki İmrozlular hakkında bilgi almak isteyen aileler ve arkadaşlar, yakınlarına dergi aracılığı ile ulaşmaya çalışırlar. Örneğin, Londra'da yaşayan Glikili Vasilio Vasiliadis'den 1940 yılından bu yana haber alınamadığı, kendisi ile ilgili herhangi bilgisi veya duyumu olanların dergiye veya direkt olarak kardeşi

³⁷⁹ İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955, S.12, Mayıs 1948 s.280

³⁸⁰ İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955, S.10, Mart 1948, s.205

³⁸¹ İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955, S.37, Haziran 1950, s.24

Haralambo Vasiliadis'e yazmaları rica edilir.³⁸² Aya Theodoriou köyünden Marina Aristidou Efstathiou, eşi ile birlikte 1938 veya 1939 yılında İzmir üzerinden Amerika'ya gitmek üzere ayrılır. O zamandan itibaren bir daha haber alınamayan bu kadının amcası Hrisostomo Zuni dergi aracılığıyla ona ulaşmaya çalışır.³⁸³ Aynı zamanda ABD Philadelphia'da yaşayan Panagialı Theophilos Christodos³⁸⁴ ve 1908 yılından itibaren New York'ta bulunan ancak 40 yıldır kardeşlerine mektubu ulaşmayan Evlambio'dan Theodosios Nik. Poxtos Nikolaidis³⁸⁵ 'den haber bekleyen yakınları da dergiye kayıplarını bildirerek ulaşmaya çalışırlar.

Derginin son sayfalarında yer alan “notlar” bölümünde oldukça fazla yer alan bir diğer konu ise adadaki tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile ihraç edilen ürünlerin güncel durumudur. Adada yetiştirilen ürünlerin o dönemki verimleri ve fiyatları verilirken çoğu zaman da İstanbul pazarındaki fiyatlar ile karşılaştırma yapılır. Özellikle ihraç edilen, zeytinyağı, sabun, keçi kılı ve peynirlerin fiyatları iki bölgede de sıklıkla takip edilir ve okuyucu ile paylaşılır. Bunun yanı sıra adalılara ihraç edilen ürünlerdeki eksiklikler ve verimin nasıl arttırılabileceğine dair kısa bilgiler verilir. Örneğin kalite olarak yüksek seviyede olan yağ, badem, bal ve sabun gibi ürünlerin İstanbul pazarında rağbet görmemesinin sebebi, İmrozlu üreticinin ürünü nasıl pazarlayacağını bilmemesi olarak yorumlanır. Mesela İmroz'da üretilen bir sabunun üzerinde İmroz'a ait bir simge değil de Ayvalık markası olduğunu gören alıcının Hacı Şakir markasına yönelebileceğinden bahsedilir.³⁸⁶ Ayrıca adada üretilen peynirlerin de İstanbul pazarında iyi yer bulamamasından yakınılır.³⁸⁷ Adadaki balıkçılığın yeterince gelişmemesi de dergide şikayet edilen konulardandır. 1948 yılında Çanakkale'deki balıkçılar balık bolluğundan çok mutludur, bazı balıkçılar adaya her hafta taze balık getirebilmektedir. Bunları okurla paylaşan “notlar”ın yazarı adalıların değil de başka balıkçıların adaya balık getirmesinden rahatsızdır. Bu nedenle gelen balıkların haberini verirken duygularını şöyle ifade eder: “*sevinsek mi üzülsek mi bilemiyorum...*”³⁸⁸

³⁸² *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.11, Nisan 1948, s.254

³⁸³ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.18, Kasım 1948, s.141

³⁸⁴ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.23, Nisan 1949, s.264

³⁸⁵ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.49-50, Haziran-Temmuz 1951, s.24

³⁸⁶ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.6, Kasım 1947, s.126,127

³⁸⁷ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.25-26, Haziran-Temmuz 1949, s.35

³⁸⁸ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.16, Eylül 1948, s.92

Ayrıca devletin kırsal nüfusa verdiği destekler de bu bölümde yer alır. Örneğin yirmi yedinci sayıda devletin böcek ve sivrisinekler için D.D.T ilacından gönderdiği ve köylülere ücretsiz dağıtılmasının talimatını verdiğini adalılarla paylaşır.³⁸⁹

O dönemde adada sağlık hizmetleri oldukça sınırlıdır. Bu nedenle adaya gidip gelen devlet doktorları ve eğitimlerini dışarıda tamamlayıp adaya gelen İmrozlu doktorlar oldukça önemlidir. Daha önce Atina'da eğitimlerini alıp dönen İmrozlu doktorlardan bahsetmiştim. Bu doktorlardan Dimitris Fokas'a bir teşekkür mesajı yayınlanır. Bu teşekkürü yayınlayan Yannis Hatziaudreu, Fokas'a, erken doğum yapan eşine hızlı ve soğukkanlı müdahalesi için şükranlarını sunar.³⁹⁰ Beş yıl boyunca adanın doktoru olan Şeref Zileli'nin İstanbul Gureba Hastanesi'nde ünlü patalog Frank'ın yanında asistan olarak çalışacağından³⁹¹ ve yerine İhsan Tüngüç'ün tayin edildiğinden de dergi aracılığıyla haberdar oluruz.³⁹² Derginin bu bölümünde sağlık ile ilgili ulaştığımız en önemli verilerden biri de adada yapılan aşılardır. Yazarlar salgın hastalıklardan, bu hastalıkların nerede görüldüğünden ve aşılama takviminden bahsederler. Örneğin, Nisan 1948'de ada halkının tamamının koleraya karşı aşılandığından bahsedilir. Ayrıca adada sıtma hastalığının da görüldüğü ama devletin ihtiyaç sahiplerine kinin maddesini ücretsiz olarak temin ettiği yazılır. Aynı sayıda adadaki grip salgının azaldığı da söylenir.³⁹³ 1950 yılının Mart ayında, küçük çocuklarda boğmaca hastalığı görüldüğünden, daha sonra ise seyrek de olsa kızamık vakalarının ortaya çıktığından bahsedilir.³⁹⁴ Kasım ve Aralık 1950'de ise adadaki grip salgının arttığı ve okul çağındaki çocukların bu salgın nedeniyle okula gidemediğini öğreniriz. Devlet doktoru ile Milli Eğitim Müdürü'nün ortak kararıyla ile adada okullar 15 Aralık'tan itibaren bir hafta tatil edilir. Aynı sayıda, bir önceki yıl Panagia, Evlambia, Gliki, Kastro ve Aya Theodorou'da görülen kızamığın bu yıl da Agridia'da görüldüğüne değinilir.³⁹⁵ Derginin bir sonraki sayısında, Ocak-Şubat

³⁸⁹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.27, Ağustos 1949, s. 59

³⁹⁰ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.25-26, Haziran-Temmuz 1949, s.36

³⁹¹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.19, Aralık 1948, s.167

³⁹² *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.21, Şubat 1949, s.213

³⁹³ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.11, Nisan 1948, s.254

³⁹⁴ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.34-35-36, Mart-Nisan-Mayıs 1950, s.213

³⁹⁵ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.42-43, Kasım-Aralık 1950, s.133

1951’de, Çanakkale’den Anti-tifo aşısının yollandığı,³⁹⁶ Aralık 1953 yayınlanan habere göre ise biri Panagia’dan biri ise Kastro’dan olan iki çocukta difteri vakasının görüldüğü ve Çanakkale’ye yollanan telgraf ile aşı istendiği yazıyor. Gelen aşılar ile on dört yaş altı tüm adalı çocuklar aşılanıyor.³⁹⁷

“Notlar” kısmında ada halkının gündelik yaşantısında çok önemli bir başka sorun olan ulaşım ile ilgili bilgiler paylaşılır. İstanbul ve Çanakkale’den adaya ulaşım sağlayan tekne, vapur ve gemiler, özellikle kış aylarında hava muhalefeti nedeniyle büyük sorunlar yaşar. Derginin sekizinci sayısında, Ocak 1948’de, İstanbul’dan İmroz’a gelen *Kemal* vapuru ile Çanakkale’den İmroz’a gelen *Dağlı* ile ilgili bilgiler verilir. İkisi de posta, yolcu ve kargo taşıırken, *Kemal* her çarşamba akşamı saat yedide İstanbul’dan ayrılır, cuma sabahı saat on birde ise İmroz’a ulaşır. Tekirdağ, Gelibolu Lapseki Çanakkale rotasını izleyerek adaya gelen *Kemal* aynı güzergah ile pazar sabahı saat sekizde İstanbul’a ulaşır. *Dağlı* ise her pazartesi öğleden önce anakaradan yani Çanakkale’den hareket eder, dört-beş saatlik yolculuğunun ardından öğleden sonra İmroz’a ulaşır. Her salı öğleden önce İmroz’dan ayrılır ve öğleden sonra Çanakkale’de olur.³⁹⁸ Şubat 1948’de yayınlanan habere göre *Kemal*’in dalgalar nedeniyle İmroz’a iki haftadır yaklaşmadığı ve bu yüzden postaların adaya ulaşamadığından bahsedilir. Postaların ulaşamaması -sanıyorum ki İstanbul’daki matbaa ile iletişimi engellediğinden dolayı- derginin bu bölümünün yazılmasına mani olmuştur.³⁹⁹ Benzer gecikmeler *Dağlı* için de geçerlidir. Ekim-Kasım 1951’de yazılana göre *Dağlı* hava muhalefeti ve dalgalar yüzünden Çanakkale’ye geri dönememiş ve İmroz’da mahsur kalmıştır.⁴⁰⁰ Mayıs 1948’de yaz sezonu için İstanbul-İmroz seferlerindeki değişiklik de dergide ilan edilmiştir. Bu değişikliğe göre pazar sabahı saat onda Galata rıhtımından yola çıkan vapur, yirmi dört saat sonra Kastro Limanı’na ulaşır. Pazartesi öğlen ise Kastro’dan yola çıkan vapur salı gününün akşamında İstanbul’a ulaşır.⁴⁰¹ Kasım ayının ilk haftasından itibaren ise İstanbul-İmroz seferleri kış sezonu değişikliğine geçer. Vapur İstanbul’dan sabah

³⁹⁶ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.44-45, Ocak-Şubat 1951, s.168

³⁹⁷ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.62, Aralık 1953, s.15

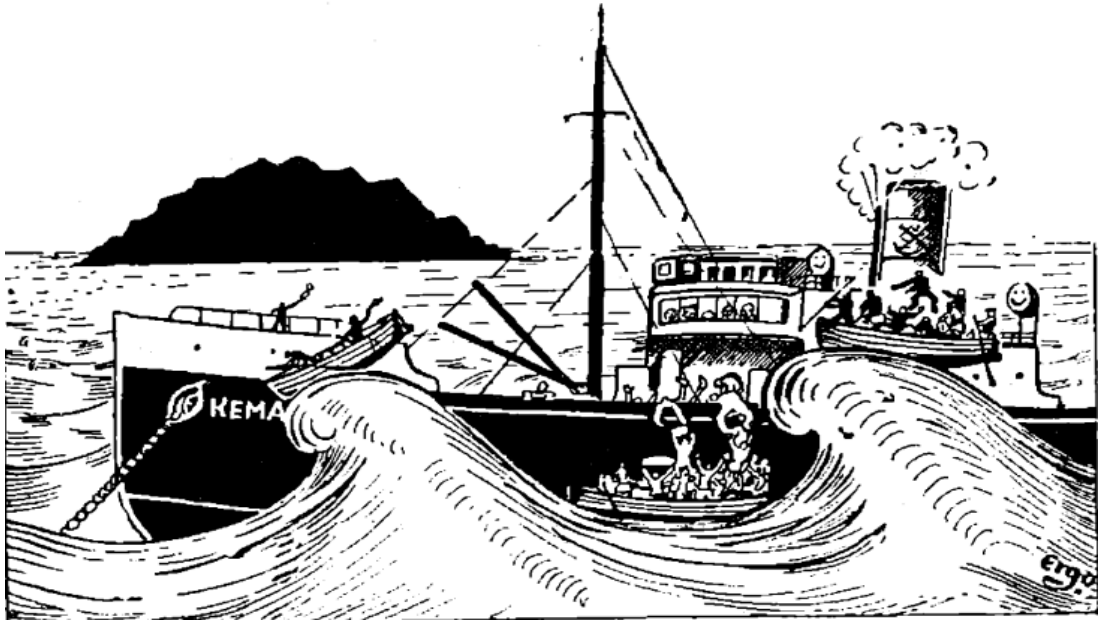
³⁹⁸ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.8, Ocak 1948, s.174

³⁹⁹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.9, Şubat, 1948, s.200

⁴⁰⁰ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.53-54, Ekim-Kasım 1951, s.70

⁴⁰¹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.12, Mayıs 1948, s.280

saat onda hareket eder ve yirmi dört saat içinde İmroz'da olur. Pazar günü ise öğlen Kastro'dan yola çıkar ve salı sabahı İstanbul'a ulaşır.⁴⁰² Görüldüğü üzere yolculukların uzun sürmesi bir problem olduğu gibi aynı zamanda araçların yetersizliği ve eski olmaları da özellikle kötü hava şartlarının eski araçlarda daha çok etkili olmasıyla ulaşımı olumsuz olarak etkiler. Dergide bu konudaki rahatsızlık sıklıkla dile getirilir. Örneğin, 23 Ağustos 1948 tarihinde İstanbul'dan İmroz'a hareket eden *Kemal*, Çanakkale yakınlarında bir motor arızası yaşar ve yaklaşık yirmi dört saat boyunca denizde kalır. Hasar onarıldıktan sonra Kastro Limanı'na geç de olsa ulaşabilmiştir ancak yaşanan bu hadise ile adalılar, dergi aracılığıyla Denizcilik Genel Müdürlüğü'nden *Kemal*'in daha iyi bir vapurla değiştirilmesini rica ederler.⁴⁰³ Ayrıca İmroz'da, Kastro, Pargos veya başka bir yerde olması fark etmeksizin yeni bir liman yapılması istenir, çünkü çoğu kez Kastro'ya ulaşmak için yolcuların vapurdan teknelere atlamaları veya tekneden vapura tırmanmaları kış aylarında hayati tehlikelere neden olmaktadır.⁴⁰⁴

Şekil 9. İmroz Dergisi'nin ikinci sayısında yayınlanan ERGO'nun KEMAL çizimi

⁴⁰² İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955, S.18, Kasım 1948 s.140

⁴⁰³ İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955, S.16, Eylül 1948, s.91

⁴⁰⁴ İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955, S.19, Aralık 1948, s.166

Adada kayıtlar altına geçen bir diğer ulaşım hadisesi 1948 yılının Ekim ayında gerçekleşmişti. İki hafta boyunca, olağan üstü bir sis hadisesi ada sahilini görünemez kılmış, 25 Ekim’de sabah saat altıda İtalyan Bandıralı “FEDERICO C” buharlı gemisi adanın güney kesimlerindeki *Skias* adı verilen kayalıklarda karaya oturmuştu. Yaklaşık 700 ton kapasiteli bu gemi, kumaş, demir, iplik, deri gibi yüklerle Yafa’dan (İsrail’deki bir liman şehri) yola çıkmış İstanbul’a gitmekteydi. Mürettebat, kaptan Leonardo Acouarone ile birlikte toplam yirmi bir kişiydi. Telsizleri yoktu ve iki kişi büyük güçlüklerle adanın merkezine gelmeyi başarmıştı. Adalıların yardımıyla İstanbul’a çağrı yapılmış ve talihsiz gemiye İstanbul’dan üçüncü gün kurtarma botu gönderilebilmişti. Neyse ki “FEDERICO C” az hasar alarak kurtulmuş ve İstanbul’a olan yolculuğuna devam etmişti.⁴⁰⁵ Ancak, adadaki ulaşım sorunu bu olay ile yeniden gündeme düşer. Bu yoğun talep ve sitem sadece dergi aracılığıyla değil yetkililer tarafından da gerekli mercilere ulaşmış olacak ki Temmuz-Ağustos 1950’de hükümetin Kastro Limanı’nın onarımı için 35 bin lira ayırdığı, limanın derinleştirilip temizleneceği ve iskelenin büyük gemiler için genişletileceği haberi ada halkına duyurulur.⁴⁰⁶

Adadaki köy yolları ve köprülerle ilgili problemler ve onarım haberleri de dergide yer alır. Örneğin, 1948’de yol yapım vergisinin köyler için 12 lira, belediye mahallesi için 15 lira olarak belirlendiği yazar. Bu vergiyi 18-60 yaş arasındaki erkek vatandaşların tamamı ödemek zorundadır.⁴⁰⁷ Mayıs 1948’de, kışın adadaki ulaşımın çoğu zamanda sekteye uğradığından bahsedilir. Köyleri adanın merkezine yani Panagia’ya bağlayacak olan yollar devlet tarafından onarılacaktır. Ancak yollar kadar köprülerinde onarılması gerekmektedir. Çünkü bu eski köprülerden araçlar geçememektedir. Köprüye kadar ulaşan adalı yolcular araçlardan inerek yollarına yaya olarak devam etmek zorunda kalırlar.⁴⁰⁸ Temmuz-Ağustos 1950’de yayınlanan derginin otuz sekiz ve otuz dokuzuncu sayısında ise belediyenin fonu ile adada haritalanma sürecinin başladığı, Panagia’daki sokakların ve yolların yeniden düzenlendiği yazar.⁴⁰⁹ 1953 Kasım

⁴⁰⁵ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.18, Kasım 1948, s.141

⁴⁰⁶ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.38-39, Temmuz-Ağustos 1950, s.62

⁴⁰⁷ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.10, Mart 1948, s.227

⁴⁰⁸ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.12, Mayıs 1948, s.279

⁴⁰⁹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.38-39, Temmuz-Ağustos 1950, s.61

ayı sonunda Çanakkale'den İstanbul'a hava yolu ulaşımının başladığı haberini de dergide okuruz. Bu haber de yolcuların havalanından adaya ve İstanbul'a nasıl ulaşacakları yazar. Anlatılana göre, yolcular Çanakkale'de, sahilden havaalanına araba ile götürülür, İstanbul Yeşilköy Havaalanı'nda indiklerinde ise şirket arabalarıyla Galata'ya ulaşım sağlanırdı. Yolculuk süresi bir saat olarak belirtilirken bilet fiyatı kişi başına 25 liradır.⁴¹⁰ Ocak 1955'te yayınlanan sayıda ise ada halkı için o dönem oldukça önemli olan yirmi kişilik otobüsün Atanasios Sporos aracılığıyla alındığı da duyurulur.⁴¹¹

Adada meydana gelen olağanüstü hava durumları da bu bölümde yer alır. Örneğin, 2 Haziran 1948 gecesi başlayan ve sabaha kadar devam eden yağmur zeytin ağaçlarına zarar vermiş olsa da can kaybı olmamasına sevinilir.⁴¹² 24 Haziran 1948'de ise Kasto Limanı'nda çıkan fırtına ise adanın ünlü sünger teknelerine zarar vermiş, yükselen dalgalar ile deniz suyu limandaki dükkanların kapılarına kadar ulaşmıştır. Yaşlılar adanın haziran ayında daha önce böyle bir fırtına yaşamadığını söylemişlerdir.⁴¹³ 26 ve 27 Haziran 1948'de de adada şiddetli yağmur devam etmiş ve Shinoudi'de köprüler sular altında kalmıştır. Ayrıca adada toprak kayması meydana gelmiş ağaçlar zarar görürken keçi ve koyunlardan ölenler olmuştur.⁴¹⁴ Yine 1948 yılının 28 ve 29 Temmuz'unda ise son on günde kuvvetlenen rüzgar artar ve o günlerde saman döven çiftçilerin ürünlerini savurur. Sebze bahçelerinde çiçek açan fasulyeler sökülür, evlerin kiremitleri yerlere düşer.⁴¹⁵ Aralık 1948'de bir önceki yıl Şubat ayına kadar süren havanın baharı andırdığından bahsedilir oysa şimdi Shinoudi'de -4 dereceyi görmüşlerdir ve bu alışılmadık bir olaydır.⁴¹⁶ Nisan 1949'da verilen bir habere göre ise 30 Mart sabahında İmroz sakinleri güne ağaçlar ve çimenler üzerinde açık kahverengi renkte ince bir toz dumanı görerek uyanır. Bu toz tabakası yaklaşık üç gün

⁴¹⁰ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.62, Aralık 1953 s.15

⁴¹¹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.1 (3.Period) Ocak 1955, s.31

⁴¹² *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.13, Haziran 1948, s.21

⁴¹³ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.14, Temmuz 1948, s.46

⁴¹⁴ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.14, Temmuz 1948, s.46

⁴¹⁵ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.15, Ağustos 1948, s.71

⁴¹⁶ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.19, Aralık 1948, s.166

boyunca ağaçlar ve çimler üzerinde kalır ve özellikle hayvancılık/arıcılık yapanları endişelendirir.⁴¹⁷

Derginin “Notlar” bölümünde adada meydana gelen kazalara ilişkin bilgiler de kayıt altına alınmıştır. Ağustos 1947’de yayınlanan sayıda Shinudi’den Panayotis Kanlis’in evinde yangın çıktığını okuruz.⁴¹⁸ 1947 yılının 17 Aralık gecesi ise Yorgos Banos’un terzi dükkanının yandığı haberi verilir. Terzi dükkanının altında bir de bakkal vardır. Terzi dükkanından hiçbir şey kurtarılamaz, zararı yaklaşık 1200 liradır. Bakkal biraz daha şanslıdır ki bazı mallar kurtarıldığı gibi zararı da daha azdır, 300 lira. Yangının sigara veya mangal’dan (soba) çıktığı düşünülür.⁴¹⁹ Diğer bir yangın haberi ise Shinoudi bölgesi içerisinde bulunan Marmados bölgesinde 8 Ağustos 1949 tarihli. Üç gün boyunca yanan ormanlık alanda yaklaşık 2500 çam ağacı ile 90’a yakın zeytin ağacı kaybedilir. Yanan alan 260 dönümdür. Dergide bu yangının dört yıl önce İmroz’da çıkan daha şiddetlisiyle birlikte toplamda 20 bine yakın ağacı yok ettiği belirtilir.⁴²⁰ Başka bir kaza haberi ise dönemin kaymakamından gelir. Eylül-Ekim 1950’de çıkan sayıda, İmroz Kaymakamı resmi işler için gittiği Aya Theodoros’dan Panagia’ya dönerken Panagia Kilisesi’nin önünde attan düşer. Kaymakam yüzünden ve elinden yaralanırken yardımına Doktor Dimitrios Fokas koşar. Fokas kaymakamın yüzündeki yara dikiş atar lakin elindeki çatlak nedeniyle tedavisi ancak Çanakkalede yapılabilecek olan Kaymakam yirmi gün istirahat etmek zorunda kalır. Daha sonra ise eli alçılı halde adaya döner.⁴²¹ Adada hayvanlara verilen değer onların başına gelen kazaların da dergiye yansısıyla görülür. Örneğin av sırasında bir arabanın çarpmasıyla yaralanan bir av köpeği de dergi sütunlarında kendine yer bulur.⁴²²

Adadaki ilkler de bu bölümde karşımıza çıkar. Örneğin, derginin birinci sayısında, yapılan bir bağış ile İmroz’daki ilk doğum hastanesinin açılacağı,⁴²³ H. Vantsou’nun tarlasını sistematik bir şekilde işlemek için adadaki ilk traktörü

⁴¹⁷ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.23, Nisan 1949, s.263

⁴¹⁸ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.3, Ağustos 1947, s.56

⁴¹⁹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.8, Ocak 1948, s.173

⁴²⁰ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.27, Ağustos 1949, s.59

⁴²¹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.40-41, Eylül-Ekim 1950, s.101

⁴²² *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.18, Kasım 1948, s.140

⁴²³ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.1, Haziran 1947, s.16

aldığı,⁴²⁴ ve Mart 1948'de adaya ilk kez bir sinema düzeneği kurulduğu⁴²⁵ okuyucuya duyurulur. Ayrıca Eylül 1947'de yayınlanan dördüncü sayıda askerlik görevini icra edecek İmrozlu gençlerin o yıl ilk kez topçu, süvari ve donanmada görev alacakları söylenir.⁴²⁶ Kasım 1947'de ise adanın doktoru Takis Papadopoulos'un Türk Subay üniforması giyen ilk İmrozlu olduğu yazar.⁴²⁷

Elbette adada gerçekleşen bayramlar, festivaller ve anma törenleriyle ilgili de bu bölümde bilgiler yer alır. Genel olarak bayram ve festivallerin nasıl bir atmosferde geçtiği, kimlerin kutlamalara katıldığından bahsedilir. Örneğin, dördüncü sayıda bahsedilen Ağustos 1947'deki dini kutlamalara Tenedosluların da katıldığı yazar.⁴²⁸ Ocak 1948'de ise Azize Barbara Festivali, Panagia'ya giysilerini teslim etmek için inen askerlerin de katıldığı büyük bir şenlik ile kutlanmıştır.⁴²⁹ Adada bu yıllarda, milli bayramlar için hazırlanan törenler de oldukça canlı geçer. 19 Mayıs kutlamalarında birçok sporcu müsabakalara katılır. Bu müsabakaların sonuçları dergide yayınlanır.⁴³⁰

Şekil 10. *İmroz Dergisi'nin birinci sayısında yayınlanan 19 Mayıs fotoğrafı. İmroz Kaymakamı Cevat Çapanoğlu, İmrozlu gençler ve öğretmenlerle birlikte.*

⁴²⁴ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.5, Ekim 1947, s.103

⁴²⁵ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.11, Nisan 1948, s.253

⁴²⁶ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.4, Eylül 1947, s.79

⁴²⁷ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.6, Kasım 1947, s.124

⁴²⁸ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.4, Eylül 1947, s.78

⁴²⁹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.8, Ocak 1948 s.173

⁴³⁰ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.13, Haziran 1948, s.23

Cumhuriyet'in 25. yılı kutlamaları için 29 Ekim'de Panagia'da yapılan törene, devlet memurları, askerler, Panagia ilköğretim okulu öğrencileri ve öğretmenleri ile birlikte gençlik derneğinin ve Halk Partisi'nin yönetim kurulu üyelerinin de bulunduğu büyük bir topluluk katılır. Atatürk büstüne çiçek konulur. Saygı duruşunun ardından öğrenciler şiirler okur ve sabaha kadar dans gösterileri yapılır. Ve bu yıl kutlamalar için üç gün süreyle resmi tatil olur.⁴³¹ Ayrıca adada 1 Temmuz'da Kabotaj Bayramı da büyük bir coşkuyla kutlanır. 1 Temmuz 1948'de öğle saatlerinden sonra Kastro Limanı'nda çeşitli deniz oyunları, tekne ve yüzme yarışmalarının yapıldığı derece alanlara ödülleri dağıtıldığı söylenir. Akşama doğru dans gösterileri başlamıştır. Ve özellikle denizci aileler gece geç saatlere kadar eğlenmişlerdir.⁴³² 10 Kasım da dergide unutulmaz. Kasım 1953'de Atatürk'ün naaşının Anıtkabir'e defninden ve her ilden Anıtkabir'e yollanan topraklardan bahsedilir. Kastro'dan ve diğer köylerden getirilen topraklar valilik önünde Atatürk büstünün altında öğrencilerin de olduğu bir törenle karıştırılır, sandık içine koyulup mühürlenir ve Çanakkale'ye sevk edilir.⁴³³

Derginin bu bölümünde yurtdışındaki İmrozluların yaşadığı yerlerdeki önemli olaylardan ve göçmen İmrozluların adaya katkılarından da bahsedilir. On yedinci sayıda yer alan bir yazıda İmrozluların daha iyi ekonomik şartlara ulaşmak veya yeni yerler tanımak için memleketlerinden ayrıldıklarından bahseder. Çünkü ne kadar çaba gösterirlerse gösterebilirler adada zengin olmaları onlar için imkansızdır. Amerika'ya, Avustralya'ya, ve Afrika'nın birçok ülkesine yerleşmek için çaba gösteren gençler vardır. Dergi bu ülkelerdeki gelişmeleri takip ederek gerekli uyarıları yapma sorumluluğunu da üstlenmiştir. Örneğin, Ekim 1948'de göç etmek isteyenlere önemli bir habere yer verilir. Transvaal'de değişen hükümet göçmen alımını durdurmuştur. Artık Transvaal'e yerleşmek tamamen yasaktır. Bu yasaklar döviz gönderimi de kapsar. İmrozluların adaya yolladığı para düşünüldüğünde ise bu siyasi gelişmenin doğurduğu yeni sonuçlar adayı doğrudan etkileyecektir.⁴³⁴

⁴³¹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.18, Kasım 1948, s.140

⁴³² *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.14, Temmuz 1948, s.46

⁴³³ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.61, Kasım 1953, s.14

⁴³⁴ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.17, Ekim 1948, s.117

Bu bölümde yer alan, 1947 yılında kaleme alınmış başka bir yazıda ise yurtdışına giden İmrozluların memleketlerini unutmadıklarından, ellerinden geldiğince irtibat halinde kaldıklarından ve adanın refahına, ilerlemesine birçok şekilde yardımcı olduklarından bahsedilir. Özellikle Mısır'da yaşayan İmrozlular, zaman içerisinde gidiş-gelişleriyle adadaki medeniyet seviyesini arttırmışlardır. Mısır'dan tatil için adaya gelenler oradan öğrendikleri her şeyi beraberinde getirerek adaya katkıda bulunmuşlardır. Yazının sonunda ise adaya ulaşımın daha kolay sağlanabilmesi ile dışarıdan daha fazla insanı adaya çekmek istediklerinden de bahsedilir.⁴³⁵ Ağustos 1949'da yayınlanan sayıda dünyanın birçok yerinde yaşayan göçmen İmrozluların dinlenmek ve akrabalarını görmek için adaya daha sık geldiğini sevinçle okuyucuya duyurulur. Yine gelen gurbetçilerin çoğu Mısır'dandır. İkinci Dünya Savaşı'nın etkisi ile kesilen ziyaretlerin bu yıllarda canlanmaya başlaması onları mutlu etmekle birlikte hükümetin adaya gidiş-gelişleri kolaylaştırması dergi sayfalarından bir kez daha iletilir. Adaya daha fazla göçmen İmrozlu ve daha çok turist gelmelidir. Çünkü adaya her gelen hem kültürel hem de ekonomik olarak İmroz'u ileri taşır.⁴³⁶

Yayınlanmaya başladığı ilk günden itibaren dergi sadece abonelikler için çağrı yapmaz. Yurtdışındaki varlıklı İmrozlulardan adanın ihtiyaçları için yardım etmeleri istenir.⁴³⁷ Yardımları ada halkına duyurmak, yardım severlere teşekkür etmek ve diğer kişilere örnek olmasını sağlamak için derginin “*Notlar*” bölümü kullanılır. Adaya en çok yardım eden bağışçılardan olan Yantsou kardeşleri daha önce dergiye reklamını verdikleri Teksas'taki otellerinden tanırız. Ioannis ve Kostas Yantsou kardeşler İmroz'daki ilk doğumevini yaptıran bağışçılardır. Bu bağışçılara Çanakkale Valisi bir teşekkür yazısı yazmıştır. Kardeşlerin bağışları bu hastane ile sınırlı kalmamış Evlambio'da 10 ton kapasiteli bir su kemerinin tüm masraflarını yine onlar karşılamıştır. Su kemerinin masraflarının on dört bin lira olduğu belirtilmiştir.⁴³⁸ İki büyük su deposu olan ve yaklaşık 1600m uzunluğundaki bu su kemeri, 14 Eylül 1947'de tamamlanmış ve halkın

⁴³⁵ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.6, Kasım 1947, s.123

⁴³⁶ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.27, Ağustos 1949, s.58

⁴³⁷ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.4, Eylül 1947, s.79

⁴³⁸ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.2, Temmuz 1947, s.15

kullanımına açılmıştır.⁴³⁹ Kardeşlerin yapmış olduğu diğer bir bağış ise Evlambio'daki Aya Varvara Kilisesinin onarımı içindir.⁴⁴⁰ İleriki sayılarda bu kilisenin tadilat sonrasında, o dönem için adadaki en iyi kilise olduğu yazar.⁴⁴¹ Kiliseyi dönemin metropoliti Iokovos da ziyaret etmiştir.⁴⁴² Yantsou kardeşlerin ilerleyen yıllarda da süren yardımlarıyla Evlambio çevresindeki üç küçük köprü inşa edilmiştir.⁴⁴³

ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΤΗΣ ΙΜΒΡΟΥ ΑΔΕΛΦΟΙ ΓΙΑΝΤΣΟΥ.
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (ἀριστερά) καὶ ΙΩΑΝΝΗΣ (δεξιά)

Şekil 11. Yantsou Kardeşlerin İmroz Dergisi'nde yayınlanan bir fotoğrafı

Bağış yapanlar sadece Yantsou kardeşler değildir. Yurtdışındaki çoğu İmrozlu kendi köylerine yardımda bulunur. Örneğin, Amerika'da vefat eden ve Panagia Kilisesi'ne 3600 Dolar miras bırakan Panagialı Yiannakaris, (aslında miras 4000

⁴³⁹ İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955, S.6, Kasım 1947, s.124

⁴⁴⁰ İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955, S.2, Temmuz 1947, s.15

⁴⁴¹ İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955, S.8, Ocak 1948, s.173

⁴⁴² İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955, S.23, Nisan 1949, s.263

⁴⁴³ İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955, S.49-50, Haziran-Temmuz 1951, s.23

dolardır ancak bu mirasın teslimi sırasında 400 dolar masraf yapılmıştır.)⁴⁴⁴ toplamda 4500 lira harcanan, Metropolit binasının içi ve dışının yenilenmesine en büyük katkısı sağlayan kişidir.⁴⁴⁵ Amerika’da yaşayan başka bir İmrozlu Ksenofon Grigoriou ise kendi köyü olan Castro’ya limanın onarımı için yardım yapmakla kalmamış, köyü dışında kalan Aya Marina Kilisesi’nin ve Aya Nikola Manastırı’nın tadilatının masraflarını da üstlenmiştir. Toplam bağışı 10 bin liradır.⁴⁴⁶ Belçika Kongosu’ndan Tryfon ve Ioannis Hatzianreu da Panagia’da bir taş köprü inşa ettirmişlerdir.⁴⁴⁷ Amerika’da yaşayan Athinaios Karvelis, Sporos’a 500 dolar göndermiş, bu bağışın 450 dolarını Shinudi’deki kiliseye, 50 dolarını ise Shinudi Eğitim Derneği’ne vermesini istemiştir.⁴⁴⁸

Derginin edebiyat ve cemiyet çevresindeki etkileri de okuyucuyla paylaşılır. Özellikle prestijli bir dergi olan *Nea Estia* dergisinin İmroz Dergisi hakkında cesaret verici sözler yazdığı aktarılır.⁴⁴⁹ İstanbul’da yayınlanan *Efimerides* de İmroz Dergisi’ni İstanbullu Rumlarla tanıtır.⁴⁵⁰ Dergi yazarları adaya ulaşabilen dergileri takip ettiklerini belirtir. Bu dergiler arasında *Tehni* Dergisi de vardır.⁴⁵¹ Ayrıca *Fos* dergisi, yazarların okuduğu yayınlardan biridir.⁴⁵² İmroz Dergisi adaya daha fazla yayın getirmek istiyordur ki diğer dergiler ile takas kabul edebileceğini de belirtir.⁴⁵³

ilk sayılarında, derginin okuyucularda oluşturduğu etkiyi de paylaşmak isteyen dergi ekibi, gelen mektupları da yayınlar. Örneğin, 4 Ağustos 1947 tarihinde İskenderiye’den gelen bir mektupta dergi hakkında şu satırlar yazılmıştır: “Derginiz bizde yaralar açtı. Şimdiye kadar gizlenen yaralar.. Şimdi heyecanlandık, birkaç günlüğüne de olsa adamıza gelmek istiyoruz. Saygın hükümetle gereken her şeyi yapın..”⁴⁵⁴ Rodezya’dan gelen 2 Ağustos 1947 tarihli başka bir mektupta

⁴⁴⁴ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.8, Ocak 1948, s.173

⁴⁴⁵ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.27, Ağustos 1949, s.59

⁴⁴⁶ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.32-33 Ocak-Şubat 1950 s.167

⁴⁴⁷ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.6, Kasım 1947, s.124

⁴⁴⁸ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.8, Ocak 1948, s.173

⁴⁴⁹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.18, Kasım 1948, s.141

⁴⁵⁰ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.10, Mart 1948, s.229

⁴⁵¹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.4, Eylül 1947, s.80

⁴⁵² *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.3, Ağustos 1947, s.56

⁴⁵³ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.5, Ekim 1947, s.104

⁴⁵⁴ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.4, Eylül 1947, s.80

ise: “Denizden kilometrelerce uzak olmama rağmen adanın kayalıklarına vuran dalgaların sesini duyar gibiyim...” yazar.⁴⁵⁵

Dergi aynı zamanda destekçilerinin diğer çalışmalarını da okuyucuya duyurur. Örneğin, Aleksandros Zafeiriadis’in “ΤΑ ΕΦΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΙΜΒΡΟΥ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥΣ” (*İmroz’un Yedi Köyü Ve Tarihi*) isimli kitabının tanıtımı yapılır.⁴⁵⁶ Nikos Paleopoulos’un ada hayatını çizdiği sanat takviminden bahsedilirken⁴⁵⁷ ayrıca Paleopoulos’un ve Ergo’nun sanatsal albümü de okuyucuya takdim edilir.⁴⁵⁸

Şekil 12. *İmroz Dergisi'nin yedinci sayısında yayınlanan, Paleopoulos'un ada hayatını tasvirlediği takvimin duyurusu.*

Dergi ekibi yayınlarının yıl dönümlerinde derginin amacı ve önlerindeki yeni sene içerisinde yapmak istedikleriyle ilgili bir metin de yayınlar. Örneğin, birinci yıl dönümlerinde “kendilerine bir gelecek yaratmak amacıyla, asırların manevi madenini ortaya çıkarmaya çalıştıklarını” söylerler. *İmroz*'un şimdiye kadar hiç malzeme eksikliği yaşamadığını, arşivlerinin her türden yazı ile oldukça zengin olduğundan da bahsederler.⁴⁵⁹ Zira altıncı sayıda onlara gelen ve dergide

⁴⁵⁵ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.4 Eylül 1947, s.80

⁴⁵⁶ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.37, Haziran 1950, s.25

⁴⁵⁷ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.7, Aralık 1947, s.151

⁴⁵⁸ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.30-31, Kasım-Aralık 1949, s.139

⁴⁵⁹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.12, Mayıs 1948, s.278

yayınlanmak için uygun olan yazıların arşivlerinde saklandığı söylenmiştir.⁴⁶⁰ Derginin bu bölümünde daha önceki sayılarda yapılan yazım yanlışları veya yanlış anlatımlar düzeltilir. Derginin merkezinin İmroz olması, matbaanın ise İstanbul'da olması sebebiyle bu düzeltmeleri yapmakta zorlandıklarını okuyucuya belirtme zorunluluğu duyarlar.⁴⁶¹ Abonelik çağrısına olumlu yanıt vererek hem dergiye katkı sağlamak hem de adadaki yoksul öğrencilerin bu dergiye ulaşmasına vesile olmak isteyen yurtdışındaki İmrozlular hediye abonelikler de satın alırlar. Örneğin, Yantsou'nun elli çocuğa dergiyi hediye ettiği duyurulur.⁴⁶² Daha önce de Ioannis Yantsou, Evlambio'daki ihtiyaç sahibi çocuklar için yirmi beş adet dergi satın almıştır.⁴⁶³ Amerika'da yaşayan başka bir İmrozlu da (Kastro'dan) hediye dergiler satın alarak on çocuğun dergiden faydalanmasını sağlamıştır.⁴⁶⁴

İmrozlular tarafından belediye başkanına sorulan sorulara verilen cevaplara da bu bölümde ulaşıyoruz. Aynı zamanda Zafeiriadis'in İmrozlular ve adanın problemleri ile ilgili devlet yetkilileriyle yaptığı yazışmaların içeriği ve aldığı cevaplar ile sonuçlar da bu bölümde yer alır. Örneğin, Çanakkale milletvekilleri Ali Rıza Hırşerev ve Nurettin Önen ile mektuplaşmalar altıncı sayıda okuyucu ile paylaşılır.⁴⁶⁵ Onuncu sayıda ise yurtdışında olup adaya geri dönmek isteyen İmrozlular ile ilgili bakanlıktan gelen cevaba yer verilir.⁴⁶⁶

İmroz'da devlet dairelerinin saatlerindeki değişiklikler de dergide duyurulur.⁴⁶⁷ Adalıların mahkeme sonuçları ile ilgili de kayıtlar vardır. Örneğin, bir soyadı değişikliğinin neticesi burada duyurulmuştur.⁴⁶⁸

Ayrıca adada açılan ve açılması talep edilen devlet kurumları da bu bölümde bahsedilir. Örneğin, Ziraat Bankası'nın adadaki açılış süreci paylaşılmıştır. Refet Bele, Ziraat Bankası'nın 1 Ocak 1949 tarihinde açılacağı bilgisini adalılara bizzat

⁴⁶⁰ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.6, Kasım 1947, s.125

⁴⁶¹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.3, Ağustos 1947, s.56

⁴⁶² *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.58-59-60, Mart-Nisan-Mayıs 1952, s.134

⁴⁶³ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.4, Eylül 1947, s.78

⁴⁶⁴ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.8, Ocak 1948, s.175

⁴⁶⁵ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.6, Kasım 1947, s.126

⁴⁶⁶ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.10, Mart 1948, s.227

⁴⁶⁷ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.15, Ağustos 1948, s.70

⁴⁶⁸ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.37, Haziran 1950, s.24

haber vermiştir.⁴⁶⁹ Yirmi ikinci sayıda, bankanın ofisinin düzenlendiği ve şube müdürü olarak Hakkı Hunsoy'un geldiği açıklanır.⁴⁷⁰ Banka, Refet Bele'nin söylediği tarihten biraz daha geç bir tarihte, 1 Nisan'da Panagia'da hizmet vermeye başlar.⁴⁷¹ Ayrıca A.Σ imzalı bir yazıda (Atanasios Sporos olmalı) Shinoudi'nin adanın en büyük köyü olduğu, Panagia'ya yaklaşık 18 kilometrelik bir mesafede olduğu ve köylülerin PTT'deki işlemlerini gerçekleştirmek için çok fazla efor sarfettikleri söylenir. İki bin kişilik bu köye bir PTT şubesinin açılması talep edilir.⁴⁷²

Ayrıca derneklerin yapmış olduğu etkinliklerden ve yurtdışındaki derneklerin adaya yaptığı yardımların yanı sıra ada içerisindeki derneklerin halk için organize ettiği etkinliklerden de bahsedilir. Bağışlar sadece para ile değil, adanın bulmakta sıkıntı yaşadığı kitaplar ile de yapılır. Örneğin, Belçika Kongosu'ndan Panayotis Konstas otuz adet İstanbul'dan Nikos Paleopoulos ise dört adet kitap, Atina'da yaşayan K.Damdas ise dergi ve gazeteler bağışlayarak ada kütüphanesine katkı sağlamışlardır.⁴⁷³ Ayrıca 30 Ekim 1949'dan itibaren Shinoudi'de her cumartesi akşamı saat 7.30'da çiftçilere, her pazar akşamı saat 7.30'da da gençlere dersler verilmeye başlanmıştır.⁴⁷⁴ Adada dil kursları da verilmektedir.⁴⁷⁵

Ada halkının Türkiye'nin çeşitli bölgelerine yardımlar yaptığını da bu bölümde yer alan haberlerden görüyoruz. Örneğin, 1950 yılının Mart ayında Eskişehir'de yaşanan sel felaketi için Patrikhane'nin yapmış olduğu yardım çağrısı ile adadaki kiliseler ve öğrenciler bir bağış toplama kampanyası düzenlemişlerdir. Bu kampanya sonucunda, Belediye başkanı Zafeiriadis ve Kızılay'ın huzurunda yağ ve sabun satışından elde edilen kazançla birlikte toplanan paranın 1816 lira 61 kuruş olduğunu açıklanmıştır.⁴⁷⁶ Ayrıca Ocak-Şubat 1951'de yayınlanan sayıda K.T (Kostis Terzis olmalı) imzasıyla, "Notlar" bölümünde yazılan bir habere göre

⁴⁶⁹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.19, Aralık 1948, s.167

⁴⁷⁰ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.22, Mart 1949, s.236

⁴⁷¹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.23, Nisan 1949, s.263

⁴⁷² *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.21, Şubat 1949, s.214

⁴⁷³ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.30-31, Kasım-Aralık 1949, s.139

⁴⁷⁴ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.30-31, Kasım-Aralık 1949, s.139

⁴⁷⁵ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.32-33, Ocak-Şubat 1950, s.168

⁴⁷⁶ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.34-35-36, Mart-Nisan-Mayıs 1950, s.212

Bulgaristan'dan gelen Türkler için de 2700 lira yardım toplandığı bilgisine ulaşırız.⁴⁷⁷

2.8. DERGİNİN ADAYA ETKİLERİ

Öncelikli olarak derginin katkılarını “ada halkına katkıları” ve “adanın entelektüel kesimine katkıları” olarak iki farklı şekilde incelemek sanıyorum ki daha doğru olacaktır. Çünkü bu aynı zamanda derginin adaya maddi ve manevi etkilerini de açıklar.

Derginin kuruluş aşamasında bahsedildiği üzere, derginin ortaya çıkış anı, adada ki yüzyıllardır biriken enerjiyi dışarıya çıkarmak için bir şeyler yapmak isteyen ama dönemin şartlarından dolayı daha da köşeye sıkışmış olan genç entelektüellerin cesaretlerini topladıkları andı. Uzun zamandır hissettikleri tedirginlik ve özgüven eksikliği derginin adada, İstanbul'da ve en önemlisi temsilcilikleri olan diğer ülkelerde getirdiği ses ile birlikte yok olmuştu.⁴⁷⁸ Kostis Terzis bu durumu “*biz de bir şeyiz*” hazzı ile açıklıyor.⁴⁷⁹ Amerika'dan, Afrika'dan, Avustralya'dan, Avrupa'dan kısacası İmrozluların ayak bastığı her yerden, derginin okuyucular üzerinde bıraktığı olumlu etkiyi anlatan mektuplar dergi yazarlarını şevke getirmişti. Derginin hızla yayılması, Yunan edebiyatında önemli yere sahip kişilerin de dergi ile ilgilenmesine yol açtı. Farklı dergilerin ve edebiyat alanında tanından kişilerin İmroz Dergisi ile iş birliği yapması İmrozlu entelektüelleri onure ederek yaşadıkları hazzı en üst seviyeye ulaştırdı. Örneğin, I.M. Panagiotopoulos'un 20 Şubat 1948'da İstanbul'da kaleme aldığı, İmroz Dergisi ile ilgili duygularını anlattığı bir mektubu onlara ulaştırması dergide özel

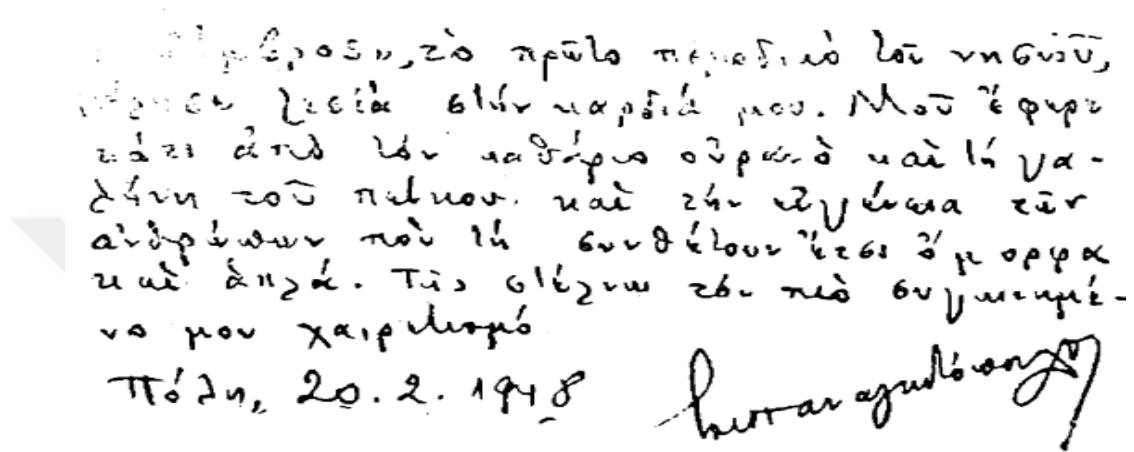
⁴⁷⁷ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.44-45, Ocak-Şubat 1951, s.166

⁴⁷⁸ Yorgos Ksinos, “Eisagogi” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, Etairia Meletis Imbrou kai Tenedou, C.1., 2015, s.17

⁴⁷⁹ Nikos Paleopoulos, Yorgos Ksinos “To periodiko ‘İmbros’ - (Kostis Terzis)” *İmbriotika*, C.12, S.45, Eylül 1993, s.819

olarak bu konudan bahsedilmesine neden oldu.⁴⁸⁰ I.M. Panagiotopoulos dergiye şöyle sesleniyordu:

“Adanın ilk dergisi “İMBROS” kalbime sıcak bir şekilde dokundu. Açık gökyüzünün, çamların dinginliğinin ve onu oluşturan insanların nezaketinin bu kadar güzel ve basit olup olmadığını anlamamı sağladı. En duygusal selamlarımı gönderiyorum. İstanbul, 20.02.1948, I M Panagiotopoulos⁴⁸¹

Το περιοδικό "İmbros" μου έδωσε μια μεγάλη χαρά. Μου έφερε
 μαζί σου τον κόσμο που αγαπώ τόσο πολύ και τον
 άνθρωπο που τον αγαπώ. Και σου έγραψα τρεις
 αλληλογράμμες που ίσως σου έρθουν. Έτσι σου
 στέλνω και αυτές. Τις στέλνω μαζί με τις ευχαριστίες
 μου χαριτωμένα
 Πόλη, 20.2.1948 *I.M. Panagiotopoulos*

Şekil 13. I.M. Panagiotopoulos'un İmroz Dergisi'ne yazdığı mektup.

İmroz ile başlayan rüya devam etti ve zamanla hem tecrübe hem de özgüven kazanan derginin yazarlarının birçoğu farklı dergilerde ve gazetelerde de iş birliği yapmaya başladı.⁴⁸² Bu derginin adalı entelektüeller üzerinde gösterdiği en büyük katkıydı.

Derginin ada halkına katkısı üzerine konuşmak gerekirse, Kostis Terzis hayat standartlarında olduğu gibi kültürel anlamda da derginin büyük bir etkisi olmadığını söyler ve ekler: “...ona büyümlü özellikler atfetmeyelim.”, “Küçük bir dergiyle medeniyet seviyesi bir günden diğerine o kadar da hızlı yükselmiyor.”⁴⁸³ Ancak burada derginin ada halkına maneviyattan ziyade maddi bir getirisinin

⁴⁸⁰ Nikos Paleopoulos, Yorgos Ksinos, “To periodiko ‘İmbros’- (Kostas Ksinos)”, *İmbriotika*, C.11 S.44, Haziran 1993, Selanik,, s.803 ve Yorgos Ksinos, “Eisagogi” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* (1947-1955) , Etairia Meletis Imbrou kai Tenedou, C.1., 2015, s.17, 18

⁴⁸¹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* 1947-1955, S.10, Mart 1948, s.204

⁴⁸² Yorgos Ksinos, “Eisagogi” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi* (1947-1955) , Etairia Meletis Imbrou kai Tenedou, C.1., 2015, s.17, 18

⁴⁸³ Nikos Paleopoulos, Yorgos Ksinos “To periodiko ‘İmbros’ - (Kostis Terzis)” *İmbriotika*, C.12, S.45, Eylül 1993, Selanik,s.819

olduğu da göz ardı edilmemelidir. Belki Terzis'in düşündü gibi kültür seviyesi açısından ciddi bir değişim gözle görülür bir şekilde gerçekleşmemiştir lakin dergi aracılığı ile yurt dışında yaşayan İmrozlulara adanın yeniden “hatırlatılması” derginin en büyük başarılarından biridir. Derginin ansiklopedik bir dergi olması neticesinde yayınlanan İmroz'un geleneklerine, dini inançlarına ve tarihine yönelik yazılar, İmrozlu olma bilincinin üzerindeki tozu süpürmüştür. Son sayfalarında yer alan “*notlar*” bölümünde, adaya gidişlerin ve gelişlerin yazılması vatana en azından tatil için ulaşma arzusunu körüklemiştir.⁴⁸⁴ Görülen odur ki, tüm bunlar ile adadaki eksiklikleri öğrenen varlıklı İmrozlular, hem İmrozluluk bilincini daha da çok hissetmişler hem de adaya gittiklerinde daha iyi şartlarda bir memleket görme ve memleketlerinin gelişmesinde kendilerinin de paylarının olması arzusuyla bağışlar yaparak adanın maddi olanaklarını iyileştirmeye çaba sarf etmişlerdir. İşte bu anlamıyla İmroz Dergisi daha önce yapılmayan bir yöntem ile ada halkının bir nebze de olsa daha iyi bir hayat sürmesine vesile olmuştur.

⁴⁸⁴ Nikos Paleopoulos, Yorgos Ksinos, “To periodiko ‘İmbros’- (Nikos Paleopoulos)”, *İmbriotika*, C.11 S.44, Haziran 1993, Selanik, s.799, 800

3. BÖLÜM: İMROZ'DA BİR RESSAM: NİKOS PALEOPOULOS

Nikos Paleopoulos, İmroz Dergisi'nin ortaya çıkmasında ve yayın süreci boyunca şüphesiz ki en önemli isimlerden biridir. Lakin bu bölümün sadece ona ayrılmasının başka bir sebebi vardır. Paleopoulos 1940 ila 1950'li yıllarda İstanbul'da yaşanan olumsuz havaya tanıklık eden bir Rum ressam ve entelektüeldir. Bu yıllarda gerçekleşen ve kötü sonuçlar doğuran olaylar sadece İstanbul ile sınırlı kalmasa bile adada İstanbul'a nazaran huzurlu bir dönem yaşanmaktaydı. İmroz'u ziyaret ettiği ilk günlerden itibaren adaya karşı büyük bir hayranlık duyan Paleopoulos, memleketi olan İstanbul'dan uzaklaşmak ve uzun zamandır düşündüğü "ideal yaşamı" bulmak için İmroz'a yerleşti. İmroz ile ilk karşılaştığında hissettiklerini, yaşamaya başladığında gördüklerini ve ayrılırken edindiği tecrübelerini kaleme aldı. Onun yazdıkları sadece kişisel bir tarihe değil, İstanbullu Rum hemşerilerinin ve İmroz'un tarihine de bir bakıştı. Bu sebeple bu bölümde 1993 yılında Atina'da yayınlanan *"ΙΜΒΡΟΣ: Το Δράμα Του Νησιου Οπος Το Εζησα"* (İmroz: Yaşadığım Şekliyle Adanın Dramı) adlı kitabında anlattıkları ile İstanbul ve İmroz arasında bir köprü olan Paleopoulos'u anlatmaya çalışacağım. Kendisi bu kitabı yazma amacını şöyle anlatır: *"İmroz'da yaşadığımız o son bakışları, bu pastoral anları, vatan gibi hissetmeye vakti olmayan ve avlanan kuşlar gibi uçup giden İmroz'un genç çocukları için yeniden anlatıyorum."*⁴⁸⁵ Kaleme aldığı bu kitabında 1975'e değin İmroz'da yaşadıkları ve adaya dair izlenimlerini bulabilirsiniz. Lakin bu tez İmroz'un görece "güzel günlerini" anlatmaya çalışmaktadır. Bu sebeple bu bölümde de 1940'lı yıllardan başlayarak 1960'lı yılların başına kadar olan süreç içerisinde Paleopoulos'un hikayesi incelenecektir.

Nikos Paleopoulos, Yorgos ve Fotini Paleopoulos'un oğulları olarak, 1908 yılında İstanbul Langa'da⁴⁸⁶ dünyaya geldi. Kız kardeşinin adı Katina'ydı. Anne Fotini

⁴⁸⁵ Paleopoulos, a.g.e, s.97

⁴⁸⁶ Langa: Bugün İstanbul'un Fatih ilçesi sınırları içerisinde bulunan bir mahalledir. Bizans döneminden itibaren bu bölgenin adı Vlanka ve Ulanka olarak adlandırılıyordu. Vlanka Yunanca'da dışarı veya dışarıda olma anlamı taşır. Bu mahalle surların dışında kaldığı için böyle adlandırılıyor olmalıdır. Bknz: İBB Kültür; "Langa Bostanları", Langa Bostanları - Kültür Sanat İstanbul - (kultursanat.istanbul), Erişim: 04.05.2022

genç yaşta dul kaldı ve çocuklarına bakmak için bir otelde çalışarak onları büyüttü.⁴⁸⁷

Nikos Paleopoulos ilk resim dersini Yedikule'deki Fotiadis Okulu'nda aldı. Daha sonra Kumkapı'daki Sainte-Jeanne d'Arc okuluna kayıt oldu. Ancak buradaki eğitimine devam edemedi. Resime olan büyük merakı onu Bizans ikonografisini incelemeye yöneltti. Bunun yanısıra bilgisini dünyaca ünlü ressamı üzerine de geliştirdi.⁴⁸⁸ Bu merakı sadece bir hobi olarak kalmadı. Yapmış olduğu resimler, ikonalar ve minyatürler ile yeteneğini gösterdi. Atina, memleketi İstanbul ve ikinci memleketi olacak olan İmroz'un birçok kilisesini onun yaptığı ikonalar süsledi.⁴⁸⁹ Sadece ikonalar değil, tabloları da önemli mekanlarda yer aldı. İmroz Dergisi'nde bahsedildiği üzere 18 Eylül 1951'de adayı ziyaret eden Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a dönemin İmroz ve Tenedos Metropoliti Meliton tarafından Nikos Paleopoulos imzalı, adanın manzarasını gösteren bir tablo hediye edilmişti.⁴⁹⁰ Önce Kürekçilerde sonra ise Nergis Sokak'ta (Tünel-Galata) kendine bir atölye açtı. Burada emaye, bronz numara ve harf imalatı yapmaya devam etti.⁴⁹¹

Onun İmroz ile ilk teması İkinci Dünya Savaşı'nın hararetinin Türkiye'ye ulaşması ile gerçekleşti. “*Yirmi Kura Askerlik*” olarak bilinen seferberlik ilanı 1941 yılından itibaren 20-40 yaş grubundaki⁴⁹² gayrimüslim erkekleri etkilemişti. Ülkede görülebilecek olası bir askeri hareketliliğin, ilk olarak gayrimüslim tebaayı kışkırtacağı ve durumun ihanet ile sonlanacağı düşüncesi, var olan hükümetin korkuları arasındaydı. CHP'nin İkinci Dünya Savaşı başlamadan önce hazırladığı bir raporda ayrıntılarıyla anlatıldığı üzere, özellikle İstanbul'daki gayrimüslim tebaadan tehlikeli olarak bahsedilmiş, bu tehlike ekonomik ve askeri cezalar ile

⁴⁸⁷ Paleopoulos, a.g.e., s.43 ve, Nikos Paleopoulos, Yorgos Ksinos, “To periodiko ‘İmbros’- (Nikos Paleopoulos)”, *İmbriotika*, C.11 S.44, Haziran 1993, Selanik,s.798

⁴⁸⁸ Nikos Paleopoulos, Yorgos Ksinos, “To periodiko ‘İmbros’- (Nikos Paleopoulos)”, *İmbriotika*, C.11 S.44, Haziran 1993, Selanik,s.798

⁴⁸⁹ Baimpourntidou, a,g,e.,s.30

⁴⁹⁰ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.51-52, Ağustos- Eylül 1951, s.26

⁴⁹¹ *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.1, Haziran 1947, sayfa numarası geçmeyen son sayfada Paleopoulos'un Kürekçiler 45. Galata Adresli atölyesinin reklamı verilmiştir.

⁴⁹² Rifat N. Bali, nüfus cüzdanında hicri 1312 ile 1332 yılları arasında doğan her Gayrimüslim erkeğin askere alındığını yazar. Bknz: Rifat N. Bali, “20 Sınıf İhtiyat Olayı”, *Hürriyet Gazetesi*, Pazar Eki, S.717, Aralık,1999, s.6

http://www.rifatbali.com/images/stories/dokumanlar/cumhuriyet_dergi_aralik_1999.pdf Erişim: 05.05.2023

bastırılmaya çalışılmıştı. Bu dönemde uygulanan askeri cezai uygulamalar yalnızca gayrimüslim tebaaya değil ideolojik ve siyasi koşullardan etkilenen diğer vatandaşlar için de uygulanmıştı. Ancak belirtmekte fayda olacaktır ki kırsalda büyüyen ve bu bölgelerin zorluklarına alışkın olan Türk/Müslüman gençler ile genellikle kentlerde büyüyen azınlık gençlerinin seferberliğin olumsuz etkilerine dayanma koşulları değişkenlik göstermişti. Gayrimüslim tebaanın silahlı eğitim almaması ve Türkler arasında fark edilmeleri için üniformalarının değişik olması psikolojik olarak onları yaralayan unsurlardandı.⁴⁹³ Şans o ki bu talihsiz günler, belki de o tarihlere kadar birbiri ile iletişimi oldukça kısıtlı olan ama savaşın, yaşadıkları topraklara getirdiği soğuk rüzgarla, gelecekleri ile ilgili aynı belirsizliği ve umutsuzluğu hisseden İstanbullu Rumları ve İmrozluları bir araya getirmişti. Nikos Paleopoulos, 1941'in başlarında Doğu Trakya'da askere alınmıştı. Paleopoulos, ileriki günlerde Karadeniz'deki Alantepe adı verilen eski Yunan köy ile kasabalarının bulunduğu bir bölgede kamp kurduklarında, İmrozlularla yan yana geldi. Aralarında İmrozlu Sofoklis Kiriakopedis, Manolis Anagnostaras, Yannis Mauroudaris'in de bulunduğu birlik ile aynı kamp alanında olan Paleopoulos: *"Bu çadırın altında birbirimize o kadar kenetlendik, o kadar kardeş olduk ki, savaşın ateşi söner sönmez ilk amacım İmroz'u ziyaret etmek oldu."* der. Ancak İstanbul'a döner dönmez ikinci kez askere alınır ve bu ziyaret ertelenir. İkinci alım ile birlikte Paleopoulos'un da içerisinde olduğu yaklaşık üç bin kişilik bir grup kendi kıyafetleri ile bir aya yakın bir süre Yozgat'ta kalırlar. Ardından askeri kıyafetler gelir ve yeniden yola çıkılır. Paleopolulos bu sefer kendisini Sivas'ta bulur.⁴⁹⁴

⁴⁹³ Samim Akgönül, *Türkiye Rumları: Ulus Devlet Çağında Küreselleşme Çağına Bir Azınlığın Yok Oluş Süreci*, Çev: Ceylan Gürman, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016. s.99-111

⁴⁹⁴ Paleopoulos, a.g.e, s.37,38

Şekil 14. Nikos Paleopoulos orta sırada soldan birinci. Sivas'ta. 15.12.1941 "Sivas'tan Anneme.." diye yazıyor. Rea Stathopoulou Arşivi'nden.

Paleopoulos askerden döndükten sonra İstanbul'da sular yine durulmuş değildir. 1942'de yaşananlar, savaşın getirdiği bir ekonomik kriz miydi yoksa Haziran 1941 yılında Almanya ile imzalanan dostluk ve saldırmazlık paktının ortaya çıkardığı bir azınlık karşıtı politika mıydı bilinmez. Lakin görünen odur ki Varlık Vergisi, Cumhuriyet Dönemi ekonomisinin Türkleştirilmesi politikasının en önemli adımlarından biriydi.⁴⁹⁵ 11 Kasım 1942'de kabul edilen kanunun 12. maddesinde belirtildiği üzere, vergilerini kısmen ödeyen veya hiç ödeyemeyen gayrimüslimlerin, Erzurum-Aşkale ve Sivrihisar'daki kamplara gönderilerek kamu işlerinde çalışmaları ve vergi borçlarını bu şekilde ödemeleri yükümlü tutulmuştur.⁴⁹⁶ Nurdan Türker'in Atina-İstanbul hattında yaptığı görüşmeler göstermektedir ki toplu bir göçe vesile olmasa dahi, Varlık Vergisi'nin uygulanması Rumların Türkiye'den ayrılmasındaki olaylar zincirinin en önemli halkalarından biridir.⁴⁹⁷ Bunun sebebi ise azınlıklara yeniden ve gündelik

⁴⁹⁵ Akgönül, a.g.e., s.114

⁴⁹⁶ Akgönül, a.g.e., s.136

⁴⁹⁷ Türker, a.g.e., s.293

hayatlarını etkileyecek derecede, sert bir şekilde gösterilen “yarım vatandaşlık, misafirlik” konumudur.⁴⁹⁸ Gayrimüslim vatandaşların çoğunun anılarında bu dönemde yaşanan ekonomik ve psikolojik etkiler sıklıkla bahsedilir. Örneğin, Sosi Antikacıoğlu, kayınpederi Suren Antikacıoğlu’nun, Yozgat’ta yaptığı askerlik bittikten ve sağ salim İstanbul’a döndükten sonra rahata ereceğini düşünürken, Varlık Vergisi’nin bir kabus gibi üzerlerine çöktüğünden bahseder. Antikacıoğlu, Suren Bey’in yeni başladığı işine, ödeyebileceğinden çok daha büyük bir meblağ olan on dört bin liralık vergi borcunun geldiğini ve bu borcu ödeyemeyince ise dükkanının mühürlendiğini söyler.⁴⁹⁹

Nikos Paleopoulos da Suren Bey gibi Varlık Vergisi’nden etkilenenler arasındaydı. Vergi borcu ona on bin lira olarak tebliğ edilmişti. Annesinin Langa’da, Lykos Deresi⁵⁰⁰ kenarında, babasından ona çeyiz kalmış bir evi vardı. Paleopoulos’un borcunun ödenebilmesi için bu ev satıldı. Birkaç gün sonra on bin liraya kadar olan borçların dağıtıldığına dair bir kararname çıksa da annesi oğlunun Aşkale’ye gitmemesine vesile olduğu için evinin satılmasından üzüntü duymamıştı.⁵⁰¹

Yıllar sonra İstanbul Rum yayıncılık tarihi içerisinde sesini oldukça fazla duyuracak olan Paleopoulos, İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra, “*Δύναμη, χαρά σκοπός της ζωής*” (Kuvvet, Sevinç, Hayatın Amacı) isimli ilk kitabını yayınladı. Bu kitap yayınlandığında otuz sekiz yaşındaydı ve yazdıkları onun hayata bakışı, hayattan buldukları ve hayatta aradıkları ile ilgili çok fazla ipucu veriyordu. Kitap Franklin Roosevelt’in anısına adanmıştı ve önsözde ise Yorgos Seferis ile birlikte 1944 yılında Palamas ödülünü alan, daha sonra İmroz Dergisi’ne bir yazısını yollayarak dergiyi şereflelendirecek olan hümanist Yunan yazar Ioannis Mihail Panagiotopoulos’dan bir alıntıya yer veriyordu. Kitabın kapağı da en az önsözdeki ayrıntılar kadar dikkat çekiciydi. Paleopoulos, okuyucusunu sadece bir meyve sepeti tutan “*yerin ve göğün armağanı*”

⁴⁹⁸ Türker, *a.g.e.*, s.31

⁴⁹⁹ Sosi Antikacıoğlu, *Geçmişinden Sesler ve Renkler*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018, s. 247

⁵⁰⁰ Bugünkü adı ile Bayrampaşa Deresi veya Yenibahçe Deresi.

⁵⁰¹ Paleopoulos, *a.g.e.*, s.42,43

heykelinin resmi ile karşılıyordu.⁵⁰² Belki de o günlerde, yeniden umudu bulmaya çalışırken, aynı tarihlerde yurttaşı ve kader ortağı Seferis'in güncelerine ve şiir dizelerine sakladığı duygulara benzer şeyler hissediyordu: “*Şimdi herkes savaş felaketinden konuşuyor. Ne ki, insanın içine oturan şey, capcanlı bir dünyanın ansızın kökünün kazınması, ışıklarıyla, gölgeleriyle, sevinç ve keder törenleriyle, sıkıca dokunmuş yaşam ağıyla.*”⁵⁰³

Nikos Paleopoulos'un yazılarını yayınlayan ilk dergi ise “*Εγκυκλοπαιδικό Εικονογραφημένο Ημερολόγιο*” (Günlük Resimli Ansiklopedi) olarak bilinir.⁵⁰⁴ Daha sonraları Nea Estia, Pirsos, Tehni, Apogevmatini, Krikos gibi dergilerde ve gazetelerde de yazıları yayınlanmaya başlar.⁵⁰⁵

Panayot Abacı'nın yayıncısı olduğu, 1954 yılının Ekim ayından itibaren yayın hayatına başlayan ve sekiz sene boyunca yayınlanmaya devam eden Pirsos, ilk sayısından seksen dördüncü sayısına değin Nikos Paleopoulos'un toplam on sekiz şiirini yayınladı. Paleopoulos, bu dergide yayınlanan şiirlerinde çoğunlukla varoluşu sorguladı. Ancak yalnızlığı, ölümü ve aşkı konu edindiği şiirleri de vardı.⁵⁰⁶ Yazdıkları yazılar ile birlikte Yunan dergi ve gazetelerine çeviriler de yaptı. Yunanca ve Türkçe'nin yanında gittiği Katolik okulunda Fransızca öğrenmesi onun yayınları takip etmesinde çok yararlı oldu. Türk yazarlardan çeviriler yaptı. Bu çevirilerden en önemlisi Nea Estia'da yayınlanan Nurullah Berk'in *Türk Resmi* adlı eserinin çevirisiydi.⁵⁰⁷ Ayrıca Pirsos Dergisi'nde Özdemir Asaf'ın, “Mevlana'nın Dörtlüklerinden”ini çevirdi. Çevirileri arasında Asaf Halet Çelebi'nin şiirleri de vardı. Yakın arkadaşı olan Asaf Halet Çelebi'nin ölüm

⁵⁰² I. Psaropoulos Dokou ve Y. Ksinos, *Aikaterini Laskaridou (Arria Klontia) Nikos Paleopoulos*, www.youtube.com/watch?v=un9Vk9AzqQY&t=1878s Erişim: 02.01.2023

⁵⁰³ Yorgos Seferis, *Bir Şairin Günlüğü 1945-1951 Günleri*, Çev:Alova, Can Yayınları, İstanbul, 2012, s.19

⁵⁰⁴ Baimpourtidou, a.g.e., s. 30

⁵⁰⁵ Nikos Paleopoulos, Yorgos Ksinos, “To periodiko ‘İmbros’- (Nikos Paleopoulos)”, *İmbriotika*, C.11 S.44, Haziran 1993, Selanik,s.798

⁵⁰⁶ Baimpourtidou, a.g.e., s.10, 47

⁵⁰⁷ Nea Estia, S. 509, s.1168, <http://www.ekebi.gr/magazines/showimage.asp?file=76133&code=8561&zoom=800> Erişim:07.04.2023

haberini alan Paleopoulos, “Asaf Halet Çelebi” başlıklı bir yazıyı da İmroz’dayken kaleme alarak Pirsos’a göndermişti.⁵⁰⁸

Paleopoulos, küçük atölyesinde üç dergi ortaya çıkarttı.⁵⁰⁹ Bunlardan ilki 1947 yılında yayınlanmaya başlayan İmroz Dergisi’ydi. Bir yıl sonra, yani 1948’de *Epitheorisi* (Επιθεώρηση/Teftiş), 1951 yılında *Vosporos* (Βόσπορος/Boğaziçi) ortaya çıktı. Epitheorisi de Vosporos da aylık toplum-sanat dergileriydi. Onların ömürleri İmroz Dergisi’nden kısa oldu. Yayıncısı ve müdürü olduğu *Epitheorisi*, 1948-1949 yılları arasında sadece dokuz sayı yayınladı. Menelaos Mavridis ve Yannis Apostolopoulos⁵¹⁰ ile birlikte çalıştığı *Vosporos* ise 1951-1952 yılları arasında yayınlandı ve o da dokuzuncu sayısından sonra yayını durdurdu.⁵¹¹

İkinci Dünya Savaşı’nın bitmesi ve Türkiye’deki gergin havanın biraz olsun dağılmasıyla birlikte Nikos Paleopoulos ve arkadaşı Vasilis Anagnostopoulos 1946 yılının Haziran ayında, bir pazar sabahı, Kemal vapuru ile Kastro’ya indiler. Valizlerini kalacakları otele bıraktıktan sonra ilk olarak Metropolit binasını ziyaret ettiler. Burada İmroz ve Tenedos Metropolitleri İakovos ve Paleopoulos’un yakın arkadaşlarından biri olan, daha önce İstanbul’da geçirdiği öğrencilik yıllarından tanıdığı Dimitrios Sofroniou ile karşılaştılar. Adadaki ilk günlerinde, Shinudi’den Pargos’a düzenlenen bir geziye katıldılar. Bu gezi esnasında kavak ve çam ağaçları ile dolu bir yollardan geçtiler. Daha sonra adanın küçük çiftlik evleri *damiaları*, zeytin ağaçlarını, asmalarını ve defnelerini gördüler. Adanın geneline yayılmış mersinler ve orman gülleri onlara bu yolculukta eşlik etti... Ve orada üç gün kaldılar. Hatırladığı ayrıntılara bakarsak bu günler Nikos Paleopoulos’a, adanın onun hayatında sadece turistlik bir gezi için ev sahipliği yapmayacağına dair anlar sundu. Pargos’un hemen ötesinde olan Fok adındaki bir kırsala gittikten sonra Pargos’a geri döndüklerinde onları bir şölen ortamı karşıladı. Burada beklenmedik bir şekilde özgürlüğü gördüğünü söyleyen Paleopoulos, Bayan

⁵⁰⁸ Baimpourtidou, *a.g.e.*, s.68,69,83

⁵⁰⁹ Paleopoulos, *a.g.e.*, s.64

⁵¹⁰ Paleopoulos anılarında Yorgos Apostolopoulos olarak bahseder. Bknz: Paleopoulos, *a.g.e.*, s.75

⁵¹¹ Baimpourtidou, *a.g.e.*, s.9,10,30

Maria ve Areti Mouhalis'in yemeklerini yerken ve çocukların topladığı odunlarla yaktığı ateşi izlerken hissettiklerini şu sözlerle anlatıyor:

“Çocuklar çalıları toplayıp ateşe verdiler. Alevler yükseldi, tezahüratlar, kahkahalar, bağırışlar. İlk defa aniden özgürlüğü görüyorum. İstanbul'da bırakın bağırma dilimizi biraz daha yüksek konuşsak Türkler bize ters ters bakarlardı. Burada ne zaptılar, ne jandarma, ne de kimse gelip bu sevinci durdurmayı düşünmüyor... İmroz halkı çetin tarım alanlarında yaptıkları zahmetten sonra hiç şüphesiz seviniyorlardı. O an benim öngördüğümü göremediler.”⁵¹²

İnsanları hayata bağlayan en önemli anlar tatlarla, kokularla sesler ve görsel imgelerin oluşturduğu hisler ile hatırlanır.⁵¹³ Paleopoulos'un Pirgos ile ilgili hatırladığı bu anlardaki ayrıntılar, belki de memleketi İstanbul'da uzun zamandır hissedemediği özgürlüğü, İmroz'da yeniden hissetmesinin bir tezahürü idi. Özellikle 1940'lı yıllar ile başlayan kötü günler, İstanbullu Rumları kendi kabuğu içerisine çekmekle kalmamış bu kabuk içerisinde de otosansür uygulamaya yöneltmişti. Kendine ait hissettiği kültürü özgürce yaşayabilme duygusunu yukarıdaki cümleler ile kağıda aktaran Paleopoulos, *İstanbul Rumları: Bugün ve Yarın* isimli kitapta yayımcının önsözünde belirttiği *“Bizler nostaljiyle yetinmek arzusunda değiliz.”*⁵¹⁴ diyen herkesle aynı duygu içerisinde olmalıydı. Paleopoulos İmroz'da geçirdiği o günlerde *“geri dönüş olanaksızlığı için tutulan bir yas”* olan nostaljiyi ⁵¹⁵ reddetmek için yeni bir alan bulmuştu. İmroz onun için alalede bir ada değildi. Ve bir kaçıştan ziyade, yeni bir başlangıç arıyor olmalıydı.

Pirgos gezisinden hemen sonra Agridia'ya geçen Paleopoulos buradan adanın merkezine yani Panagia'ya gitmek istiyordu. Henüz adada otobüs yoktu. Olsa bile o zamanlarda köprülerin tamamı ahşap olduğu için bu tehlikeli bir durum oluşturabilirdi. Agridia muhtarı Dimitrios Agraliotis daha yeni yeni kendi bölgesindeki köprüleri taştan inşa etmeye başlamıştı. Bu sebeple Peder Nikiforos ona bir eşek vermiş, eşeğin yolu bildiğini ve onu götüreceğini söylemişti. Kendisine verilen eşek ile yola çıkan Paleopoulos, eşeğin Panagia'ya değil

⁵¹² Paleopoulos, a.g.e, s.54-58

⁵¹³ Türker, a.g.e., s. 267

⁵¹⁴ Türker, a.g.e., s. 303 bkz: Foti Benlisoy, Anna Maria Aslanoğlu, Haris Rigas (ed), *İstanbul Rumları: Bugün Yarın*, İstos Yayınları, İstanbul, 2012, s.7

⁵¹⁵ Türker, a.g.e., s.260

Shinudi'ye doğru ilerlediğini fark etti. Ancak onu döndürmekte zorlandı. Eşeğin huysuzluklarını ve gittikçe artan sineklerin onun başına getireceklerinden habersiz ilerliyordu ancak sinekler eşiği ısırınca eşek takla attı ve Nikos kendini yerde buldu. Paleopoulos, Nikiforos'un, ona sunduğu bu yolculukla, İmroz'daki doğal hayatın koşulları ile birlikte İncil'deki yaşamı da anlatan bir anın ortaya çıkmasına vesile olduğunu düşünür.⁵¹⁶ Bu noktada öncelikle Antik Çağ'lardan itibaren ortaya çıkan mit ve efsanelerde, daha sonra ise kutsal kitaplarda gördüğümüz "çoban" metaforuna değinebiliriz.

Antik Çağ'dan itibaren ortaya çıkan mit ve efsanelerde çoban figürüne sürekli rastlarız. Çobanlara, eğitimi ve adaleti sağlayıcı kişiler olarak değer verilir ve saygı duyulurdu. Efsane ve mitlerde, genellikle ileride toplum için başarılı olacak olan çocuk bir çoban tarafından doğada bulunup yetiştirilirdi. Ayrıca çıkan anlaşmazlıklarda çoban adaleti sağlayan yargıç konumundaydı.⁵¹⁷ Bu özelliklerle betimlenen "çoban" haricinde oluşturulan yeni anlam, kültürden kültüre göre değişkenlik gösteriyor veya eklemeler yapılarak farklı bir zemine oturtuluyordu. Örneğin, Antik Yunan'da Arkadya bölgesinde "Kriphoros" vardır. Bir koçu sırtında taşıyan Kriphoros, onun ruhunu Tanrıya teslim etmekle görevlendirilmiş bir çoban imajı ile karşımıza çıkar. Ancak onun Hermes olduğu ve bu koç ile birlikte şehrin sınırlarını koruduğunu söyleyenler de olmuştur. Hristiyanlar da antik dönemin bu metaforlarına eklemeler yaparak onu benimsemişlerdir.⁵¹⁸ Ancak belirtmemiz gerekir ki bu sadece Hristiyanlığın yapmış olduğu bir şey değildir. Tüm kutsal kitaplarda, çobanlık çok önemli bir merteye olarak gösteriliyordu. İncil'de İsa Peygamberden genellikle "Çoban", "İyi Çoban" olarak bahsedilmiştir. İyi çoban çevresindekilere rehberlik eder ve onları korurdu hatta gerekirse onlar için canını verirdi.⁵¹⁹ Buna karşılık ise kendisi büyük bir hayat deneyimi elde eder, nefsini terbiye etmeyi öğrenirdi ve çevresine karşı daha sabırlı, anlayışlı ve nazik

⁵¹⁶ Paleopoulos, a.g.e., s.60,61

⁵¹⁷ Sena Kasap, "Sümer'den Bizans'a çoban ikonografisi", *Bursa Uludağ Üniversitesi*, Yüksek Lisans Tezi, 2020, s.60

⁵¹⁸ James Hadley, "The Shepherd who Saves: a Liturgical Symbol of Salvation", *ANAPHORA*, C.9, S. 2015, s.72-75

⁵¹⁹ Beatrix Thomasia Pias Kahlasi, "Jesus as the Good Shepherd in John's Gospel", Yüksek Lisans Tezi, *Portekiz Katolik Üniversitesi*, 2015, s.48

olurdu.⁵²⁰ Burada değinilmesi gereken en önemli nokta ise İncil’de “Çoban” tasvir edilirken bu sadece onu tanımak için değil, ondan örnek alarak yaşamak için de yapılır. Aslında herkese çoban olması öğütlenir.⁵²¹ Paleopoulos’un İmroz’daki ilk günlerinde hissettiği huzuru belki de hatırladığı bu “çoban” metaforu ile bağdaştırmak mümkün olabilir. Çünkü İmroz’un, o dönemlerde dışarıdan gelen “yabancılar” bıraktığı hissiyat “dış dünya ile izole olmuş, doğasını koruyabilmiş, az sayıda insanın uyum ile yaşadığı” Antik Yunan’ın Arkadya’sına benzer.⁵²² Paleopoulos İmroz’da iken, İstanbul alışkanlığını hala üzerinde taşıdığından, trenlere ve gemilere zamanında yetişmek için elinde hep saatle koşturduğundan ama İmrozlular’ın acele etmeyip her şeyi yavaş hareketlerle ve mevsime göre hesaplayarak yaptıklarından bahseder.⁵²³ İstanbul ve İmroz’daki hayatı bir nevi kıyasladığı bu cümlelerden anlaşılmaktadır ki Paleopoulos ada ile birlikte adalıların yaşam tarzından da etkilenmiştir. İleriki sayfalarda göreceğiz ki İstanbul’dan İmroz’a gelen bu aceleci adam, bu bereketli adada birçok kişi gibi bir “çoban” olacaktır.

Dimitris Sofraniou, Paleopoulos’u adaya ilk gelişinde ailesi ile tanıştırmıştı. Dimirtis’in annesi Viktoria, Paleopoulos’u görür görmez onu bir İmrozlu kadın ile evlendirmek istemişti. Paleopoulos’un ilk evliliği kısa sürmüştü. Bu evlilikten olan bir oğlu vardı: Yorgos. Yorgos o dönemde babaannesi ile birlikte İstanbul’da yaşıyordu. Paleopoulos, Sofraniou’ların evlerindeki yemeklerde, ikinci eşi olacak olan eski belediye başkanı Yorgos Chistodoulidis’in kızı Katerina ile tanıştı. İkinci kez İmroz’a gelişinde ise onunla evlendi.⁵²⁴ Bu evlilik Ocak 1948 tarihinde yayınlanan İmroz Dergisi’nin dokuzuncu sayısında da yer aldı. İmroz ekibi yeni çifte mutluluklar diledi.⁵²⁵ Evliliklerinin ilk yıllarını İstanbul’da geçirdiler, daha sonra kızları Rea doğdu.⁵²⁶

⁵²⁰ Kasap, *a.g.e.*, s.57

⁵²¹ Kahlasi, *a.g.e.*, s.48

⁵²² Sanata Başla; “Arkadyalı Çobanlar “The Arcadian Shepherds”- Poussin”, <https://sanatabasla.com/2015/03/arkadyali-cobanlar-the-arcadian-shepherds-poussin/> , Erişim: 04.06.2023

⁵²³ Paleopoulos, *a.g.e.*, s.80

⁵²⁴ Paleopoulos, *a.g.e.*, s.55,63

⁵²⁵ İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955, S.9, Şubat 1948, s.200

⁵²⁶ Paleopoulos, *a.g.e.*, s.21

Savaşın bitmesiyle birlikte daha huzurlu günlerin geleceği düşünülürken, İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla hareketli bir dönem içine giren Patrikhane'de zorlu zamanlar hala devam ediyordu. Yunan komünistlerini desteklediği iddia edilen Patrik Maksimos, 18 Ekim 1948 yılında sağlık gerekçeleri bahane edilerek görevinden istifa ettirilmişti. Yunanistan'ın isteği eski Trabzon Metropolitliğini üstlenen Hrisanthos'un Patriklik için aday olmasıyken, Türkiye bu isme kesinlikle sıcak bakmıyordu. Bu dönemde, Sovyetler Birliği'nden Yunanistan'ı ve Türkiye'yi uzaklaştırmak isteyen ABD de kendisinde söz hakkı bulacaktı. 1930 yılından itibaren Kuzey ve Güney Amerika Metropoliti Athinagoras, Anti-komünist olması sebebiyle ABD'nin önerdiği isim oldu. Ancak bu teklif Atina'nın çok hoşuna gitmemişti. Atina Başpiskoposu Damaskinos onu oldukça "modern" buluyor ve kilisede yapacağı yeniliklerden çekiniyordu. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu yaşanan gelişmeleri şöyle anlatır:

*"Bir gün başvekil Şemsettin Günaltay Bakanlar Kurulu'na meseleyi getirdi. ABD'de bir metropolit olan Athenagoras'ın Patrik seçilmesine müsaade etmemizi ABD sefiri talep etmişti... Biz itiraz ettik. (Bu papaz gelir, başımız dert açar dedik.) Anlaşılan ABD sefiri Şemsettin Bey'e yüklenmiş. O zaman yeni yeni ABD yardımı almaya başlamışız Şemsettin Bey'de hiç olmazsa 'bir bakalım' demiş..."*⁵²⁷

Öte yandan Athinagoras bu şartlar altında Patrik olamazdı. Çünkü Türk vatandaşı değildi. Bu durumun nasıl aşıldığı İhsan Sabri Çağlayangil'in anılarında açıkça yer alır. Çağlayangil, Athinagoras'ın doğduğu yeri ve Türkçe bilip bilmediğini sorduğunda yanıt alamadığından bahseder. Ancak kendisine verilen talimat doğrultusunda Athinagoras'ın kimliğinin yandığı kabul edilmiş, doğum yılında Osmanlı toprakları içerisinde yer alan Yanya memleketi olarak gösterilmiş ve Türk vatandaşlığına alınmıştır. Athinagoras, 1 Kasım 1948'de Kutsal Meclis'teki (Sen Sinod'daki) yapılan oylamada 17 oyun 11'ini alarak Patrik seçilmiştir. Geriye kalan 6 oyun boş oy mu yoksa dönemin Trabza Metropoliti ile Adalar Metropoliti lehine mi verildiği tartışmalıdır.⁵²⁸

⁵²⁷ Elçin Macar, *Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s.188-192

⁵²⁸ Hikmet Öksüz, *Amerikan Belgelerine Göre Fener Rum Patrikhanesi'nde I.Athenagoras Dönemi (1949-1972)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2021, s.52

Paleopoulos, Patrikhanede yaşanan bu gelişmeleri çok da olumlu görmüyordu. Türk hükümetinin yanı sıra Patrikhane'nin Amerika'nın etkisinde kalmasını da eleştiriyor ve ilerleme göremiyordu. Böyle bir durumda Athinagoras'ın hümanist vizyonunu anlayabileceklerinden emin değildi. Bu düşüncesini dile getirdiği "Parektropes" (Suistimaller) başlıklı yazısını *Epitheorisi*'de yayınladı. Paleopoulos'un küçük atölyesinde yazdığı bu çarpıcı yazı Ankara'nın kulağına çoktan gitmiş ve soruşturma açılmıştı. Apogevmatini'nin yazarlarından G. Yaveridis, Paleopoulos'u bir müfettişin geldiğinden haberdar etti. Onunla ilgili araştırma yaptığını ve sarı bir deftere sayfalarca bilgi kaydettiğini de söyledi. Nihayetinde müfettiş Paleopoulos'u ziyaret etti.⁵²⁹ Bu görüşme, İstanbul Rum basınında, toplum-sanat kategorisi içerisinde, düzenli bir şekilde okuyucularıyla buluşan tek dergi olan *Tehni*'ye (Τέχνη-Sanat) -ki Paleopoulos *Tehni*'nin yazarlarından birisidir- rakip olarak gelen ve 1948 yılının Ağustos ayında ilk sayısını çıkaran *Epitheorisi*'nin⁵³⁰ sonu olacaktı. Paleopoulos olayı şöyle anlatır:

"... Dergi matbaadan geldikten sonra sivil giyimli üç Türk polisi geldi. Ben dokuzuncu sayıyı dağıtmak için katlıyordum. Bu polisler beni tanıyordu çünkü her ay derginin beş adetini polis basın ofisine götürüyordum... Polisler 'derginizi kapatmaya geldik, merak etmeyin, bunu yayınlayın. Görmediğimizi söyleyin. Endişelenmeyin, başka bir isim koyun, başlığı değiştirin ve gelecek ay yeniden çıkarın. Bâbîâlî de her gün gazete ve dergileri kapatıyoruz. Ve ertesi gün farklı adla çıkıyorlar.'"⁵³¹

Paleopoulos'un yeni Patrik ile ilgili öngörüsü gerçek olacaktı. Athinagoras 1949-1955 yılları arasında Türk hükümeti ile yakın ilişkiler kurarak adeta bir altın çağ oluşturmuş, birçok ilke adım atılmasına vesile olmuştu. Kendisi 1453 yılından sonra Ayasofya'yı ziyaret eden ilk Patrik olurken, 6 Haziran 1952 tarihinde de Başbakan Adnan Menderes ile Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'yü Patrikhane'de ağırlamıştı. Böylelikle Türkiye Cumhuriyeti tarihinde Patrikhane'de ağırlanan ilk Başbakan Menderes olarak kayıtlara geçmişti.⁵³² Fakat Athinagoras'ın yarattığı

⁵²⁹ Paleopoulos, *a.g.e.*, s.67,68,69

⁵³⁰ Baimpourtidou, *a.g.e.*, s.9,10

⁵³¹ Paleopoulos, *a.g.e.*,s.69

⁵³² Macar (2013), *a.g.e.*,s.193

bu ılımlı hava çok yakında son bulacak sınır dışı edilmesini isteyenler bile olacaktı.⁵³³

Athinagoras'ın inşa etmeye çalıştığı yeni Türk-Yunan ilişkilerindeki düzen, İngiltere'nin Kıbrıs'tan çekilme kararı ile yok oldu. Ve “*Kıbrıs Sorunu*” olarak bilinen bu olaylar zincirinde Rum halkı baskı altına alındı.⁵³⁴ Rea Stathopoulou yazdığı *Pedal Çeviren Kadınlar* romanında Kıbrıs Sorunu'nun, Rumların gündelik hayatında yarattığı etkiyi şu cümlelerle betimler:

“Pateranga büyük radyonun önünde bir tek sözcüğü bile kaçırmamak için kulağını iyice yapıştırıp dinlerdi haberleri. O dönem de Kıbrıs olayları gündemin baş konusuydu. ‘Ne zaman olmadı ki?’ diye düşündü Margarita. Herkes akşam ajansını Yunanistan radyolarından alır, aralarında tartışır, her haberin ardından İstanbul Rumlarına dokunacak bir şey olup olmadığını kestirmeye çalışırlardı. Hayatları Türk-Yunan ilişkilerinin iniş çıkışlarına öylesine bağlıydı ki hiç kimse bu konulara ilgisiz kalamıyordu. Siyasi analizler akşam eğlencelerinin ayrılmaz bir parçasıydı. Ama mutlaka her zaman ölçülü bir dille yaparlardı bunu, Türklerle bir sorun yaşamaya yol açmayacak şekilde. Çocuklar umumi yerlerde Kıbrıs, Makarios ya da Çift Milliyetli gibi yasak sözcükleri kullanmaktan men edilmişlerdi; bu korkuyla büyütülmüşlerdi. Bir kere Margarita babasına ‘kibrit’ diyebilir miyim, diye sormuştu, ‘Kıbrıs’ sözcüğüne benziyor ya...”⁵³⁵

Tarihler 1955 yılının Mart ayını gösterirken Kıbrıs'taki gerilim oldukça artmış ve bunun üzerine İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ı, Londra'da bir görüşmeye davet etmiştir. 27 Ağustos 1955'de başlayan Londra Konferansı esnasında Türkiye'deki tablo iktidarın, muhalefetin ve Türk basınının kenetlendiğini gösterirken bu kenetlenme, dezenformasyonun boyutunu ve yayılmasını arttırmıştır. 6 Eylül 1955'de yapılan bir radyo yayını ve İstanbul Ekspres adlı tabloid bir gazetesinin o gün çıkartmış olduğu haber ile Türkiye'nin Cumhuriyet tarihinde hem iç hem de dış politikada unutulamayacak bir olay vuku bulur.⁵³⁶ Halka duyurulan habere göre Atatürk'ün Selanik'teki evi bombalanmıştır. Ancak durum pek de öyle değildir. Bu haberi Anadolu Ajansı ile paylaşan ilk gazeteci olan Sara Körle, Cumhuriyet Dergisi'ndeki 10 Mart 2002 tarihli habere göre evin bombalandığını

⁵³³ Taner Zorbay, “6/7 Eylül Olaylarına Tbm ve Kamuoyu Tartışmaları Çerçevesinde Yeni Bir Bakış”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, S.35, 2019, s.256

⁵³⁴ Macar (2013), a.g.e., s.196

⁵³⁵ Stathopoulou, a.g.e., s.41

⁵³⁶ Zorbay, a.g.m, s.258, 259

değil, evin önünde üç adet, gazeteye sarılmış dinamit lokumunun patladığını ilettiğini söyler ve bu haberin nasıl olup da gazetelerde bu şekliyle, yani “bombalandı” olarak değiştirilerek verildiğini anlamadığını belirtir.⁵³⁷ Haber İstanbul, Ankara ve İzmir’deki birçok bölgede büyük bir şiddeti de beraberinde getirir. Hükümet yetkililerinin daha sonra Yassı Ada’da yargılanırken verdikleri ifadeler doğrultusunda olayın sorumluları hakkında genel bir kanıya hala ulaşılabilmiş değiliz.⁵³⁸ Lakin o günün sorumlularından öte yaşananların etkilerini tartışmak bu çalışma açısından çok daha büyük önem taşımaktadır. Çünkü bu olay ileriki sayfalarda anlatılacağı üzere sadece Paleopoulos ve ailesi için değil, tüm Rum vatandaşlarımızın belleklerinde unutulamaz bir iz olarak işlenmiş, memleketlerinden ayrılmak zorunda kalanlar olduğu gibi korku içerisinde ve kendilerini daha da “ötekileştirilmiş” hissederek bir hayat sürmelerine neden olmuştur.

6-7 Eylül 1955’i bir de Paleopoulos cephesinden izlememizi sağlayan küçük bir anı bırakalım: Paleopoulos, Eylül olayları sırasında ailesiyle adadayken ustabaşı Mihalakis Yorgiadis’ten bir telgraf aldığını söyler. Bu telgrafta *“Bay Niko, mümkün olan en kısa sürede gelin!”* yazar. Ancak başka bir ayrıntı vermez. Paleopoulos bu bilinmezlik içerisinde on iki saatlik bir yolculuğun ardından atölyesine ulaştığında her şeyi sapasağlam bulur:

*“Sadece cephesinde benim adımın yazdığı mermer kitabesi kırıldı. Galata’daki küçük atölyesinden taşınmış olduğum Türk mülk sahibi belirdi... Bir balyoz alıp dükkanı kurtarmak için tabelayı kırdığı için benden özür diledi. Kendisine teşekkür ettim. İyi iş çıkarttığını, çünkü artık daha iyi bir yazı yazacağımızı söyledim.”*⁵³⁹

⁵³⁷ Macar (2013), a.g.e., s.196

⁵³⁸ Zorbay, a.g.e., s.260,261

⁵³⁹ Paleopoulos, a.g.e., s.71

Şekil 15. Nikos Paleopoulos Tünel'deki dükkanının önünde. Rea Stathopoulou arşivinden...

Paleopoulos malını koruyan bu kişinin daha sonra Rum dükkanlarını gezdiğinden, yağmalamaya katıldığından ve evinde Rumlara ait çalıntı giysiler, radyolar ve mutfak araç gereçlerinin olduğundan bahseder.⁵⁴⁰ Bu dönemin başka bir tanığı olan Haris ise yaşadığı apartman görevlilerinin Türk bayrağı asarak onları koruduğunu, lakin başka yerlerde yaşayan gayrimüslimlerin evlerine saldırdıklarından bahsediyor.⁵⁴¹ Herkül Millas da benzer bir olayın tanıklarından:

“O zaman çok gençtim ama hala anımsıyorum: Kalabalıklar çekirgeler gibi gelip geçiyor arkalarında yıkıntı kalıyordu. Başka alanlarda gücünü kanıtlamış olan devlet ise tahrik edici bir biçimde yokluğunu hissettiriyordu.

⁵⁴⁰ Paleopoulos, *a.g.e.*, s.71

⁵⁴¹ Birol Caymaz, Duygu Çanakçı, “Azınlık Kimliğini Anlamak: İstanbullu Rumların “Ötekileştirilme Algıları” *Rum Olmak Rum Kalmak*, Der: Hakan Yücel, İstos Yayınları, İstanbul, 2018, s.107

Dairemize girmediler; çünkü Türk kapıcımız -Münire'ydi adı- 'bu apartmanda gavur yok' deyip kalabalığı caydırmıştı.”⁵⁴²

Tam da bu noktada Nikos Paleopoulos’un şu cümlesi devreye giriyor: *“Burada bazen makul niyetlerle meleksi bir tene bürünen adamın şeytani fizyonomisini görüyoruz.”⁵⁴³*

Athinagoras’a yeniden dönersek Patrikliğinin altıncı senesinde, ılımlı yapısı iyi niyetli tavırları ve Türk-Yunan ilişkilerinde gösterdiği tüm somut adımlara rağmen, Kıbrıs’ın faturasını o ödedi. Elçin Macar’ın Patrik I. Bartholomeos ile yapmış olduğu nehir söyleşisinde bahsettikleri gibi Athinogoras’ın Samatya’da Ayios Konstantinos kilisesinde, fotoğrafçısı Kaloumenos tarafından çekilen unutulmaz fotoğrafları⁵⁴⁴ o günlerdeki hayal kırıklığın sembolü haline gelmişti.

Paleopoulos, Athinagoras’ın o günlerde, Eylül’ün harabesi içerisinde yürürken, mezarların dışına çıkarılan kemikleri, yıkılmış ikonaları ve yanmış haçları gördüğünde, yanında bulunanların onun *“Aman Tanrım, ne kadar nefret, ne kadar zulüm”* dediğini işittiklerinden bahseder.⁵⁴⁵

Şekil 16: Athinagoras’ın Kaloumenos tarafından çekilen fotoğrafı

⁵⁴² Herkül Milas, 6/7 Eylül Olayları, *To Vima*, 07.09.1999.Bknz.
<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=9352> Erişim; 12.07.2022.

⁵⁴³ Paleopoulos, *a.g.e.*, s.71

⁵⁴⁴ Macar (2021), *a.g.e.*, s.36,37

⁵⁴⁵ Paleopoulos, *a.g.e.*,s.70

*“Memleketim olan dünyaca ünlü Konstantinopolis'ten ayrılmak istiyordum. Uzak bir dağda, varlığını hissettiğim bu bilinmeyen Tanrıya yakın bir yerde olmak istedim.”*⁵⁴⁶ diyordu Paleopoulos ve Eylül olaylarından sonra İmroz'a tamamen gitmeyi kafasına koymuştu. Çünkü *Yirmi Kura Askerlik* ile başlayan, *Varlık Vergisi*, *Aşkale*, ve *Vatandaş Türkçe Konuş* gibi politikalarla devam eden günlerde, özellikle İstanbullu Rumların korku ve güvensizlik hisleri artmıştı. Bu günlerde yaşananlara ekonomik sıkıntılar da eklenmiş, 1950'li yıllarda Anadolu'nun birçok bölgesinden İstanbul'a başlayan göç dalgasıyla İstanbul farklı bir çehreye bürünmüştü.⁵⁴⁷ Paleopoulos, İmroz'da geçirdiği ilk günlerinden bahsederken sitemkar sözlerle duygularını anlatıyordu: *“Doğuluların çoğalmasıyla daha da pis kokan Konstantinopolis'te neden hala oturuyorum?”*⁵⁴⁸ Bu değişimin İstanbullu Rumlarda yaratmış olduğu etkiyi Nurdan Türker Atina-İstanbul hattında yaptığı birçok görüşmede de bulabiliriz. Bu görüşmeler ile mekanın anlamlı kılınması durumunun ancak insan ile mümkün olabileceği anlaşılıyor. Bir mekanın içerisindeki insanlar, o mekanda azınlık olduklarında “bir olma” duygusunu kuvvetli bir şekilde yaşarlar. Bu bir olma duygusu çemberden çıkıldığında yok olur. Türker'in Yunanistan'a giden görüşmecilerinden Leonidas: *“Azınlık olmak bir taraftan iyi bir taraftan kötü. İyi tarafı herkes birbirini tanıyordu. (...) Buraya geldik kaybolduk kalabalığın arasında. Varlığımız yokluğumuz kayboldu.”* derken, Pandelis ise *“(...) Geldik buraya. Burada kimse tanıımıyordu. Hanıma dedim ki 'maalesef burada yaşanmaz, çünkü bambaşka milletler.'”* diye açıklıyor hissettiklerini. Yani ayrılığın zorluğu mekandan öte topluluktan kopuşun getirdiği duygular ile daha yoğun hissediliyor. Bu durumu en açık şekilde anlatan ise görüşmecilerden Angel. *“... Yani o mekana gidiyorsunuz, o insanların hiçbiri yok, çok zor bir şey. Yeni anılar yaratmanız lazım, o mekanlarda, kendinizde o gücü bulup, o mekanı sizin için açınızdan tekrar anlamlı kılacak çok zor bir şey. Buna ne yardımcı olur? İnsanlar. Çünkü mekan sadece taşlar, topraklar evler değil. Apartmanlar filan değil. İnsanlar...”*⁵⁴⁹ Herkül Millas ise farklı bir yönden

⁵⁴⁶ Paleopoulos, a.g.e., s.22

⁵⁴⁷ Türker, a.g.e., s.251

⁵⁴⁸ Paleopoulos, a.g.e., s.60

⁵⁴⁹ Türker, a.g.e., s. 203, 204, 257

bakıyor: “Ama bu çok zevkli de olabiliyor. ‘Ben sıradan bir insan değilim’ diyorsun kendine. Eğer tehlike altında değilsen, hayatını rezil etmiyorlarsa, bu da güzel bir duygu; sıradan bir insan olmadığını bilerek sana benzeyen insanları da buluyorsun küçük bir çevren oluyor, çok hoş oluyor.”⁵⁵⁰ Ancak o da kendisine benzeyen insanları çevresinde görmek istiyor. Paleopoulos belki de, memleketinden, ünlü Konstantinopolis’ten ayrılırken “biz” olma duygusunu yeniden yaşayabileceği İmroz’u çok daha önce keşfetme fırsatı bulduğu için kendisini şanslı hissediyordu.

İmroz ile kurduğu bağ Paleopoulos’a zor zamanlarda ortaya koyabileceği yeni planlar, yeni vizyonlar ve umut aşılamıştı.⁵⁵¹ Eylül’de yaşananlar onu İmroz’da yeni bir hayata daha hızlı sürükleyecekti. Yayıncılık faaliyetleri için iki üç ayda bir İstanbul’a gidip gelmeleri zamanla azalmaya başladı ve oğlu Yorgo’ya atölyesindeki tüm hakları 1957’de devrederek İmroz’a yerleşti.⁵⁵²

Nikos Paleopoulos İmroz’a tamamen yerleşmeden önce, İstanbullu edebiyatçılardan monolitik sistemi yani tek vurgulu yazımı kullanan tek kişiydi. İmroz’a yerleştiğinde her ne kadar İmroz Dergisi yayınıni durdurmuş olsa bile edebiyattan kopmadı. İlk şiir kitabı olan “Arhoni Dini” 1958 yılında yayınlandı.⁵⁵³ İmroz ile ilgili 1959 yılında tamamladığı bir çalışması vardı ancak kitap haline gelemedi. Hazırlanan bu kitaba dostu Thanasis (Atanasios) Sporos 20 Kasım 1959 tarihinde bir ön söz hazırlayacak ve şunları söyleyecekti: “*Tebrikler ve teşekkür ederim canım, çünkü kitabınla çöl şapelinin Tanrılar ve insanlar tarafından unutulmuş, sönmüş mumunu yakmaya geldin.*”⁵⁵⁴

Nikos Paleopoulos yirmi yedi yıl yaşadığı İmroz’da pek çok olay ile karşılaştı çokça arkadaş edindi, yürüyüşlere çıktı, festivallere katıldı, derneklerde konuşmalar yaptı. Ada hakkında daha çok şey öğrenmek için yaşlı insanlarla

⁵⁵⁰ Herkül Millas, Oysun Meryem, “Herkül Millas ile Mavi Ülkede Kırmızı Ülkeyi Hatırlamak - Onsun Meryem’in Söyleşisi” <http://www.herkulmillas.com/tr/component/content/article/51-hm-ile-soylesiler/656-herkul-millas-ile-mavi-ulkede-kirmizi-ulkeyi-hatirlamak.html> Erişim: 09.01.2023

⁵⁵¹ I. Psaropoulos Dokou ve Y. Ksinos, Aikaterini Laskaridou (Arria Klontia) Nikos Paleopoulos, www.youtube.com/watch?v=un9Vk9AzqQY&t=1878s Erişim: 02.01.2023

⁵⁵² Paleopoulos, a.g.e., s.72,75

⁵⁵³ Baimpourtidou, a.g.e., s.30

⁵⁵⁴ Paleopoulos, a.g.e., s.13

uzunca vakit geçirmeyi zevkle kabul etti. Yeni meslekler edindi. Bu meslekleri edinirken sanatını bir kenara bırakmadı. Adadaki ilk yıllarında, bir ressamın adaya taşındığı duyanlar, Amerika’da yaşayan bir İmrozlu’nun maddi desteğiyle Aya Marina Kilisesi’ndeki ikonaların yenisinin yapılması için ona teklif götürdüler. İstenen yardımı geri çevirmedi. Ancak 1680-1690 yılları arasında yapıldığını tahmin ettiği bu ikonaların yenisini çizmek yerine onları restore etti.⁵⁵⁵ Sanat kreasyonlarını para kazanmak için değiştirmek zorunda kaldığı zamanlar da oldu.⁵⁵⁶ Adadaki atölyesi sadece yetişkin müşterilerin değil, çocukların da dikkatini çekti ve onlara yeni bir vizyon oluşturdu. O günlere dair kayıt altına alınmış bir anıyı *İmbriotika* dergisi yayınladı. Mart 1997 yılında yayınlanan *İmbriotika* dergisinin elli dokuzuncu sayısında Panagiotis Matzoulas “TO ΜΑΓΑΖΑΚΙ ΜΕ ΤΙΣ ΖΟΓΡΑΦΙΕΣ” (Resim Dükkanı) başlıklı bir yazı kaleme aldı. Bu yazıda Matzoulas, İmroz’daki çocukluk yıllarına dönüyordu. Yaşananlar şöyledir: Matzoulas, Panagia’ya iner İmroz’un meşhur şekerlemecisi Karamanolis’ten babasının kahvehanesi için gerekli olan malzemeleri alırdı. Oraya her gittiğinde Sakkulia’nın dükkanının vitrini önünde beğendiği oyuncak arabayı izlerdi. Onun bu vitrine karşı ilgisini gören Karamanolis bir gün küçük Panagiotis’in yanına gelerek onun babası ile konuşacağına ve bu arabayı ona alacaklarına söz verdi. Bir gün yine vitrinlerin önünden geçen Panagiotis’in gözüne başka bir vitrin çarptı. Bu vitrin, Panagia’da daha önce gördüğü vitrinlere hiç benzemiyordu. Yiyecek, giyecek veya oyuncak yoktu, tablolarla dolu bir dükkandı. Vitrindeki tüm çizimler Panagiotis’e adadaki gündelik hayatlarını hatırlatıyordu. Tablolarla dolu bu vitrin zaman geçtikçe Sakkulia’nın vitrininden daha da dikkat çeker olmuştu onun için. Bir gün Panagia’dan dönen babası ona seslendi: “Gel, gel sana ne aldığımı gör!” dedi. Masada onun istediği oyuncak araba ve bir kalem vardı. Ancak Panagiotis o an babasının beklediği mutluluğu ona gösteremedi: “Yazık, senin de çok mutlu olacağını düşünmüştüm!” dedi babası. Panagiotis, hediyelerini çok beğendiğini söylese de sanıyorum ki daha sonra teyzesinin İstanbul’dan yollayacağı sulu boya çok daha hoşuna gidecekti. Vitrine daha da yaklaşarak gördüğü, içeride çizim yapan o adam için yıllar sonra

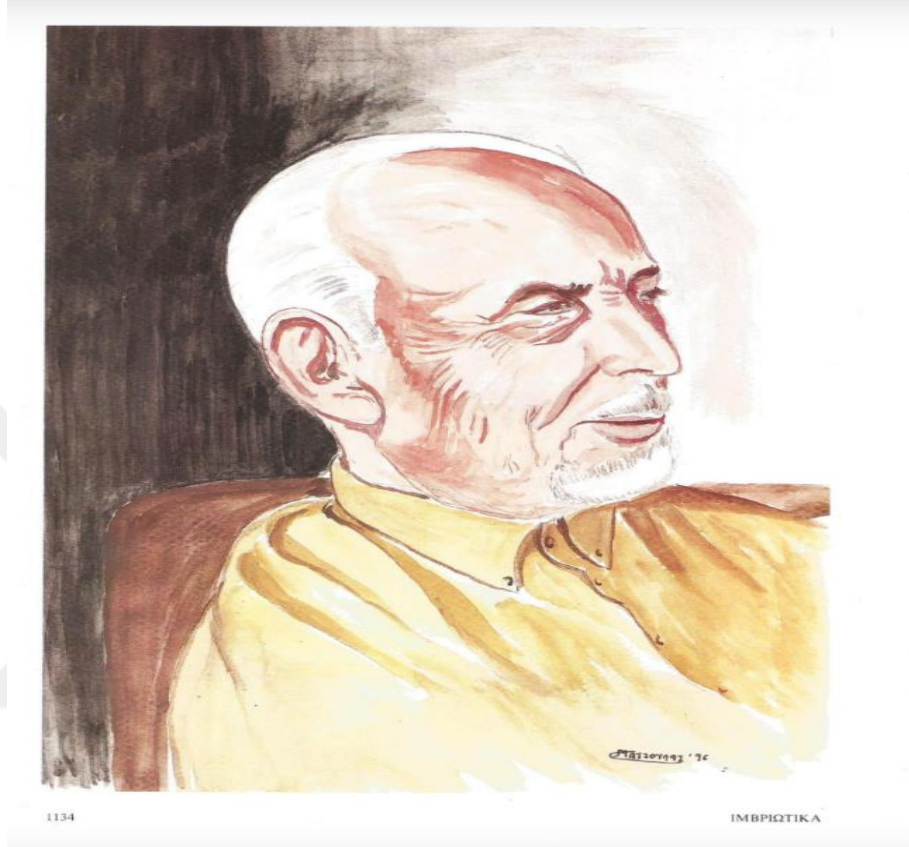
⁵⁵⁵ Paleopoulos, a.g.e.,s.102,103

⁵⁵⁶ Paleopoulos, a.g.e.,s. 223

şu cümleyi kuruyordu Panagiotis: *“Gerçek bir sanatçı ve düşünür olarak ikinci vatanının basit hayatından etkilenmeden edemedi. Köylü kardeşlerimizin basit günlük ve zahmetli uğraşlarını, adamızda bulduğu tahta parçalarına çizerek küçük resimler yaptı.”* Panagiotis çizim yeteneğini keşfettiğinde sulu boyası ile Paleopoulos’un vitrinindeki resimleri taklit etmeye çalışıyordu. Bu ilgi ailesinin de dikkatini çekmiş olacak ki bir gün evlerinde onu çok gururlandıran bir şey işittiğinden bahseder: *“Çok iyi çiziyor, onu Paleopoulos’a çırak olarak verelim.”* Annesinin dediği gibi bir çıraklık yapmadı ama onun deyimiyle “vitrin çırağı” olmuştu. Vitrinin önünde duruyor Paleopoulos’un tekniğini ve sanatını keşfetmeye çalışıyordu. Matzoulas yıllar sonra kaleme aldığı anılarında bu heyecan verici günler kadar, üzüntü duyduğu günleri de unutmamıştı. Paleopoulos’un hapishanede olduğu günleri de hatırlıyordu. Onun vitrininin toz kapladığını gören Panagiotis, o yıl okul için bir çok yaşıtı gibi İstanbul’a gitti. Adaya döndüğü ve Panagia’ya indiği ilk gün ise güzel bir şeyle karşılaştığını anımsıyordu. Atölye yeniden açılmış, Paleopoulos’un mobiletinin sesi yeniden köyde yeniden duyulur olmuştu.⁵⁵⁷

⁵⁵⁷ Panagiotis Matzoulas, “To Magazaki me tis Zografies”, *İmbriotika*, C.15, S.59, Mart 1997, Selanik, s.1133-1135

Aşağıdaki resim ise Matzoulas'ın gözünden vitrinin arkasında hayranlıkla izlediği ressamın portresi.⁵⁵⁸

Şekil 17: Matzoulas'ın İmbriotika'da yayınlanan Paleopoulos çizimi

Paleopoulos, yazdığı ilk kitabı “*Δύναμη, χαρά σκοπός της ζωής*” de (Kuvvet, Sevinç, Hayatın Amacı) mutlu olmak için yapılması gerekenlerin yanı sıra insanın beslenme serüveni hakkındaki fikirlerini de yazdı.⁵⁵⁹ Paleopoulos vejetaryendi. Şarap içmeye de İmroz'da başlamıştı. İmroz'un leziz, geleneksel yemekleri bile ona et yemeyi sevdiremedi ama şaraplarıyla onu büyüledi.⁵⁶⁰ Çanakkale

⁵⁵⁸ Panagiotis Matzoulas, “To Magazaki me tis Zografies”, *İmbriotika*, C.15, S.59, Mart 1997, Selanik, s.1134

⁵⁵⁹ I. Psaropoulos Dokou ve Y. Ksinos , *Aikaterini Laskaridou (Arria Klontia) Nikos Palaioopoulos*, www.youtube.com/watch?v=un9Vk9AzqQY&t=1878s Erişim: 02.01.2023

⁵⁶⁰ Paleopoulos, *a.g.e.*, s. 88

hapishanesindeki günlerinde beslenmesi konusunda endişe edenlere “*Ben hafif yiye biriyim. Yemek yemem ve hiç et yemedim. Kuru üzüm, kuru erik, ballı limon ve şimdide bol çekirdekli domates ve kiraz ile harika vakit geçiriyorum.*” diyordu.⁵⁶¹ Nevi şahsına münhasır bir kişiydi. İmrozlular arasında dış görünüşüyle de davranışlarıyla da dikkat çekiyordu. Kıyafetleri adalıların alışkanlıklarından farklıydı. Şort giyiyordu! Herkese karşı göstermiş olduğu naziklik ile hem merak uyandıran hem de saygı duyulan biriydi. O, İmroz’u İmrozlulardan öğrenmeye çaba sarf ederken, İmrozlular da ondan yeni şeyler öğrenmek istiyorlardı. Matzoulas’ın hafızasında kalan anılardan bazıları onun yeme alışkanlıklarıyla da ilgiliydi: Bir gün kahvehanedeyken adalılarla yerli şarap ve asma ile ilgili konuşuyorlardı. Bu sohbet devam ederken bir anda vejetaryen olmakla övündü ve köylüleri de ona katılmaları konusunda ikna etmeye çalıştı. Kahvehaneden ayrıldığında ise köylülerin aklında bir soru işareti bırakmıştı: “*Ama nasıl olur da şarabı seven ve içen birisi için kavurma yememek mümkün olur...*” Matzoulas’ın aklında kalan diğer bir an ise Paleopoulos’un Çanakkale hapishanesindeki arkadaşlarını vejetaryen olmaya ikna ettiğini anlattığı güne dair idi.⁵⁶²

Gerek kendi anılarına gerekse onunla tanışma fırsatı bulan İmrozluların anılarına bakıldığında Paleopoulos’u İmroz’da sadece güzel günler beklemiyordu. 1960’lı yılların başında, İstanbul’da 1955’te yaşananların uzun yıllara yayılacak olan hali İmroz’a ulaşacaktı. Ada askeri bölge ilan edilmiş, Shinudi’de açık ceza evi kurulmuştu. Paskalya bayramlarında yapılan diriliş anmasının kilise dışında yapılması yasaklanmış ve araziler istimlak edilmeye başlanmıştı. 1964 yılında, *Bozcaada Ve İmroz Nahiyelerinin Mahallî İdareleri Hakkındaki 1151 Sayılı Kanunun 14. Maddesi* yeniden yürürlüğe konuldu ve eğitim dili Türkçe oldu.⁵⁶³ Böylelikle Yunanca eğitim veren okullar kapatılarak Rum hocaların birçoğu işten çıkarıldı. Tüm bunların dışında Paleopoulos, “Alice In The Navy” filminin adada izlenmesine yasak getirildiğinden de bahseder. Bu olayların peşi peşine

⁵⁶¹ Paleopoulos, a.g.e.,s.188

⁵⁶² Panagiotis Matzoulas, “To Magazaki me tis Zografies”, *İmbriotika*, C.15, S.59, Mart 1997, Selanik, s.1135

⁵⁶³ Bknz:16.07.1964 Tarihli 1151 sayılı Kanunun 14ncü maddesinin yeniden yürürlüğe konmasına dair Kanun:

https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc047/kanuntbmmc047/kanuntbmmc04700502.pdf , Erişim: 07.05.2023

yaşanmaya başladığı dönemde adada büyük bir öfke patlaması gerçekleşerek adanın gençleri protestolar düzenlemeye ve pankartlar asmaya başladılar. Bunun sonucunda ise Paleopulos tutuklandı. İlk soruşturmalardan anladığına göre bu protestoların kışkırtıcısı olarak kendisinin görüldüğünü düşündü. Ancak daha sonra mahkemede anlaşıldı ki o, sokakta “ayin” yapmak ile suçlanıyordu. Paleopoulos bunun bir ayin değil, İsa Peygamberin sembolik cenaze töreni olduğu ve bunu her yıl tekrarlandığını söyledi. Ayrıca bu töreni cemaat kilisesi düzenliyordu, o yalnızca katılımcıydı. Bu kötü hadise sonucunda Paleopoulos, 28 Mayıs 1962’de girdiği Çanakkale Cezaevi’nden 25 Temmuz 1962’ de 1000 lira kefalet ödeyerek çıktı.⁵⁶⁴

1946’da İmroz’a ilk gelişinde bu adanın hayallerindeki ideal yaşamı ona yaşatacağını düşünen Paleopoulos, İstanbul’un yavaş yavaş onu takip ettiğini düşünmüş olabilir. Tıpkı Kavafis’in o ünlü şiirindeki gibi:

*“Yeni bir ülke bulamazsın, başka bir deniz bulamazsın.
Bu şehir arkandan gelecektir.
Sen gene aynı sokaklarda dolaşacaksın.
Aynı mahallede kocayacaksın; aynı evlerde kır düşecek saçlarına.
Dönüp dolaşıp bu şehre geleceksin sonunda.
Başka bir şey umma...”*⁵⁶⁵

Paleopoulos, antropolog, arkeolog ve tarihçi edasıyla adayı her gün farklı bir yerden izler incelerdi ve hatta sanatının konusu haline getirirdi. Dünya üzerinde yaşanan her duygunun İmroz’da da olduğunu biliyordu. İmroz’un neşesi ve zarafeti ile büyülenirken, kimi zaman bir izleyici kimi zaman bir özne olarak gerçekleşen dramların içerisinde kendisini buluyordu.⁵⁶⁶ Ancak ada halkının her birinin “iyi çoban” olmak için sarfettikleri çaba onu burada tutmaya yetiyordu. Fakat o, bu konuda Lazaros Lazaridis kadar başarılı olamayacaktı.⁵⁶⁷ 1964’ten sonrası, İmroz’un acı günlerini konu alır. Bu yıllarda Nikos Paleopoulos’u anlamaya çalışmak belki başka bir çalışmanın konusu olabilir. Son olarak Paleopoulos’un kim olduğunu bir de kendinden dinleyelim:

⁵⁶⁴ Paleopoulos, a.g.e., s.124-196

⁵⁶⁵ Cevat Çapan, *Kavafis’ten Yüz Şiir*, Helikopter Yayınları, İstanbul, 2010, s.32

⁵⁶⁶ Paleopoulos, a.g.e., s.87

⁵⁶⁷ Paleopoulos, a.g.e., s.121

“Her şeyden önce ressamdım. Biz ressamların çoğu her şeyi yapabileceğimizi düşünür. Gençken tornacı ve tesisatçıydım, sonra çömlekçi oldum ve Drete'den emaye getirdim ve seramiğim için kendi fırınımı yaptım, daha sonra sergi stantları dekore ettim, adaya geldiğimde deneyimli bir bağcı, kitapçı oldum. Daha sonra arıcı ve kayıinvalidemin öğretmenim olmasıyla şarapçılık yaptım. İmroz'un en iyi şarabını o yapardı... Son iki deneyimimi eklemeyi unutmuşum. İki ay Çanakkale hapishanesinde boğa güreşçisi, yirmi dört saat nakliye acentesi oldum ve şimdi beni bir otobiyografik yazar olarak görüyorsunuz.”⁵⁶⁸

Şekil 18. Nikos Paleopoulos. İmroz'da resim çizerken. Rea Stathopoulou arşivinden...

⁵⁶⁸ Paleopoulos, a.g.e., s.107

SONUÇ

İmroz, çok az örneğine rastlayabileceğimiz şekliyle, ada olmanın kendisine getirdiği izole hayat içerisinde ‘başarılı’ olmuştu. Bu başarıdaki en önemli faktör kuşkusuz ki doğasıydı. Suya ulaşabiliyor, verimli topraklarında çeşitli ürünler elde edebiliyor ve hayvancılık ile uğraşabiliyordunuz. Adalılar, yaşama tutunabilmek için adanın onlara sunduğu ne varsa en faydalı şekilde kullanmak zorundaydı. Dışarıdan bakıldığı zaman bir inziva yeri gibi görülen ve çoğu zaman imrenilen yer, gündelik hayatın zorluklarıyla karşı karşıya kalındığında gerçek yüzünü gösteriyordu. Lakin adalılar bu zorluklarla başa çıkmanın zorunluluğu içerisinde büyük bir çaba ile hayatlarına devam ediyorlardı. Ve bu çaba ada ile adalıları birbirine daha çok bağlıyordu. Adanın dışarıdan ithal etmek zorunda kaldığı ender şeyler vardı: şeker, kahve ve eğitim. Ve en çok rağbet edileni eğitimdi. İmrozlu öğretmenler bir çok yerde görev alırken adayı “eğitimli bir ada” olarak üne kavuşturmuştu ancak bu hiç de kolay gerçekleşmiyordu. Maddi durumu yeterli olan ailelelerin çocukları, ilk eğitimlerini adada tamamladıktan sonra İstanbul’a veya Yunanistan’a gidiyorlar ve genellikle mezun olduktan sonra adaya geri dönüp ada için yeniden bir çaba göstermeye kendilerini adıyorlardı. Eğitimlerini tamamlamış olan çoğu kişi yeni yerler ve yeni hayatlar görerek adaya döndüklerinde deneyimlerini adalılarla paylaşp adanın özünü değiştirmeden adadaki yaşamı daha konforlu bir hale getirmeye çalışıyorlardı. 1930’lu ve 1940’lı yıllar tüm dünyayı değiştirdiği gibi İmroz’u da değiştirdi. Genç erkeklerin askere alınması psikolojik ve ekonomik olarak adalıları olumsuz yönde etkiledi. Elbette adadan iş bulma amacıyla veya siyasi atmosferin getirdiği şartlar nedeniyle ayrılıp dünyanın bir çok bölgesine yerleşen ve yeni bir hayat kuran adalılar bu dönemden önce de vardı. Lakin bu dönemde askerlik için giden genç erkekler ve evlerin ekonomik yükü tamamıyla kendisine kalıp özellikle İstanbul’da çalışmak zorunda kalan genç kadınlar belli bir süre sonra adaya geri dönmüştü. Döndüklerinde adayı daha fakir ve daha yorgun bulan gençler adada kültürel bir hareketlilik yaratmanın ihtiyacını her zamankinden çok daha fazla bir şekilde hissettiler. Ancak bunu eyleme dönüştürmekte zorlandılar. Çünkü yıllardır süren

bu kaotik hava, adadaki entelektüel grubun daha da kendi kabuğuna çekilmesine neden oluyordu.

Bu noktada belirtmek önemlidir ki İstanbul ile en sık şekilde iletişimin sağlandığı bu döneme değin çoğu İstanbullu Rum böyle bir adanın varlığından dahi haberdar değildi. Yani bu dönemde etkilenme tek yönlü değil karşılıklı yaşanmıştı.

İmrozlu entelektüeller İstanbul'daki kültürel etkinlikleri olabildiğince takip etmeye ve kendilerine örnek almaya çalıştılar. İstanbulluların birçok adeti onlara göre olmasa da, oluşturdıkları dernekler, yazdıkları kitaplar, çıkarttıkları dergiler, tiyatro grupları ve benzeri birçok şey İmrozluların dikkatini çekti ve *“biz neden yapamayalım?”* sorusu daha çok dile gelir oldu.

İstanbul'da birçok dergide ve gazetede yazılar yayınlayan ve hatta kendi dergilerini çıkarma potansiyeli olan iki İstanbullu entelektüel, askerlik yıllarında tanıdıkları İmrozluların adalarını merak ederek burayı ziyaret etmek istediler. Böylelikle IMBΠOΣ'un hikayesi başladı.

Adada yaşadığı ilk saatlerden itibaren yıllardır hayalini kurduğu “ideal hayat” ın canlı bir örneğini gören Nikos Paleopoulos, aynı zamanda adadaki kültürel birikimin de farkına varmış olacak ki adada bir dergi çıkarma fikrini ortaya attı. Bunun üzerine adadaki entelektüel grup bu fikri benimsedi ve bir an önce tüm birikimlerini bu dergi aracılığıyla kayıt altında tutmaya karar verdiler.

İmroz Dergisi bir ansiklopedik dergi idi. Yani adanın geleneklerini, tarihini, jeolojik özelliklerini kısaca adada var olan her şey ile ilgili okuyucuya bilgi vermeyi amaç ediniyordu. Derginin diğer bir amacı ise adadan ayrılan ve dünyanın birçok bölgesine yayılan diasporası ile iletişim halinde kalmaktı. Bu sebeple adanın gündelik hayatına dair ayrıntılar verildi. Bu ayrıntıların verilmiş sebebi hem yurtdışındaki adalıların özlemlerini gidermek, adayı akıllarında güncel tutabilmelerine vesile olmak hem de onlara adadaki eksiklikleri gösterip anavatanlarına yardım etmeleri gerektiğini göstermek içindi. Dergi bu konuda oldukça etkili oldu. Birçok varlıklı İmrozlu memleketlerine maddi yardımlar sağladı.

Dergi, sadece adada ve İmrozlular içerisinde kalmadı. İstanbul'dan ve Yunanistan'dan övgüler aldılar. Bu küçük ve çoğu insan için bilinmeyen bir adanın böyle bir kaynak ortaya çıkarması takdirle karşılandı. Böylelikle İmroz hem ada için hem diaspora için hem de adadaki bu genç entelektüel grup için beklentileri karşılamış oldu.

Bu çalışmada Nikos Paleopoulos'dan özel olarak bahsedilmesinin sebebi ise dergiden bağımsız olarak o dönemki kaotik İstanbul'dan ayrılıp İmroz'a gelme hikayesinin hem İstanbullu Rumlar hem de İmrozlular için taşıdığı önemdir. Önceleri İmroz'a dışarıdan bakan bir göz olan Paleopoulos'un zamanla, bir "İmrozlu" olduktan sonra yaşadıkları sadece kendisinin değil adanın, Rumların ve hatta Türkiye'nin tarihini anlamamıza yardımcı olur. Bu çalışmanın konusu görece "güzel" İmroz günlerini anlatmak olduğu için Paleopoulos'un İmroz'a olan hayranlığının sebebi anlaşılmaya çalışılmıştır. O, doğa ile iç içe olan, özgürlüğü hissettiği, yaşadığı anlardan ilham alarak sanatına yansıtabileceği bir hayat yaşamak istiyordu. Bu sebeple İstanbul'dan ayrılmak ve bir "cennete" giderek kötü günlerden uzaklaşabileceğini düşünmüştü. Lakin İstanbul'da onun peşinden gelecekti.

KAYNAKÇA

DERGİLER

İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955 (Ιμβρος: Μηνιαίο εγκυκλοπαιδικό περιοδικό 1947-1955), C.1-2, Etairia Meletis Imbrou kai Tenedou, 2015.

İmbriotika, C.1, S.1, Eylül 1982, Selanik.

İmbriotika, C.5, S.20, Haziran,1987, Selanik.

İmbriotika, C.11, S.43, Mart 1993, Selanik.

İmbriotika, C.11, S.44, Haziran 1993, Selanik.

İmbriotika, C.12, S.45, Eylül,1993, Selanik.

İmbriotika, C.15, S.59, Mart 1997, Selanik.

KİTAPLAR

Akgönül, Samim; *Türkiye Rumları: Ulus Devlet Çağında Küreselleşme Çağına Bir Azınlığın Yok Oluş Süreci*, Çev: Ceylan Gürman, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016.

Antikacıoğlu, Sosi; *Geçmişimden Sesler ve Renkler*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018.

Arhondonis, Dimitrios; *Bir Patrik Çocukken*, Çev: Ari Çokona, Bizim Deniz Yayınları, İstanbul, 2006.

Benlisoy, Foti; Aslanoğlu, Anna Maria; Rigas, Haris (ed); *İstanbul Rumları: Bugün Yarın*, İstos Yayınları, İstanbul, 2012

Boutaras, Ioakim; *I Ekpaidefsi Stin Imvro*, Syllogos Imbrion Athinon, Atina, 2013.

Çapan, Cevat; *Kavafis'ten Yüz Şiir*, Helikopter Yayınları, İstanbul, 2010.

Dinç, Mustafa; *Yeni Adalılar: Çanakkale Adalarında Göç, Halk Kültürü, Kimlik ve Dönüşüm*, Paradigma Akademi Yayınları, İstanbul, 2021.

Dizman, İbrahim (Der); *Suyun ve Rüzgârın Şehri: Çanakkale*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2020.

Erginsoy, Güliz Beşe; *Adalılar: İmroz'dan Gökçeada'ya*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.

Erginsoy Güliz Beşe; Mavropulu, Maro, Tekaüt Çal Burcu, Eczacıbaşı Sarıdal Sebla. *Dut Ağacının Duydukları*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2018.

Kavukçuoğlu, Deniz; *Hüzün Adasında Bir Köy: Gökçeada-Bademli / İmroz- Glikı*, Oğlak Yayıncılık, İstanbul, 2013.

Korucu, Serdar; *Şimdi Kim Kaldı İmroz'da?: Mutlular Adasından Yasak Bölgeye Gökçeada*, İstos Yayınları, İstanbul, 2022.

Macar, Elçin; *Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

Macar, Elçin; *İmroz'dan İstanbul'a Patrik Bartholomeos*, Doğan Kitap, İstanbul, 2021.

Meletzis, Spiros; Aimatidou Argiriou, Eleni; *İmbros: Fotografiko Leukoma Syllogos* İmbrion Athinon, Atina, 1997.

More, Thomas; *Ütopya*, Çev: Sabahattin Eyüboğlu, Vedat Günyol, Mîna Urgan, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2006.

Mustoksidis, Andreas; Bartholomeos, Kutlumuşlu; *İmroz Tarihi Üzerine Bir İnceleme/Ιστορικό Υπόμνημα για την Ιμβρο/ A Historical Memorandum Concerning the Island of Imbros*, Gökçeada-İmroz Koruma Yardımlaşma Geliştirme ve Yaşatma Derneği Yayını, 2010.

Öksüz, Hikmet; *Amerikan Belgelerine Göre Fener Rum Patrikhanesi'nde I.Athenagoras Dönemi (1949-1972)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2021.

Öztürk, Bayram (Ed.); *Gökçeada:Yeşil ve Mavinin Özgür Dünyası*, Gökçeada Belediyesi, Gökçeada, 2002.

Paleopoulos, Nikos; *Imbros: To Drama Tou Nisiou Opos to Ezisa*, Ekdoseis İlias G.Paglopoulos, Atina,1993.

Seferis, Yorgos; *Bir Şairin Günlüğü:1945-1951 Günleri*, Çev: Alovera, Can Yayınları, İstanbul, 2012.

Stathopulu, Rea; *Pedal Çeviren Kadınlar*, Çev: Müfide Pekin, Metis Yayınları, İstanbul, 2006.

Tansuğ, Feryal; *Osmanlının Son Döneminde Adalı Rumlar*, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2018.

Tansuğ, Feryal (Ed); *İmroz Rumları: Gökçeada Üzerine*, Heymola Yayınları, İstanbul, 2012.

Türker, Nurdan; *Vatanım Yok Memleketim Var*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.

Yaykın, Murat; *İmbros:Burada Yalnız Ölüm Var*, Bileşim Yayıncılık, İstanbul, 2005.

Yurtseven, Rıdvan; *Gökçeada:Sıradan İnsanların Öyküleri*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2012.

Yücel, Hakan (Der.); *Rum Olmak Rum Kalmak*, İstos Yayınları, İstanbul, 2016.

MAKALELER

Ağaryılmaz, İsmet; Polat, Ebru Omay; "Gökçeada Yerleşim Yerleri Ve Mimarisi", *Gökçeada: Yeşil ve Mavinin Özgür Dünyası*, Edit. Bayram Öztürk, Gökçeada Belediyesi, Gökçeada, 2002, s.93-126.

Alexandris, Alexis; "Türkiye'nin İmroz ve Bozcaada Politikası (1912-2012)", *İmroz Rumları: Gökçeada Üzerine*, Der. Feryal Tansuğ, Çev: Efi Servou, Aydın Bostancı, Heyamola Yayınları, İstanbul, 2012. s.151-202

Babül, Elif; "Aidiyet Anıları Aracılığıyla Bir Yer Talep Etmek: İmroz Adası'nda Tanıma Siyaseti" *İstanbul Rumları: Bugün ve Yarın*, Der. Foti Benlisoy, Anna Maria Aslanoğlu, Haris Rigas, Çev: Hakan Gürel, Anna Maria Aslanoğlu, İstos Yayın, İstanbul, 2012 s.175-192.

Birkalan-Gedik; Hande, "İççedir Ötekilik Halleri: Festival ve Mit Arasında İmbros'da Hatırlamak ve Unutmak." *Folklor-Edebiyat*, C.16, S.62,2010, s.7-28.

Boutaras, Makis; "İmroz'un Eğitim Serüveni" *İmroz Rumları: Gökçeada Üzerine*, Der. Feryal Tansuğ, Heymola Yayınları, İstanbul, 2012 s.110-150.

Caymaz, Birol; Çanakçı Duygu, "Azınlık Kimliğini Anlamak: İstanbullu Rumların "Ötekileştirilme Algıları" *Rum Olmak Rum Kalmak*, Der: Hakan Yücel, İstos Yayınları, İstanbul, 2018, s.95-134.

Çapa, Mesut; "Lozan Antlaşması'ndan Sonra (1923-1928) İmroz (Gökçeada) Ve Bozcaada'da Türk Egemenliğinin Yeniden Kurulması: Adalar Hakkında Bir Rapor." *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, C.11. S., 2017, s.91-108.

Emecen, Feridun; "İmbros'tan İmroz ve Gökçeada'ya: Bir Adanın Tarihi Geçmişi.", *Gökçeada: Yeşil ve Mavinin Özgür Dünyası*, Edit:Bayram Öztürk, Gökçeada Belediyesi, Gökçeada, 2002, s.53-68.

Erginsoy, Güliz; "Sweet as an Almond: From Glikli to 'Bademli' Full Time and Part Time Citizenship", *Paper presented at the international conference on the Exchange of Populations between Greece and Turkey: An Assessment of the Consequences of the Treaty of Lausanne.17-20 September 1998 – University of Oxford Refugee Studies Center*, s.1-14.

Hadley, James; "The Shepherd who Saves: a Liturgical Symbol of Salvation", *ANAPHORA*, C.9, S. 2015, s.71-102.

Ksinos, Kostas; "Symvoli Sti Laografia Mas... Ennoia, Spoudaiotita Kai Skopos" *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.2, Temmuz 1947, s.9-10.

Ksinos, Kostas; "Symvoli Sti Laografia Mas... O Syrtos Kai To Dimotiko Tragoudi" *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.4, Eylül 1947, s.60.

Ksinos, Kostas; "Panagia İ Mpalomeni" *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.15, Ağustos 1948, s.53-69.

Ksinos,Yorgos; ""To periodiko 'İmbros'", *İmbriotika*, C.11, S.43, Mart 1993, Selanik, s.778-779.

Ksinos, Yorgos; ""To periodiko 'İmbros- Atanasios Sporos'", *İmbriotika*, C.11 S.43, Mart 1993, Selanik, s.778-781.

Ksinos,Yorgos; “Eisagogi” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, Etairia Meletis Imbrou kai Tenedou, C.1., 2015, s. İy’-χ.

Lazaridis, Lazaros; “İ Patriki Mas Gi, İ Georgia” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.1, Haziran 1947, s.9-10.

Lazaridis, Lazaros; “To Fos” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.4 (3. Period), Nisan 1955, s.106-108.

Lazaridis, Lazaros; “İ Parousia Tou Kiriou” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.3, (3.Period) Mart 1955, s.73-75.

Matzoulas, Panagiotis; “To Magazaki me tis Zografies”, *İmbriotika*, C.15, S.59, Mart 1997, Selanik, s.1133-1135.

Münüsoğlu, Hasan; “Ötekinin Üçüncü Hali: İmroz’da Otantiklik ve Turizm”, *Rum Olmak Rum Kalmak*, Der: Hakan Yücel, İstos Yayınları, İstanbul, 2016, s.197-226.

Münüsoğlu, Hasan; “Rumların Yerel Bir Süreli Yayını: İmroz Dergisi (1947-1955)” *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD)*, S.7, 2020, s.87-105.

Münüsoğlu, Hasan; "Bir ismin etnografisi: İmroz’dan Gökçeada’ya.", *Antropoloji*, S.41, 2021, s.118-123.

Nahya, Zeliha Nilüfer; "Yaşamın Renkli Sembolleri Paskalya Yumurtaları." *Metro Gastro Dergisi*, S.65, 2012 s. 162-166.

O İstorikos; “Ta Hristougenna” *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.62, Aralık 1953, s.4-5.

Oymak, İskender; "Gökçeada Hristiyanlarında Kurban Geleneği", *Dini Araştırmalar*, C.4, S.12, Haziran 2002, s.169-180.

Öngör, Sami; "İmroz Adasında Tipik Bir Yerleşme Şekli Hakkında", *Türk Coğrafya Dergisi*, C.16, C.20, İstanbul, 1960, s.72-82.

Paleopoulos, Nikos; "Kostas Ksinos", *İmbriotika*, C.5, S.20, Haziran 1987, Selanik, s.314.

Paleopoulos, Nikos; Ksinos, Yorgos; "To periodiko 'İmbros'- (Kostis Terzis)" *İmbriotika*, C.12, S.45, Eylül 1993, Selanik, s.818-820.

Paleopoulos, Nikos; Ksinos, Yorgos; "To periodiko 'İmbros'-(Nikos Paleopoulos)", *İmbriotika*, C.11 S.44, Haziran 1993, Selanik, s.798-801.

Paleopoulos, Nikos; Ksinos, Yorgos; "To periodiko 'İmbros'- (Kostas Ksinos)", *İmbriotika*, C.11 S.44, Haziran 1993, Selanik, s.801-804.

Sporos, Atanasios; "Af Estias Arhesthai" *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.1, Haziran 1947, s.2-3.

Sporos, Atanasios; "24 Hronia" *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.5, Ekim 1947, s.82-83.

Sporos, Atanasios; "Touristiki Kinisi", *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.14, Temmuz 1948, s.26-27.

Sporos, Atanasios; "I Stamboul K emeis", *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.25-26, Haziran-Temmuz 1949, s.2-3.

Sporos, Atanasios; "To periodiko 'İmbros- Epi Ton Tipo Ton İlon", *İmbriotika*, C.11 S.43, Mart 1993, Selanik, s.781-782.

Terzis, Dimitrios; "Aisiodoksia", *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.12, Mayıs 1948, s.257.

Terzis, Dimitrios; "Bradina Takseidia", *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.15, Ağustos 1948, s.49.

Terzis, Kostis; "Ta Sholeia Mas Prin Kleisoun" *İmbriotika*, C.10, S.40, Haziran 1992, s.733-734.

Terzis, Kostis; "Ta Feidia Pou Mas Tron" *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.2, Temmuz 1947, s.4.

Terzis, Kostis; "Eimaste Tembelides" *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.3, Ağustos 1947, s.53-54 ve S.5, Ekim 1947, s. 91-100.

Terzis, Kostis; "Paroimies İmbriotikes" *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.6, Kasım 1947 s.116.

Terzis, Kostis; "Ta Grammata Ki O Anthropos" *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.32-33, Ocak-Şubat 1950 s.158-160.

Vasileiadis,Vasileos; "Gyro Sto Ekpaideutiko Mas Zitima I Anagki Tou Oikotrofeiou" *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.4, s.73.

Vasileiadis, Vasileos; "Ta Ethima tou Gamou" *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.38-39, Temmuz-Ağustos 1950, s. 51-53

Yavuz, Meryem; Özkanlı, Oya; "Yöresel Yiyecek Ve İçeceklerin Gastronomi Turizmine Etkileri: Gökçeada Örneği." *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, C.3, S.2, 2019, s.279-301.

Zafeiriadis, Aleksandros; “Pos Ksehorise İ İmbros Apo Tin Limno” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.1, Haziran 1947, s.12.

Zafeiriadis, Aleksandros; “Pos Protokatikithike To Nisi Tin Imbros” *İmroz-Aylık Ansiklopedik Dergi 1947-1955*, S.61, Kasım 1953, s.6-7.

Zafeiriadis, Aleksandros; “Ta Kokkina Auga Tou Pasha” *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.46-47-48, Mart- Nisan-Mayıs 1951, s.177-178.

Zafeiriadis, Aleksandros; “İ Koimisi Tis Theotokou” *İmroz- Aylık Ansiklopedik Dergi (1947-1955)*, S.27, Ağustos 1949, s.47.

Zarbuzanis, Yorgos; “Homeros’un ‘Dalgalı İmvros’u”, *Suyun ve Rüzgarın Şehri: Çanakkale*, Der. İbrahim Dizman, İletişim Yayınları, İstanbul, 2020, s.117-132.

Zorbay, Taner; “6/7 Eylül Olaylarına Tbm Ve Kamuoyu Tartışmaları Çerçevesinde Yeni Bir Bakış”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, S.35, 2019, s.253-296.

TEZLER

Baimpourntidou, Sonia; “*Pirsos Dergisi Üzerine Bir İnceleme*”, Yüksek Lisans Tezi, *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi*, 2018.

Baş, Esra; “Cumhuriyet Döneminde Gökçeada Ve Bozcaada Rumları”, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi*, İstanbul, 2020.

Diker, İrem; “Principles For The Conservation Of Depopulated Rural Heritage Sites: The Case Of Dereköy On Gökçeada (Imbros)”, Yüksek Lisans Tezi, *Ortadoğu Teknik Üniversitesi*, 2022.

Ercan, Sevcan; “Finding The Island Of Imbros Spatial History Of Displacement And Emplacement”, Doktora Tezi, *Londra Üniversitesi*, 2022.

Kahlası, Beatrix Thomasia Pias; “Jesus as the Good Shepherd in John's Gospel”, Yüksek Lisans Tezi, *Portekiz Katolik Üniversitesi*, 2015.

Kasap, Sena; “Sümer'den Bizans'a Çoban İkonografisi”, *Bursa Uludağ Üniversitesi*, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

Münüsoğlu, Hasan; “Kültürel Bellek Bağlamında İmrozlu Kimliği Üzerine Etnografik Bir İnceleme”, Doktora Tezi, *Ankara Üniversitesi*, 2017.

Theodoridou, Anna; “İmbros: İstoria, İthi-Ethima, Mousikochoreftikí Prosengisi Kai O Choros Os Anapospasto Kommati Ton Koinonikon Gekonoton”, Yüksek Lisans tezi, *Selanik Aristoteles Üniversitesi*, 2013.

FİLMLER

Angelopoulos, Theodoros; *Ulis'in Bakışı*, 1995.

İNTERNET KAYNAKLARI

Barba Yorgo; “Gökçeada”, <http://www.barbayorgo.com/tr/barba-yorgo/goceada.html> . Erişim: 04.04.2023

Bali, Rifat N; “20 Sınıf İhtiyat Olayı”, Hürriyet Gazetesi, Pazar Eki, S.717,
Aralık 1999,
s.6,http://www.rifatbali.com/images/stories/dokumanlar/cumhuriyet_dergi_aralik_1999.pdf . Erişim: 05.05.2023

Dokou, I.Psaropoulos; Ksinos, Y; “Aikaterini Laskaridou (Arria Klontia) Nikos Paleopoulos”, www.youtube.com/watch?v=un9Vk9AzqQY&t=1878s ,
Erişim: 02.01.2023

Millas, Herkül; “6/7 Eylül Olayları”, To Vima, 07.09.1999 ,
<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=9352> , Erişim: 12.07.2022.

Millas, Herkül; Meryem, Onsun; “Herkül Millas ile Mavi Ülkede Kırmızı Ülkeyi Hatırlamak - Onsun Meryem'in Söyleşisi”,
<http://www.herkulmillas.com/tr/component/content/article/51-hm-ile-soylesiler/656-herkul-millas-ile-mavi-ulkede-kirmizi-ulkeyi-hatirlamak.html>
Erişim: 09.01.2023

Stamatidis, Pavlos G.; “I Fisiki Agogi Kai O Atlitismos Stin Imbro”, Η ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ Ο ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΙΜΒΡΟ - ΙΜΒΡΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ (imbrosunion.com) .
Erişim: 05.01.2023

Gökçeada Belediyesi; “Gökçeada Belediyesi-Tarihçe”,
<https://www.gokceada.bel.tr/tarihce/> , Erişim: 04.04.2023

İBB Kültür; “Langa Bostanları”, Langa Bostanları - Kültür Sanat İstanbul - (kultursanat.istanbul) , Erişim: 04.05.2022

Cemaat Vakıfları; “RumVaDer Öğretmenlerimiz Sergisi,”- “Lazaros Lazaridis”
<http://www.cemaatvakiflaritemsilcisi.com/index.php/calismalar/2019/201-ogretmenlerimiz-sergisi> . Erişim: 09.03.2023

Nea Estia, S.509, s.1168

<http://www.ekebi.gr/magazines/showimage.asp?file=76133&code=8561&zoom=800> , Erişim:07.04.2023

Sanata Başla; “Arkadyalı obanlar “The Arcadian Shepherds”- Poussin”,

<https://sanatabasla.com/2015/03/arkadyali-cobanlar-the-arcadian-shepherds-poussin/> , Erişim: 04.06.2023

Dimitrios Kalumenos’un fotoğrafı için: “6/7 Eylül’n bilinmeyen fotoğrafları ilk kez Türkiye’de”, 6/7 Eylülün bilinmeyen fotoğrafları ilk kez Türkiye’de - Kültür Sanat Haberleri - Sayfa 3 (cnnturk.com) , Erişim: 31.05.2023

14.11.1950 Tarihli, 1151 sayılı Kanunun 14nc maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifi:

<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c004/tbmm09004037ss073.pdf> , Erişim:07.05.2023

16.07.1964 Tarihli 1151 sayılı Kanunun 14nc maddesinin yeniden yürürlüğe konmasına dair Kanun:

https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc047/kanuntbmmc047/kanuntbmmc04700502.pdf , Erişim: 07.05.2023

Nikos Paleopoulos fotoğrafları: Rea Stathopoulo zel arşivi.

EK:1 ORJİNALLİK RAPORU

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU**

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA**

Tarih: 20/07/2023

Tez Başlığı : BİR ADA, BİR DERGİ VE BİR RESSAM: İMROZ, İMBPOΣ VE NİKOS PALEOPOULOS
Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 147 sayfalık kısmına ilişkin, 20/07/2023 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 7 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- ☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- ☒ Kaynakça hariç
- 3- ☐ Alıntılar hariç
- 4- ☒ Alıntılar dâhil
- 5- ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: ZEYNEP ÖZLEM ÖZLÜ
Öğrenci No: N20130745
Anabilim Dalı: TARİH
Programı: YÜKSEK LİSANS

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Dr. Öğretim Üyesi Hakan Kaynar

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
HISTORY DEPARTMENT**

Date: 20/07/2023

Thesis Title : A ISLAND, A JOURNAL AND A ARTİST: İMBROS, İMBPOΣ AND NİKOS PALEOPOULOS

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 20/07/2023 for the total of 147 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 7 %.

Filtering options applied:

1. ☐ Approval and Declaration sections excluded
2. ☒ Bibliography/Works Cited excluded
3. ☐ Quotes excluded
4. ☒ Quotes included
5. ☒ Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Name Surname: ZEYNEP ÖZLEM ÖZLÜ

Student No: N20130745

Department: HISTORY

Program: MASTER

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Dr. Hakan Kaynar

EK:2 ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU

 HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TARİH ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA Tarih: 12/07/2023 Tez Başlığı: BİR ADA BİR DERGI VE BİR RESSAM: İMROZ, İMBPOE VE NİKOS PALEOPOULOS Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam: 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır, 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir. 4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir. Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim. Tarih ve İmza Adı Soyadı: ZEYNEP ÖZLEM ÖZLÜ Öğrenci No: N20130745 Anabilim Dalı: TARİH Programı: TARİH Statüsü: ☐ Yüksek Lisans
<u>DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI</u> Dr. Öğretim Üyesi Hakan Kaynar (Unvan, Ad Soyad, İmza) Telefon: 0-312-2976860 Faks: 0-3122992147 E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr Detaylı Bilgi: http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS COMMISSION FORM FOR THESIS**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
HISTORY DEPARTMENT**

Date: 12/07/2023

Thesis Title: AN ISLAND, A MAGAZINE AND A PAINTER : IMBROS, IMBROS AND NIKOS PALEOPOULOS

My thesis work related to the title above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, interview, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board/Commission for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Name Surname: ZEYNEP ÖZLEM ÖZLÜ

Student No: N20130745

Department: HISTORY

Program: HISTORY

Status: ☐ MA

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

Dr. Hakan Kaynar
(Title, Name Surname, Signature)